BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

2023 JANUÁR – MÁJUS
16. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2 A kanti örök béke érvényessége a 21. századi „demokráciák világában” – az ukrajnai háború forgatókönyvei
NYILAS LAURA – RADA PÉTER

17 Amerikai és orosz katonai magánvállalatok szerepe a dél-amerikai térségben
HOSTYÁNSZKY ROZINA

59 A visegrádi országok biztonságpercepcióinak bemutatása 2015-2023 között
FARKAS ZALÁN

CORVINUS
KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET
corvinusculture.com

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE

16. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

2023 JANUÁR – MÁJUS

BUDAPEST

Kiadja a Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, 2023

© Biztonságpolitikai Szemle

Főszerkesztő

Dr. Rada Péter, Dr. Stepper Péter

Tördelőszerkesztő

Stepper Ágnes

Szöveggondozás és hivatkozások

Nyilas Laura

Borítóterv

Oláh Tamás

Kiadja a Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület

Budapest

Felelős szerkesztő:

Dr. Rada Péter

© CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

corvinusculture.com

ESSZÉ

A KANTI ÖRÖK BÉKE ÉRVÉNYESSÉGE A 21. SZÁZADI „DEMOKRÁCIÁK VILÁGÁBAN" II. – AZ UKRAJNAI HÁBORÚ FORGATÓKÖNYVEI

Nyilas Laura[1] - Rada Péter[2]

ABSZTRAKT

Jelen tanulmány szervesen kapcsolódik a Biztonságpolitikai Szemlében szintén megjelent másik tanulmányhoz. Az első fókusza, így valamilyen szempontból módszertana is elméleti és elsősorban az volt a cél vele, hogy a liberális világrendünk tekintetében mindig egyfajta origóként emlegetett elméletet mutasson be új keretek között. A második elemzés célja, hogy az elméleti kiindulási alapokon nyugodva konkrétan és „gyakorlatiasabb" szempontból vizsgálja meg a háborút Ukrajnában.

Kulcsszavak: Ukrajna, liberális világrend

---

[1] „A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-2-I-NKE-29 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült."

[2] A Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület elnöke.

BEVEZETÉS

Megkérdőjelezhetetlen, hogy a világrend szempontjából a háború rendszeridegen. Nem példanélküli, de semelyik szereplőjének a nemzetközi rendszernek nem éri meg azt fenntartani. A rendszer logikája alapján a háborút minél hamarabb le kell zárni. Viszont a politika, a személyes motivációk, esetleg a gazdasági megfontolások – ez utóbbi esetében szándékosan óvatosak vagyunk, mert nem szeretnénk további muníciót adni az összeesküvés elmélet-hívőknek – miatt a képlet nem ennyire egyszerű. Éppen ezért a jelen tanulmány azt tekinti át, hogy a kézirat lezárásának pillanatában (2023. február 17.) milyen forgatókönyvekkel lehetett számolni az ukrán-orosz háború tekintetében.

Kant örök békéje motivációt és ihletet adott későbbi filozófiai munkáknak és meghatározó ereje van a nemzetközi kapcsolatok elméletében is. Már-már közhelyes megállapítás a liberális nemzetközi kapcsolatok elméletének szakirodalmában, hogy a demokráciák nem háborúznak egymással, eredendően a demokrácia önmagáért való cél is. Joe Biden már elnöksége elején a demokráciák különleges világáról kezdett el beszélni és kijelentette, hogy az Egyesült Államok legfontosabb célja, hogy a demokráciák világának vezetője legyen. Logikusnak tűnik, hogy az ukrajnai háborút a demokráciák és az autoriter rezsimek szembenállásaként láttassa az amerikai adminisztráció. Ezt csak néhány szövetséges ország, így a leginkább atlantisták, pl. Lengyelország és Románia fogadja el egy az egyben.[1] is Viszont ez nem hiteles teljes mértékben, gondoljunk azokra a kritikákra, amelyek éppen az amerikaiak részéről érték Ukrajnát az orosz agressziót megelőzően. Jelen tanulmány nem célozza azt megvizsgálni, hogy Oroszország mennyire autoriter rezsim, sem pedig állást foglalni, hogy Ukrajna demokratikus-e. Viszont azzal logikailag nehéz vitatkozni, hogy egy éppen zajló háborúban még a demokráciák világában is értelmetlen demokratikus fejlődésről beszélni, viszont igenis lényeges a háború kimenetelét vizsgálni. Mindez akkor is igaz, ha arra gondolunk, hogy 2023-ban már a második demokrácia csúcsot rendezik Biden szervezésében és Ukrajna is meghívott, miközben a NATO szövetségek közül nem mindenki.

AZ OROSZ – UKRÁN HÁBORÚ LEHETSÉGES KIMENETELEI

Liana Fix és Michael Kimmage, a Foreign Affairsben[2] megjelent és részleteiben folyamatosan megosztott kutatásában sorra veszik a jelenlegi háború lehetséges útjait, feltárva, hogy az egyes kimenetek milyen hatással lehetnek a két országra, a régióra, valamint az egész világra. Ez az elemzés-sorozat találó, részletes és éppen ezért jelen elemzés logikája és struktúrája is követi azt.

OROSZORSZÁG MEGNYERI A HÁBORÚT

Csak úgy, mint Ukrajna 2022-es lerohanása esetében, az Amerikai Egyesült Államokat és partnereit sokkolta Oroszország 2015-ös szíriai polgárháborúhoz való csatlakozása. Az Obama-kormányzat azonban nem számolt azzal a lehetőséggel, hogy Oroszország beavatkozása sikeres lesz. Oroszország megváltoztatta a háború menetét, megmentette Bassár el-Aszad szíriai elnököt a küszöbön álló vereségtől, majd a katonai erőt diplomáciai előnyökre, befolyásra váltotta. Az események következtében Moszkva nagyobb regionális befolyást szerzett Izraeltől Líbiáig.

Jelenleg hasonló aggodalmak és bizonytalanságok övezik az európai térséget. Egy racionális költség-haszon elemzés szerint a háború ára elképesztően magas lenne a Kreml számára, és nem utolsó sorban jelentős vérontással is járna. Az Egyesült Államok becslései szerint akár 50 ezer civil áldozata is lehet egy ilyen teljes körű háborúnak.[3] Amellett, hogy egy ilyen háború aláásná Putyin támogatottságát az orosz elit körében, aki személyesen szenvedne az Európával kialakuló feszültségek miatt, veszélyeztetné Oroszország gazdaságát is. A háború ugyanakkor közelebb hozhatná a NATO-csapatokat Oroszország határaihoz, és Oroszországnak még évekig harcolnia kellene az ukrán ellenállással szemben. E nézet szerint Oroszország csapdába esne egy saját maga által okozott katasztrófában.

Azonban, ha a Kreml számításai helyesek, mint végül Szíriában, akkor az Amerikai Egyesült Államoknak és Európának is fel kell készülnie arra az eshetőségre, hogy mi van, ha Oroszország győz Ukrajnában. Ha Oroszország át tudja venni az ellenőrzést Ukrajna felett, vagy sikerül azt jelentős mértékben destabilizálni, akkor új korszak kezdődik az Amerikai Egyesült Államok és Európa számára is. Az amerikai és az európai vezetőknek kettős kihívással

kellene szembenézniük: kiemelt figyelmet kell szentelni ebben az esetben az európai béke erőteljes védelmének, valamint el kell kerülniük az Oroszországgal való katonai eszkalációt.

Oroszország számára az ukrajnai győzelem többféle formában is megvalósulhat. Szíriához hasonlóan a győzelemnek nem kell tartós rendezést eredményeznie. Magában foglalhatja egy engedelmes kormány felállítását Kijevben vagy az ország felosztását is. Ha Oroszország katonai eszközökkel éri el politikai céljait Ukrajnában (mint ahogyan azt a jelenlegi események mutatják), Európa már nem lesz az, ami a háború előtt volt. Egy ilyen forgatókönyv következtében az Amerikai Egyesült Államok és Európa állandó gazdasági háborúban lesz Oroszországgal, valamint a Nyugat átfogó szankciókat próbál majd érvényre juttatni (mint ahogyan azt jelenleg is teszi).

Az Ukrajna feletti orosz fennhatóság a destabilizáció és a bizonytalanság hatalmas zónáját nyitná meg Észtországtól Lengyelországon és Románián át Törökországig. Amíg ez tart, Oroszország ukrajnai jelenlétét Ukrajna szomszédai saját biztonságukat fenyegető veszélynek fogják tartani, valamint a keleti tagállamok feltehetően állandó NATO-csapatokkal rendelkeznének a területükön. Ukrajnában az EU- és NATO-országok soha nem fognak elismerni egy Moszkva által létrehozott, Oroszország által támogatott új rezsimet, azonban könnyen meglehet, hogy egyes NATO-tagok támogatni fogják az ukrán felkelést, amire Oroszország a NATO-tagok fenyegetésével fog válaszolni.

A gazdasági válságon és a feszült katonai helyzeten túl a térségnek a migráció okozta nehézségeivel is meg kell küzdenie. A menekültek több irányba fognak menekülni, milliós nagyságrendben.[4] Mindez súlyosbítani fogja az EU megoldatlan menekültpolitikáját. Európa jövője pedig többek között a 2024-es amerikai elnökválasztástól is fog függeni.

Bár nincs garancia arra, hogy az ukrajnai eszkaláció a kínai-orosz kapcsolatok javára válik, a Nyugattal állandó konfrontációban lévő Moszkva számára Peking gazdasági támaszként és az amerikai hegemóniával szembeni partnerként szolgálhatna. Az amerikai nagystratégia szempontjából a legrosszabb esetben Kína felbátorodhatna Oroszország magabiztosságán, és konfrontációval fenyegethetne Tajvan miatt. Azonban nem mehetünk el amellett, hogy a kínai diplomácia már egy ideje az egyes államok belügyeibe beavatkozni nem akaró, esetenként kifejezetten jótékony hatalom képének felépítésén dolgozott, így ezzel nem lenne megférhető,

hogy hozzájáruljon az ukrán állam felszámolásához. Kína továbbá nyíltan kifejezte ellenérdekeltségét a konfliktus nukleáris eszkalációjában, és többször is a béke tárgyalásos helyreállítását szorgalmazta.[5]

Egy szélesebb körű ukrajnai háború további keserű következménye, hogy Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok most már ellenségként találkoznának egymással Európában. Mégis olyan ellenségek lesznek, akik nem engedhetik meg maguknak, hogy az ellenségeskedést egy bizonyos küszöbön túlra vigye.

Az ukrajnai válság kibontakozása során a Nyugat nem becsülheti alá Oroszországot. A megnyert háborúkat azonban soha nem örökre nyerik meg. Oroszország a csatatéren kizsigerelheti Ukrajnát, valamint azt bukott állammá teheti. De ezt csak úgy teheti meg, hogy bűnös háborút folytat, és tönkreteszi egy olyan nemzetállam életét, amely soha nem támadta meg Oroszországot. Az Egyesült Államok és Európa, valamint szövetségeseik és a világ más részei le fogják vonni a következtetéseket, és kritikával fogják illetni az orosz lépéseket.[6]

OROSZORSZÁG ELVESZÍTI A HÁBORÚT

Ez a forgatókönyv nem egyenlő azzal, hogy Ukrajna győztesként kerül ki a konfliktusból. Vlagyimir Putyin stratégiai hibát követett el azzal, hogy megszállta Ukrajnát. Rosszul mérte fel az ország politikai hangulatát, amely nem várta, hogy orosz katonák szabadítsanak fel ukrán területeket. Rosszul ítélte meg az Egyesült Államokat, az Európai Uniót és számos másik országot is, amelyek a háború előtt is képesek voltak a közös fellépésre, és amelyek most mindannyian Oroszország ukrajnai vereségére törekszenek. Az orosz tervezés és logisztika nem volt a legmegfelelőbb, és a katonák, valamint a magasabb rangú tisztek tájékoztatásának hiánya pusztítóan hatott a morálra.[7] Putyin arra számított, hogy a háború gyorsan véget ér, egy villámcsapással, amely lefejezi az ukrán kormányt, vagy megadásra kényszeríti azt, majd Moszkva orosz fennhatóságot hoz létre az ország felett. Az már tisztán látszik, hogy Putyin nem fogja tudni megnyerni ezt a háborút az általa preferált feltételek mellett. Sőt, többféleképpen is veszíthet. Belerángathatja hadseregét Ukrajna költséges és hiábavaló megszállásába, ami megtizedeli az orosz katonák morálját, felemészti az erőforrásokat, és cserébe nem kap semmit, csak az orosz nagyság üres csen-

gését és egy szegénységbe és káoszba taszított szomszédos országot. Putyin továbbá elveszítheti az orosz nép és elit támogatását, akiktől nagyban függ a háború folytatása és hatalmának megtartása. Bár ami a haditechnikai veszteségeket illeti, iránymutatónak, de nem tekinthetjük mindenre kiterjedőnek és maximálisan megbízhatónak a fotók, videófelvételek alapján geolokációval megerősítve igazolható információelemeket. Tisztában léve az információ hiányosságaival elmondható, hogy a támadó fél technikai veszteségei jóval nagyobbak lehetnek, egyes fegyverkategóriákban akár 2-5-ször több veszteséget is elszenvedhettek, ha a megsemmisült, megsérült vagy elhagyott, illetve a másik fél által zsákmányolt eszközöket összesítve nézzük.[8]

Bár számos esetben nem áll rendelkezésünkre megbízható információ a veszteségeket illetően, az elmondható, hogy ebben a háborúban nincsenek győztesek. Putyin valószínűleg nem fogja elveszíteni az ukrajnai háborút a csatatéren. De veszíthet, amikor a harcok többnyire véget érnek, csillapodnak és a kérdés az lesz, hogy most mi lesz? A másnapra vonatkozó politikai tervezés hiánya - amely az amerikaiak iraki inváziójának tervezési hibáihoz hasonlítható - is hozzájárul majd ahhoz, hogy ez a háború megnyerhetetlen legyen. Bár voltak ígéretes próbálkozások, Ukrajna valószínűleg nem lesz képes visszafordítani az orosz hadsereget ukrán földön. Az ukrán hadsereg eddig csodálatra méltó elszántsággal és ügyességgel harcolt, de az orosz előrenyomulás igazi akadálya maga a háború jellege volt. Légi bombázások és rakétatámadások révén Oroszország a földdel teheti egyenlővé Ukrajna városait, és ezáltal uralmat szerezhet a harctér felett, valamint megpróbálkozhatna a nukleáris fegyverek kisebb mértékű bevetésével is. Az ukrán lakosság azonban már megmutatta, hogy nem akarja, hogy megszállják. Kemény ellenállást tanúsítanak. Ahhoz tehát, hogy a megszállás egyáltalán működjön, hatalmas politikai vállalkozásnak kellene történni. Mindez felbecsülhetetlenül drága lenne. Putyinnak talán hasonló elképzelése lehet, mint a Varsói Szerződés, amelyen keresztül a Szovjetunió számos különböző európai nemzetállam felett uralkodott. Az is drága volt - de nem olyan drága, mint egy belső lázadó zóna ellenőrzése, amelyet számos külföldi partnere állig felfegyverzett, és amely minden orosz sebezhetőségre figyel. Egy ilyen erőfeszítés kimerítené Oroszország kincstárát.

A háborúnak a borzalma Putyinra fog visszaütni. Eközben az Egyesült Államok és az európai országok által Oroszországgal szemben bevezetett szankciók Oroszországnak a világgazdaságtól

való elszakadását eredményezik. A piacok bezárulnak Oroszország előtt, beleértve a gáz- és olajpiacokat is, amelyek értékesítése kulcsfontosságú volt Putyin orosz gazdaságának modernizációja szempontjából. Abban az esetben tehát, ha Oroszország le tudná igázni Ukrajnát, ezzel saját magát is tönkre tehetné. A legtöbb jel tehát arra mutat, hogy a háború borzalmai visszájára fordulnak Putyinnak.

Egy ukrajnai orosz vereség következményei alapvető kihívások elé állítanák Európát és az Egyesült Államokat. A háború okozta humanitárius katasztrófa mellett nem kevésbé aggasztó egy meggyengült és megalázott Oroszország kilátása, amely olyan revansista impulzusokat táplálna, mint amilyenek az első világháború után Németországban éltek. Az ukrajnai háború foltjai évtizedekig az orosz politikában maradnak majd (ritka az az ország, amely profitál egy elvesztett háborúból). A vesztes háborúra fordított költségek hiábavalósága, az emberi áldozatok és a geopolitikai hanyatlás még hosszú évekre meghatározzák majd Oroszország és az orosz külpolitika irányát, és nagyon nehéz lesz elképzelni, hogy e háború borzalmai után egy liberális Oroszország alakuljon ki. De még ha Putyin el is veszíti a hatalmát Oroszország felett, az ország valószínűleg nem fog nyugatbarát demokráciává válni.

Oroszországon belül vagy kívül senki sem akarhatja, hogy Putyin megnyerje az ukrajnai háborúját. Egy orosz vereség azonban kevés okot adna az ünneplésre. Ha Oroszország abbahagyná az inváziót, az Ukrajnát ért erőszak generációkon át tartó trauma lenne. Ezen kívül Oroszország nem fogja egyhamar abbahagyni az inváziót vagy beletörődni a veszteségbe. Az Egyesült Államoknak és Európának Putyin hibáinak kihasználására kellene összpontosítania, nemcsak a transzatlanti szövetség megerősítésével és az európaiak arra való ösztönzésével, hogy tegyenek a stratégiai szuverenitás iránti, régóta hangoztatott vágyuknak megfelelően, hanem azzal is, hogy Kínára is ráébresztik Oroszország kudarcának kettős tanulságát: a nemzetközi normák, például az államok szuverenitásának megkérdőjelezése valós költségekkel jár, a katonai kalandvágy pedig gyengíti azokat az országokat, amelyek engednek neki.

OROSZORSZÁG MEGEGYEZÉSRE TÖREKSZIK ÉS SIKERES LESZ EBBEN

Számos kérdés felvetődik az orosz-ukrán háború kapcsán. Hogyan lehet véget vetni egy olyan háborúnak, amit senki sem nyerhet meg?[9] Milyen véget ér Európa első nagy huszonegyedik századi háborúja? A római államférfi és tudós, Cicero szerint az igazságtalan béke jobb, mint az igazságos háború.[10] Az Ukrajna és Oroszország között folyó tárgyalások várhatóan ezt a tételt próbára fogják tenni. Bár Ukrajna erején felüli védekezést hajt végre, nem feltétlenül fogja tudni visszafordítani Oroszország általános katonai dominanciáját, és nem biztos, hogy meg tudja állítani a civil és katonai célpontok bombázását. Feltehetőleg az Egyesült Államok és az európai országok nem fognak közvetlenül részt venni a háborúban, így Ukrajna nem fog teljes győzelmet aratni, azonban Oroszország sem fog teljes vereséget szenvedni. Ha tárgyalási megállapodásra jutnak, akkor Ukrajnának és Oroszországnak egyaránt be kell érnie részleges és törékeny nyereségekkel.

A közelmúlt történelme azonban hordoz magában egy másik (nem túl biztató) analógiát is a felek számára: a minszki analógiát, amely a 2014 és 2015-ben a fehérorosz városban megtárgyalt megállapodásokra utal, amelyek célja az Ukrajna és az oroszok által támogatott szakadárok közötti harcok befejezése volt. Putyin teljes körű ukrajnai inváziója bebizonyította a minszki megállapodások alkalmatlanságát, amelyek a válságkezelés egy olyan formáját jelentették, amely mindenkit irritált és senkit sem elégített ki, elhalasztva, sőt talán súlyosbítva Ukrajna alapvető problémáit.

Ukrajna meglepetésszerű sikere arra késztette a Kremlt, hogy újragondolja háborús céljait. Putyin azzal a maximalista céllal kezdte a "különleges katonai műveletet", hogy megdöntse az ukrán kormányt. Az invázió lényege az volt, hogy Putyin bizarr szóhasználatával élve nácimentesítse Ukrajnát.[11] Tekintettel Oroszország hatalmas harctéri veszteségeire, Kijev elfoglalása lehetetlenné válhatott az orosz erők számára, és azzal, hogy Putyin visszavett a nácimentesítésről szóló beszédből, jelezte, hogy talán elfogadja Volodimir Zelenszkij ukrán elnök kormányát legitim tárgyalópartnerként.[12] Ez azonban csapda is lehet Kijev számára, mielőtt Oroszország visszatér az eszkalációs követelésekhez. Putyin mindenesetre minden olyan területet, amelyet az orosz erők az elmúlt hetekben elfoglaltak, tárgyalási alapként fog felhasználni.

Putyinnak jelenleg valószínűleg három fő célja van. Az egyik a Krím Oroszországhoz való csatolásának hivatalossá tétele, ami Putyin szemében elnöksége egyik legfontosabb eredménye. A do-

nyecki és luhanszki területek annektálása, valamint Ukrajna semlegességének megteremtése, ami jelentheti, hogy nem csatlakozhat a NATO-hoz és nem léphet be az általa választott szerződéses szövetségekbe, illetve azt, hogy "demilitarizálódik".

Zelenszkijnek egy igazságtalan békét kell összemérnie egy igazságos, de pusztító háborúval. Zelenszkij a maga részéről biztosítani akarja országa teljes szuverenitását és autonómiáját. Ez elméletileg az összes orosz csapat kivonását jelentené Ukrajnából, a Krím visszaadását Ukrajnának, valamint a szabadságot az Egyesült Államokkal és Európával való gazdasági kapcsolatok elmélyítésére. Ezekhez az eredményekhez azonban Oroszországnak el kellene veszítenie a háborút. Bár Putyinban nem lehet megbízni, hogy tiszteletben tartja az általa aláírt dokumentumokat, Zelenszkijnek meg kell határoznia, hogy milyen mértékű kompromisszumot tud még elfogadhatónak tartani, amelyet az ukrán állampolgárok is elfogadnak. Mérlegelnie kell továbbá az igazságtalan béke és az igazságos, de pusztító háború szükségszerűségeit is. Putyin továbbá annak kizárását, hogy Ukrajna valaha is csatlakozzon a NATO-hoz, győzelemként tudná elkönyvelni. Ugyanakkor az Egyesült Államok által támogatott biztonsági garanciák Ukrajna számára elrettenthetnék Oroszországot attól, hogy újra megtámadja Ukrajnát.

A legvalószínűbb ebben a forgatókönyvben, hogy ez a háború nem fog könnyen fenntartható békét eredményezni. Ha Oroszország enged, akkor valószínűleg egy ideiglenes békét fog engedni. Ukrajna esélye egy olyan békére, amely több mint ideiglenes talán csak Putyin távozását követően lesz lehetséges.

A HÁBORÚ BELÁTHATATLAN IDEIG FOLYTATÓDIK

Minden háború véget ér, és a záró pillanatok gyakran élénkek és emlékezetesek. Vegyük például az első világháborút lezáró fegyverszünet, amelyet Németország és a szövetségesek 1918 novemberében írtak alá egy Párizs melletti vasúti kocsiban. Vagy a hidegháború végét, amelyet a berlini fal 1989 novemberében történt ledöntése jelképezett. Ezek a jelenetek a kulturális képzeletben olyan döntő pillanatokként jelennek meg, amelyek a végleges befejezés érzetét keltették. Az ukrajnai orosz háborúban azonban nem biztos, hogy lesz egy különálló pillanat, amely a háború végét jelzi - legalábbis egy ideig még nem. Elképzelhető, hogy Ukrajna nem lesz

képes teljesen kiűzni az orosz erőket a területről, amelyet Moszkva az invázió kezdete óta elfoglalt. Oroszország feltehetőleg nem tudja elérni fő politikai célját: az Ukrajna feletti ellenőrzést. Ahelyett, hogy végleges megoldás születne, a háború egy új konfliktusos korszakot indíthat el, amelyet az ukrajnai orosz háborúk ciklusa jellemez. Ha a háború nem ér véget egyhamar, a döntő kérdés az lesz: kinek az oldalán áll az idő?

Az idő Oroszország oldalán állhat. Egy elhúzódó, éveken át tartó háború elfogadható, sőt talán még kedvező is lehet Moszkva számára. Minden bizonnyal ez szörnyű kimenetelű lenne Ukrajna és a Nyugat számára is, amely évekig tartó instabilitást eredményezne Európában. Egy hosszú távú háború globálisan is érezhető gazdasági bizonytalanságot okoz. Egy örökké tartó ukrajnai háború azzal a veszéllyel is jár, hogy a nyugati társadalmak Kijev iránti támogatottsága egy idő után csökkenő tendenciát venne. A fő kihívások egyike továbbá az Ukrajnát támogató országokon belül a háború támogatásának természetében is rejlik. A közösségi média és a képvezérelt érzelmek korában a közvélemény ingatag lehet. Ahhoz, hogy Ukrajna sikerrel járjon, a globális közvéleménynek szilárdan ki kell állnia mellette.

Putyinnak sok oka van arra, hogy ne fejezze be az általa kirobbantott háborút. A legfontosabb céljainak eléréséhez még messze nem jutott el. Eddig a hadseregei nem teljesítettek elég jól ahhoz, hogy Oroszország kikényszerítse Ukrajna kapitulációját, és Oroszország nagyon messze van attól, hogy megdöntse az ukrán kormányt. Putyin szemszögéből nézve bármilyen jövőbeli békemegállapodás, amely nem nyer jelentős engedményeket Ukrajnától, aránytalan lenne az Oroszország által elszenvedett emberveszteséghez, anyagi veszteséghez és nemzetközi elszigeteltséghez képest. Miután az oroszokat háborúra mozgósította - és eközben olyan szimbolikus konfliktusokat idézett elő, mint a Szovjetunió Nagy Honvédő Háborúja a náci Németország ellen -, Putyin nem biztos, hogy megelégszik egy dicstelen békével. Továbbá bár a háború stratégiai hiba volt Oroszország számára, Putyin valószínűleg politikai kárt okozna magának, ha beismerné a baklövését. Putyin a kimerülés háborújához folyamodhat, ami számos előnnyel jár számára. Ha vereséget szenved, akkor egy hosszú háborúval elhalaszthatja a vereséget, és talán még át is adhatja a halálra ítélt konfliktust egy utódjának. Mivel a diktátorok meg vannak győződve arról, hogy hatalmuk örökké tart, gyakran megengedhetik

maguknak, hogy hosszú távra játszanak. Vagy legalábbis azt hiszik, hogy képesek rá.

Ukrajnának is számos oka van arra, hogy ne egy orosz feltételek szerinti, elhamarkodott tűzszünettel fejezze be a háborút. A hadserege kiválóan teljesített. A világ egyik legnagyobb katonai hatalmának provokálatlan támadásával szemben az ukrán erők visszaverték Oroszországot az ország északi és északkeleti részén. A kormány és a lakosság közelebb került egymáshoz, és az ország összetartóbb, mint a háború előtt volt. Egy hosszú távú háború mindazonáltal politikai kihívások elé is állítja Ukrajnát. Ha a háború évekig elhúzódik, Ukrajnának meg kell őriznie politikai rendszerét és demokráciáját. A következő ukrajnai elnökválasztást 2024 tavaszára tervezik - pontosan akkor, amikor a következő orosz elnökválasztást tartják.

Ahogy a háború elhúzódik, és az orosz brutalitásról szóló nyilvántartás egyre bővül, a szankciók egyre csak nőnek, és az olyan nyersanyagok, mint az olaj ára tovább emelkedik. A gazdasági hatások egész Európában érezhetőek lesznek, és elsősorban az európaiak fizetnek érte. Az Ukrajna iránti támogatás tehát annál inkább megkophat, minél tovább tart a háború. Egyre hangosabbak lehetnek azok a hangok, amelyek azt követelik, hogy Ukrajna mindenáron fogadja el a tűzszünetet. Más konfliktusok, mint például a szíriai háború, amely már régen elhalványult, azt mutatják, hogy egy soha véget nem érő háború kellemetlenséggé válhat, és idővel alig kaphat többet, mint mellőzést.

UKRAJNA MEGNYERI A HÁBORÚT

Az összképet tekintve a dolgok nem tűnnek túl bíztatónak Moszkva számára. Ukrajna katonai eredményeinek listája hosszú és egyre hosszabb. Az ukrán erők megnyerték a kijevi csatát; sikeresen megvédték a déli Mykolaiv városát, így Odessza - legalábbis egyelőre - elérhetetlen maradt a megszálló hadseregek számára. A Kremllel ellentétben a kijevi kormánynak világos stratégiai célja van, amelyet a kiváló morál és a külföldről érkező egyre szélesebb körű támogatás támaszt alá.

Ez a lendület egy erényes körforgást vázolhat fel Ukrajna számára. Amennyiben az ukrán erők a nyáron területeket szereznek, Kijev hatalma tovább fog nőni. A kudarcok ellenére Ukrajna még mindig győzhet - bár a győzelem mértéke és terjedelme valószínű-

leg korlátozott lenne. A legvalószínűbb ukrán győzelem a "kis győzelem" lenne. Ez nem lenne az a világmegváltó győzelem, amelyről egyes nyugati szakértők álmodoznak, de egy kisebb és katonailag gyengébb állam, amely visszavág egy birodalmi hatalomnak, mégis éreztetné a hatását a régióban és a világ többi részén - megmutatva, hogy lehetséges a sikeres ellenállás a hatalmas agresszorokkal szemben.

Természetesen létezik egy "nagy győzelem" forgatókönyv is, amelyben a háború teljes mértékben Ukrajna feltételei szerint ér véget. Ez az ukrán szuverenitás teljes visszaszerzését jelentené, beleértve a Krímet és a Donbasz azon részeit is, amelyeket Oroszország a februári teljes megszállást megelőző években elfoglalt. Ez sokkal kevésbé tűnik valószínűnek, mint egy korlátozottabb győzelem. Vlagyimir Putyin orosz elnök nem valószínű, hogy hatalmas küzdelem nélkül elengedné a Krímet.

Bármilyen mértékű is lenne az ukrán győzelem, minden ilyen forgatókönyv magában foglal egy ködös másnapot. Oroszország nem fog beletörődni a vereségébe. Bármilyen ukrán győzelem csak még több orosz hajthatatlanságot fog eredményezni. Amint újra tudja építeni katonai kapacitását, Oroszország a megaláztatás narratíváját fogja felhasználni arra, hogy a hazai támogatottságot növelje az Ukrajna ellenőrzésére irányuló újbóli erőfeszítésekhez. Még ha el is veszíti a háborút, Putyin nem fogja elengedni Ukrajnát. Azt sem fogja egyszerűen tétlenül nézni, ahogy az ország teljesen integrálódik a Nyugatba. Egy ukrán győzelem tehát nem az Ukrajnának nyújtott nyugati támogatás lazítását, hanem még erősebb elkötelezettséget követelne meg.

A katonai kudarcok és a büntető szankciók kombinációja végül arra késztetheti Moszkvát, hogy mérsékelje céljait, és megvalósíthatóvá válhat így egy érdemi tűzszünet. De egy messzebbre menő tárgyalásos rendezés valószínűleg szóba sem jöhet Putyin számára. Oroszország az általa elfoglalt helyszíneket már most sem egy esetleges rendezés tárgyalási zálogaként, hanem orosz területként kezeli. Ukrajnának és a Nyugatnak tehát abból kell kiindulnia, hogy Oroszország semmilyen vereséget nem fog elfogadni. Tehát még ha Ukrajna kicsiben nyer is, Kijevnek és partnereinek fel kell készülniük a konfliktus évekig tartó folytatására. Zelenszkij ezt jelezte azzal, hogy a háború utáni Ukrajna az önvédelemre való teljes körű orientáltságában Izraelhez fog hasonlítani. Oroszország teljes körű visszaverése tehát, beleértve a Krím visszafoglalását is, már a fantázia határát súrolja. Túlságosan optimista lenne akár az ukrán,

akár a nyugati stratégiát egy ilyen eredményre alapozni. Mindezek alapján az ukrán és a nyugati stratégia célja Ukrajna fenntartható biztonsága kell, hogy legyen. Kijev partnerei joggal utasították el a kompromisszumot az ukrán szuverenitás és függetlenség kérdésében. De át kell gondolniuk "a másnapot" is, amikor Ukrajna győzedelmeskedik a háborúban. Az ukrán győzelemre vonatkozó, Oroszországgal szembeni, hóbortos elvárások helyett, amely szerint Oroszország meghajol az ukrán győzelem előtt, vagy egyszerűen kivonul a nemzetközi színpadról, Ukrajna fenntartható biztonsága fáradságos erőfeszítéseket és politikai, pénzügyi és katonai befektetések fog igényelni.

A HÁBORÚ ESZKALÁLÓDIK

Az ukrajnai háború már több, mint egy éve tart. Bár sokan beszélnek arról, hogy Oroszország a háborúban tanúsított magatartásával átlépte a Nyugat vörös vonalait, és hogy a Nyugat az Ukrajnának nyújtott katonai segítséggel átlépte Oroszország vörös vonalait, a valódi vörös vonalakat még nem lépték át.

Egy konfliktus akkor is kicsúszhat az irányítás alól, ha egyik fél sem hoz szándékos döntést az eszkalációról vagy a nukleáris fegyverek bevetéséről. És bár valószínűtlen, egy nukleáris támadás még mindig a lehetőségek között van, tekintettel az orosz kapacitásra és Moszkva tényleges nukleáris doktrínájának átláthatatlanságára. A háború köde, amelyet a közösségi média gyorsasága és megbízhatatlansága még sűrűbbé tesz, további valós veszélyt hordoz magában, ami még a legjobban megtervezett stratégiákat is elhomályosíthatja.

Biden világosan megmondta, nem fog közvetlenül beavatkozni, egyértelmű, hogy nem akarja, hogy ez regionális háborúvá váljon, továbbá azt akarja, hogy Ukrajna a saját feltételei szerint és a saját területén győzzön.

Putyin retorikai kétértelműségeinek egy része csak blöffölés. Bár Oroszországnak valószínűleg van pénze arra, hogy folytassa ukrajnai rendszerváltási politikáját, az orosz hadseregnek óriási létszámhiánya van, így többek között ezért sem engedhet meg magának egy szélesebb körű háborút. Bármilyen további konfliktus, különösen a jól felszerelt NATO-erőkkel szemben, csak súlyosbítaná ezeket a problémákat. Elméletileg tehát Putyin és Biden félúton találkozhat. Mivel egyformán gondolkodnak azon, hogy nem

akarnak nagyobb tűzvészt, ösztönzőik vannak arra, hogy betartsák a háború láthatatlan szabályait.

Moszkva propagandája tovább növeli a háború zűrzavarát. A Kreml befolyása alatt az orosz média következetesen Oroszország és a Nyugat közötti konfliktusként jellemzi a 2022-es háborút, retorikailag egy szélesebb körű háború szakadékához sétálva. A jelenlegi háború hasonlóan veszélyes, mint a kubai rakétaválság volt. Egy ahhoz hasonló, nem szándékolt eszkalációs ciklus regionális vagy világháborúvá fajulhat. Az 1962-es válság békés megoldása ellenére is figyelmeztető példa. Hruscsov nem látta előre Kennedy heves reakcióját, részben azért, mert nem számított arra, hogy Washington felfedezi a rakétákat, mielőtt azok teljesen a helyükre kerültek volna. Tévesen azt hitte, hogy titoktartással, szerencsével és harsánysággal túljárhat Kennedy eszén. Putyin lehet, hogy önhittségből vagy dühből arra a következtetésre jut, hogy az egyetlen módja a továbblépésnek az, hogy feljebb tolja a tétet, drámaian fokozva a háborút, hogy visszaszorítsa a nyugati országokat és egyszer s mindenkorra elijessze őket. Azonban elképzelhető, hogy nem látja előre, hogy ez milyen reakciókat váltana ki az Egyesült Államokban és szövetségesei körében.

A kockázatok ellenére a türelem és a nyugalom megóvhatja az ukrajnai konfliktust attól, hogy elszabaduljon. A liberális nemzetközi rend szabályainak követésére nevelt szövetséges politikusoknak és diplomatáknak most meg kell tanulniuk a rend hiányában eligazodni. Minél kevésbé apokaliptikus Washington és szövetségesei perspektívája, annál jobb. Az Egyesült Államok és Oroszország nem a harmadik világháború küszöbén áll. Nem minden lépés egzisztenciális. Az orosz hadsereg számtalan és egyre növekvő kényszer alatt szenved, míg az ukrajnai háború folyamatosan új, bizonytalan, nyugtalanító és ijesztő eshetőségeket fog felszínre hozni.

ZÁRSZÓ

A tanulmány célja elsősorban az volt, hogy megmutassa a nemzetközi gondolkodásban a háborúval kapcsolatban milyen elképzelések vannak jelen. A forgatókönyvek logikusak, de nem célunk egyetlen egyet valósabbnak és helyesebbnek megjelölni. Dönteni egyébként sem lehet objektívan még azzal kapcsolatban sem, hogy melyik lenne kívánatos. Egy biztos, hogy az európai lakosság számára erkölcsi, politikai és gazdasági szempontból is egyetlen egy

kimenetel fontos, hogy a háború véget érjen. A történelem tanulsága, hogy a háború utáni újjáépítés sem könnyű feladat és semmi esetre sem attól fog függeni a sikere, hogy az EU, Európa, vagy akár az Egyesült Államok mennyi pénzt áldoz rá. Pénz nélkül természetesen biztos a kudarc, de önmagában pénzt adni Ukrajnának nem lesz fenntartható: mert Ukrajna nem lesz egycsapásra demokratikus, korrupciómentes és stabil ország azért mert Oroszországgal harcolt és elképesztő áldozatot hozott; Oroszország nem fog eltűnni és hiba lenne a „bosszúnak" teret engedni, vagy az 1990-es évekhez hasonlóan nem kellően támogatni az orosz fejlődést és integrációt az általunk helyesnek és működőképesnek tartott rendszerbe (Kína mindenképpen fogja támogatni az orosz „újjáépítést"). De mindez már egy következő tanulmány témája.

---

[1] Kozma, Klementina – Stepper, Péter (2023) Az atlantizmus bástyái: Lengyelország és Románia kapcsolatai az Amerikai Egyesült Államokkal a 2020-as években, *Külügyi Szemle*, 22:4 pp. 96-121.
[2] Fix, Liana, Kimmage, Michael: *What If Russia Loses? A Defeat for Moscow Won't Be a Clear Victory for the West.* Foreign Affairs. 2022. Március 22. URL: https://www.foreignaffairs.com/ukraine/what-if-russia-loses (letöltés: 2023. Február 09.)
[3] Az ENSZ emberi jogi egyesületének jelentése szerint, eddig 7155 halottja és 11662 sérültje van a háborúnak. Statista: Number of civilian casualties in Ukraine during Russia's invasion verified by OHCHR as of February 5, 2023. URL: https://www.statista.com/statistics/1293492/ukraine-war-casualties/ (Letöltés: 2023. február 05.)
[4] Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság hivatalos közlése szerinte Európába jelenleg több, mint nyolc millió menekült érkezett. UNHCR: Operational Data Portal: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine (2023. Február 17)
[5] Csiki Varga Tamás, Deák András György, Egeresi Zoltán, Háda Béla, Jójárt Krisztián, Kemény János és
Tálas Péter: *Az orosz–ukrán háború első évének tanulságai*. NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet. Elemzések 2023/3. 2023. február 24.
[6] Fix, Liana, Kimmage, Michael: *What If Russia Wins? A Kremlin-Controlled Ukraine Would Transform Europe.* Foreign Affairs. 2022. Február 18. URL: https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-02-18/what-if-russia-wins (letöltés: 2023. Február 07.)
[7] Csiki Varga Tamás, Deák András György, Egeresi Zoltán, Háda Béla, Jójárt Krisztián, Kemény János és
Tálas Péter: *Az orosz–ukrán háború első évének tanulságai*. NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet. Elemzések 2023/3. 2023. február 24.
[8] Csiki Varga Tamás, Deák András György, Egeresi Zoltán, Háda Béla, Jójárt Krisztián, Kemény János és
Tálas Péter: *Az orosz–ukrán háború első évének tanulságai*. NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet. Elemzések 2023/3. 2023. február 24.
[9] Fix, Liana, Kimmage, Michael: *What If Russia Loses? A Defeat for Moscow Won't Be a Clear Victory for the West.* Foreign Affairs. 2022. Március 22. URL: https://www.foreignaffairs.com/ukraine/what-if-russia-loses (letöltés: 2023. Február 09.)
[10] Harrer, G.A.: Cicero on peace and war. The Classical Journal. Vol. 14, No. 1. 1918. Október. 26-38.o.
[11] Rossoliński-Liebe, Grzegorz, Willems, Bastiaan: Putin's Abuse of History: Ukrainian 'Nazis', 'Genocide', and a Fake Threat Scenario. The Journal of Slavic Military Studies, 35:1, 1-10. 2022.
[12] Faulconbridge, Guy: Putin says Russia ready to negotiate over Ukraine, Kyiv says Moscow doesn't want talks. Reuters. 2022. December 25. URL: https://www.reuters.com/world/europe/putin-says-russia-ready-negotiate-over-ukraine-2022-12-25/ (letöltés: 2022. Február 09.)

ESSZÉ

AMERIKAI ÉS OROSZ KATONAI MAGÁNVÁLLALATOK SZEREPE A DÉL-AMERIKAI TÉRSÉGBEN

Hostyánszky Rozina

ABSZTRAKT

A bipoláris rendszer összeomlása óta a katonai magánvállalatok szerepe folyamatosan növekszik a nemzetközi rendszerben. Ez a kialakult helyzet számos kérdést vet fel és változásokat indukál a jogi, politikai rendszerben. A katonai magánvállalatok nagy számú jelenléte és a gyenge lábakon álló szabályozás pontosan leírja a dél-amerikai régió viszonyát a katonai és biztonsági magánvállalatokkal. Az USA és Oroszország a hidegháború alatt végig egymással vetélkedett, az alábbi cikk azt vizsgálja, hogy a 21. századi körülmények között ez menynyire folytatódik Latin-Amerikában a PMC-k vonatkozásában.

Kulcsszavak: PMC, Dél-Amerika, amerikai-orosz vetélkedés

BEVEZETÉS

A bipoláris rendszer összeomlása óta a katonai magánvállalatok szerepe folyamatosan növekszik a nemzetközi rendszerben. Az amerikaiak afganisztáni és iraki háborúja megmutatta, hogy olyan mélyen ágyazódtak be korunk fegyveres konfliktusaiba, ahonnan már nincs vissza út. „Más szóval, a sokat idézett weberi meghatározás, miszerint a vesztfáliai állam az egyetlen olyan emberi közösség, amely (sikeresen) igényt tart a fizikai erőszak törvényes alkalmazásának monopóliumára egy adott területen belül, már nem tükrözi számos kortárs fegyveres konfliktus valóságát."[1] Ez a kialakult helyzet számos kérdést, problémát vet fel és változásokat indukál a jogi, politikai rendszerben, hiszen a világ jelenlegi berendezkedése nincsen rájuk felkészülve, nem követi le a terjeszkedésüket. Ez a deficit, vagyis a katonai magánvállalatok nagy számú jelenléte és a gyenge lábakon álló szabályozás pontosan leírja a délamerikai régió viszonyát a katonai és biztonsági magánvállalatokkal. Az országokban rengeteg helyi vállalat is alakult, azonban külföldiek is többször felbukkannak – vagy a helyi kormány, vagy egy külföldi fél érdekeit képviselve. Ugyan a tisztánlátás végett az első típusra is (helyi kormányok, helyi vállalatok) kitérek, tanulmányomban a külföldi csoportokra összpontosítok, azon belül is az Amerikai Egyesült Államokból és az Oroszországi Föderációból származó katonai magánvállalatokra. Ezen két ország már a hidegháborúban is versengett ebben a régióban. Érdekes lehet megvizsgálni, hogy ez mennyire aktuális még, és ha az, akkor milyen mértékben vállalják fel és használnak nyílt eszközöket egymással szemben. A kép rendkívül összetett, ugyanis a két nagyhatalom egymás ellenében, a saját érdekeik (diplomáciai, politikai, gazdasági, katonai) miatt és más országok befolyásának megállítása végett is fordulnak a magánvállalatok felé. Ezt fogom körbejárni a következő fejezetekben.

A katonai magánvállalatok elterjedése az 1990-es évekre tehető, vagyis logikus következtetés lenne, az amerikai unipoláris hatalmi helyzet eszközének vélni. Azonban tekintve, hogy jelenleg, mikor a multipoláris nemzetközi berendezkedés felé tart a világ, a katonai magánvállalatok jelenléte növekszik, ez az állítás helytelen lenne. Figyelembe véve az elmúlt harminc év változásait, arra a következtetésre jutottam, hogy minél komplexebbé válik a konfliktusok dimenziója, annál nagyobb szerep jut a katonai magánvállalatoknak az Amerikai Egyesült Államok és az Oroszországi föderáció eszköztárában. Ez leginkább a realista felfogás állami viselkedésformái-

val és a küszöb alatti, illetve hibrid konfliktusok térnyerésével magyarázható, ahol a leginkább a hihető tagadhatóság elve mentén kerülnek kiszervezésre. Ezen elméleti keretet, az ezt taglaló fejezetben bővebben kifejtem. A fenti hipotézis vezérfonalát követve a tanulmány az alábbi kérdésekre keresi a választ: A vizsgált országok katonai magánvállalatainak jelenléte a dél-amerikai térségben a nagyhatalmi erőkivetítés eszköze? Miért éri meg az országoknak a reguláris haderő mellett kiszervezni a feladatokat és magánvállalatokat felbérelni? Ez egy időszakos folyamat, amely a hidegháború végén kialakult világrendre reagálva jött létre és a nemzetközi rendszer változásával eltűnhet? Ha nem, akkor milyen változásokat prognosztizál a jövőre nézve?

A vizsgálat lefolytatásához a kvalitatív kutatási módszer, azon belül is dokumentum-és tartalomelemzés volt a leghasznosabb.[3] A források között szakkönyvek, folyóirat cikkek, tanulmányok és interjúk is helyet kaptak, a tanulmány felölelte téma nagysága és komplexitása miatt törekedtem a minél reprezentatívabb mintavételre. A források legnagyobb része angol nyelvű, kiegészítve magyar és francia szövegekkel. A felhasznált dokumentumoknál törekedtem az időszerűségre, minél újabb és egyben átfogóbb forrásokat keresve. A múltban történt eseményeknél természetesen felhasználtam az abban az évben íródott cikkeket, tanulmányokat – így kiszűrve az eltelt idő által rárakódott ítéleteket, a mai szemüvegen keresztül torzított múltbeli képet.

A tanulmány a bevezetésen túl négy fejezetet, illetve az összegzést tartalmazza. A tanulmány az elméleti keret bemutatásával kezdődik, majd a fogalmi meghatározások, a definíciók kaptak helyet, illetve a katonai magánvállalatok kialakulása és működése a két vizsgált országban. Továbbá itt olvashatóak a nemzeti jogi hátterek, kiegészítve a nemzetközi jog a témára vonatkozó szabályaival. A harmadik fejezetben a dél-amerikai privát biztonsági piac bemutatása, működése, problémái következnek, és a térség kapcsolata az amerikaiakkal és az oroszokkal. Az utolsó nagy részben két országtanulmány található, melyeken keresztül lehet a legszemléletesebben bemutatni a vizsgált témát. A tanulmány lezárásaként egy összegzés kapott helyet.

---

[3] A kvantitatív módszerek, mint kérdőíves kutatás nem releváns a témából adódóan. Más kvalitatív formáját sem tudtam a kutatás módszertannak alkalmazni, hiszen interjúkészítéssel, statisztikai forrásokkal és adatbázis elemzésekkel nem tudtam volna lefedni a vizsgált témakört.

ELMÉLETI HÁTTÉR

A katonai magánvállalatok megjelenése és elterjedése több elméleti megközelítést lehetővé tesz, jelen tanulmányban a realizmus téziséből szeretném levezetni a térnyerésük logikai láncolatát. Ehhez röviden bemutatnám a realizmus alappilléreit, melyre a gondolatmenetet alapoztam.

A politikai realizmus az első világháborút követő időszakban vált meghatározóvá, a liberális elméletekkel szembeni kritikai fellépésével. Azonban kialakulása a középkorig visszavezethető, a harminc éves háborút lezáró vesztfáliai békéig, „amikor megjelentek Európában a modern értelemben vett szuverén államok, amelyekre a területiség (határok) és az erőszakmonopólium volt jellemző. (…) Ahogy a realizmus a vesztfáliai békerendszerben, pontosabban a territorializmusra alapozott szuverén államok megjelenésében találja meg gyökereit, úgy a nemzetközi kapcsolatok liberális elmélete a felvilágosodást és az azt kísérő tudományos-szellemi fejlődést azonosítja ősforrásként”[2] A két irányzat közti különbség lényege és a realizmus alapvetése ebben a szemben állításban is élesen kirajzolódik. A realista gondolkodók az emberi természetről és magatartás formákról következtettek az államok viselkedésére a nemzetközi rendszerben. A realizmus differenciálódott létrejötte óta, azonban vannak olyan alaptézisek, melyeket átfogóan igaznak tartanak az iskolához tartozó gondolkodók. A tanulmánynak nem célja a különböző alcsoportok különbözőségeit vizsgálni, hanem a közös pontok alapján mutatja be az államok és a katonai magánvállalatok közti kapcsolat kialakulásának logikáját.

William Wohlforth négy pontban definiálta a realista elméleti keret közös halmazait, ez a „groupism”, az egoizmus, az anarchia és a hatalmi politika, vagyis a „power politics”. Az első az emberek túléléséhez szükséges csoportosulást és a csoporton belüli szolidaritást fedi le, amelynek ma a legfontosabb megfelelői az államok, melyek összetartó ereje a nacionalizmus. Az egymás mellett élő, különböző érdekeket és értékeket képviselő csoportok létrejöttével egy időben, kialakul a konfliktus lehetősége is. Az egoizmus alatt azt az alapvető emberi ösztönt érti, amelyet ebből kifolyólag az államok is magukban hordoznak, amely a politikai cselekedetek mögött meghúzódó önérdekkövetés. Az anarchia, vagyis a nemzetközi rendszer felsőbb vezetésének hiánya Wolforth szerint gátat szabhat az államoknak céljaik elérésében, illetve erősíti a csoportos egoizmust, vagyis önérdekkövetést. Az utolsó a hatalmi politika,

amelynek lényege a társadalmi befolyás és az erőforrásbeli hatalom megszerzése. Kifejti, hogy az első három pont kölcsönhatása hívja életre a negyediket, mivel a nemzetközi kapcsolatokat hatalmi-biztonsági politikává formálja.[3]

Tovább boncolgatva a realizmus lényegi pontjait, ki kell térni a 3S elvére, melyek a legismertebb összefoglaló alapvetései az elméleti keretnek. A 'statism', a 'survival' és a 'self-help', vagyis államelvűség, túlélés és önsegélyezés. Ez a három, fókuszáltabban mutat rá a Wolforth féle realista bázisra, lényegén azonban nem változtat. A realizmus egy államközpontú szemlélet, a szuverén államok a főszereplői, az ebből adódóan anarchikus nemzetközi rendszernek. Ezen államoknak saját túlélésük és fennmaradásuk az elsődleges szempontjuk, melyhez hozzátartozik az önsegélyezés forgatókönyve. Mivel minden állam a saját túléléséért küzd a biztonságukat maguknak kell garantálni, hiszen az egyéni nemzeti érdekeit követő államok nem fogják prioritásként kezelni egy másik ország túlélését.[4] Ezzel elérünk két fontos ponthoz a realizmuson belül: a hatalmi egyensúly és a biztonsági dilemma kérdéséhez. Az erőegyensúly felborulása egy vagy több állam megerősödését jelzi a rendszer többi tagjához viszonyítva. Ez biztonsági kihívást jelenthet a gyengébb országokra nézve, amely egyéni vagy kooperációs úton az egyensúly helyreállítására tett próbálkozásokhoz vezet, melynek eszköze a történelemben gyakran a háború. Ezt vagy a megerősödött hatalom gyengítésével vagy más államok megerősítésével érhető el.[5] A másik kulcsfogalom a biztonsági dilemma, egyfajta fegyverkezési spirál, melyet a saját biztonságát garantáló ország lépései idéznek elő. Azzal, hogy saját védelmét, azt ellátó eszközeinek számát megnöveli, a másik állam ezt fenyegetésnek is vélheti és láncreakcióban szintén el kezd fegyverkezni. Hiszen, ha az első országnak támadó szándékai lennének, nem tudná fennmaradását és túlélését garantálni.[6]

A fentiekben felvázolt realista alap, amely az államok viselkedését írja le a nemzetközi rendszerben, összefügg a katonai magánvállalatok elterjedésével, mint bevett külpolitikai eszköz. Ha az államok mindent megtesznek a saját túlélésükért, biztonságuk garantálásáért és hatalmi pozíciójuk erősítéséért, olyan eszközökhöz kell folyamodniuk, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy előnyt szerezzenek a nemzetközi rendszer többi szereplőjével szemben. Ezen rendszerben elfoglalt helyüket erősen meghatározza a katonai kapacitásuk mértéke és minősége. Minden olyan eszközt, melyhez erőforrásaik alapján hozzá tudnak jutni és nemzeti érdekeiket

segíti, a legfőbb cél elérése érdekében be fognak vetni. Mikor a modern értelemben vett katonai magánvállalatok megjelentek a piacon a hidegháború végével[7], egy olyan eszközt jelentettek az angolszász országoknak (majd később Oroszországnak is), amelyek több szempontból is egybeestek érdekeikkel. Először is, gazdasági szempontból hatékonyabbak voltak, mint a reguláris haderő bevetése, másodszor a társadalmi támogatottság visszaesése sem veszélyeztette a politikai vezetést. Továbbá, olyan szakképzett katonai erőre tettek szert, amely specifikusan csoportosult a kihívások, problémák és ellátandó feladatok fajtáira. Ahogyan a tanulmány későbbi részeiben olvasható, a katonai magánvállalatok egyik legnagyobb vonzóereje abban áll, hogy a megbízó fél (vagyis az állami vezetés) olyan módon tudja érvényesíteni akaratát, amely nem kötődik saját haderejéhez, így nem kell nyilvánosan felvállalnia részvételét. Mivel a jogi szabályozása a vállalatok működésének, illetve a következményeikért való felelősségvállalásnak hiányos, olyan feladatokat tudnak ellátni az adott állam részére, amelyeket saját neve alatt nem tehetne meg. Ezzel, előnyt biztosítva neki a potenciális ellenfelekkel szemben. Kiegészítve, hogy mindkét vizsgált ország (az Amerikai Egyesült Államok és az Oroszországi Föderáció) eleve erős katonai hatalomnak számít a nemzetközi közösségben, ez egy rendkívül erős ütőkártya a politikai vezetés kezében.

Összegezve, a realista gondolkodók által felvázolt külpolitikai viselkedésforma, amely a biztonság és hatalom maximalizálására, az állam túlélésének garantálására törekszik, magyarázattal szolgál a katonai magánvállalatok nagy mértékű elterjedésére, mivel hasznos, az ütőképességüket növelő eszközről van szó az állami vezetés kezében.

A KATONAI MAGÁNVÁLLALATOK MŰKÖDÉSE, KIALAKULÁSA, JOGI HÁTTERE

ÁLTALÁNOS ÁTTEKINTÉS

A közbeszédben, a sajtóban és a szakirodalomban is egymástól markánsan eltérő véleményekkel és megnevezésekkel találkozhatunk, ha a katonai magánvállalatok kerülnek szóba. Ezért fontos-

nak tartom az általam alapvetőnek tartott fogalmakat először tisztázni. A definíciós nehézségek után a vizsgált országokban a kialakulásuk történetére is kitérek, ugyanis így válik érthetővé, hogyan váltak kulcsfontosságú külpolitikai eszközzé az Amerikai Egyesült Államokban és Oroszországban.

A PMC az angol Private Military Company rövidítése, amelyet – tekintve, hogy használata a magyar szakirodalomban is elterjedt – jelen tanulmányban a katonai magánvállalat megnevezés szinonimájaként használok. A PMC-k vonatkozásában több tipológia is létezik, a legegyszerűbb két alkategóriára bontja őket: az aktív és a passzív típusokra. Míg az előbbi konkrét fegyveres harcban is szerepet vállal, addig az utóbbi a kiképzésre és a szervezési kérdésekre összpontosít.[8] Fontos különbséget tenni a katonai és a biztonsági magánvállalatok között, utóbbit a PSC rövidítés jelzi (Private Security Company). Ezek a cégek olyan szolgáltatásokat nyújtanak, amelyek legfőbb célja az üzleti és vagyonvédelem a bűncselekményekkel szemben. Az elmúlt évtizedekben számuk növekszik, különösen a konfliktusos régiókban, ahol a vállalkozások úgy érzik, hogy nem mindig tudnak megfelelően az állami biztonsági erőkre támaszkodni.[9]

A témához kapcsolódó írásokban gyakran találkozhatunk a PMSC mozaikszóval, amely a katonai és a biztonsági magánvállalatok együttes használatát fejezi ki. Jelen tanulmány nem terjed ki a biztonsági célú vállalatokra, kifejezetten a katonai feladatokat ellátó cégekkel foglalkozik, kivéve azokban az esetekben, ahol a két vállalat típus nem különül el egymástól.

A másik kulcsfontosságú fogalom, amelyet tisztázni szeretnék a kontraktor kifejezés. A PMSC-k szerződéses alkalmazottait hívják így, az angol 'contract' vagyis szerződés szóból eredeztetve. Mivel nem katonákról, azonban nem is teljes mértékig civilekről van szó, hiszen fegyvert hordanak és sok esetben a hadszíntéren dolgoznak, így, a kontraktor megnevezés segít áthidalni a fogalmi félreértéseket. A kifejezés általánosan olyan professzionális munkaerőt jelöl, aki szerződés alapján, meghatározott ideig valamilyen szolgáltatást nyújt egy vállalatnak, így nem csak a PMC-k vonatkozásában használatos.[10]

A kontraktor jogi kategorizálásának kérdése a mai napig nem tisztázott. Ez a harctéren való megjelenésük legalitási kérdései mellett, a PMC dolgozók jogainak megállapításában is nehéz helyzetet teremt, hiszen a védettséget, a hadifogoly státuszt, illetve egy emberélet kioltása esetén a büntetőjogi felelősség kérdését a jogi

kategóriák szerint állapítják meg. Kombattánsnak nem tekinthető, mivel nem tagja sem a reguláris haderőnek, illetve a harcos jogállás elnyerésére megállapított kritériumoknak általánosan nem felelnek meg. „Kombattánsnak minősülnek a fegyveres erő szervezetébe sorolt önkéntes csapattestek, népi csapatok tagjai is. Utóbbiak akkor is, ha szervezetileg ugyan nem tartoznak a katonai szervezetrendszerhez, de felelős irányítás alatt állnak, megkülönböztető jelzést viselnek, fegyvereiket nyíltan viselik, és tevékenységük során tiszteletben tartják a hadviselés szabályait és szokásait. Ez a kombattánsi alakzat megfelel a magyar közbeszédben téves tartalommal elterjedt „népfelkelés" fogalmának."[11] Civilként sem hivatkozhatunk rá, hiszen katonai feladatokat ellátó, fegyvert viselő személy. A médiában és a köznyelvben rendkívül elterjedt a magánvállalatok dolgozóit zsoldosoknak nevezni. Könyvekben, tanulmányokban és folyóirat cikkekben is sokszor felbukkan, bár a nemzetközi jog erre vonatkozó dokumentumai szerint ez erősen vitatható. Nincs egységes konszenzus erről a nemzetközi szakirodalomban, én azonban a jogszabályok értelmében nem tekintem a PMC-k alkalmazottait zsoldosoknak. Ennek alátámasztására tisztázom, kik is számítanak a 21. században zsoldosnak.

Az 1949-es Genfi Egyezmények, illetve azok 1977-es Első Kiegészítése[4] nyomán kijelenthető, hogy zsoldos, akit kifejezetten fegyveres összeütközésben való részvételre toboroztak, ezekben részt is vesz, méghozzá egyéni haszonszerzés céljából - olyan anyagi ellenszolgáltatásért, amely lényegesen meghaladja az érintett fél fegyveres erőinél szolgáló hasonló rangú és feladattal megbízott harcosokét. Az összeütközésben résztvevő államoknak nem állampolgára, azok reguláris fegyveres erőinek nem tagja és más, az összeütközés szempontjából semleges harmadik államnak sem hivatásos állományú tagja. Ahhoz, hogy egy személyt zsoldosnak lehessen nevezni mind a hat kritériumnak együttesen kell fennállnia az egyezmény szerint. Ami a legtöbb esetben nem lehetséges. Az első pont nem teljesül, ha a kontraktort nem fegyveres összeütközésben való részvétel céljából viszik a helyszínre. Ami tekintve a feladataik széles spektrumát (kiképzés, szaktanácsadás, hírszerzés, kémelhárítás, karbantartás, logisztikai támogatás, harci támogatás,

[4]1989. évi 20. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött Egyezmények I. és II. kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről, 47. cikk,
https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900020.TVR&searchUrl=/gyorskereso%3Fkeyword%3D1949%2520genf Letöltés ideje: 2022. február 28.

harci kiszolgáló támogatás vagy konfliktust követő újjáépítés[12]) a legtöbb esetben meg is dől. A második pontra részben magyarázatot ad az első (pl. kiképző nem vesz részt fegyveres harcban), másrészt a fegyverhasználati engedélyük (csak önvédelemre és objektumvédelemre) is korlátozza a lehetőségét. Valóban vannak olyan esetek, amikor a kontraktorok tűzharcban vesznek részt, vagy amikor nem legális keretek között történik a csoport kihelyezése. Azonban még ezekben az esetekben is megdőlhet egy másik kritérium. A hármas pont több problémát is felvet. Egyrészt a magánvállalat ígérte fizetés mértékétől is függ, nagy a szórás a különböző cégek között. Az iraki harcok során például – mint ahogy a legtöbb esetben - költséghatékonyabb volt a kiszervezés az amerikai kormánynak, összesítve kevesebbe kerültek, mint a reguláris haderő alkalmazása.[13] Másrészt a PMC-nél munkát vállalók szinte mind veterán katonák, akik leszerelésük után a szaktudásukat nem tudják hol kamatoztatni és nem tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon. Így a katonai magánvállalatoknál egyszerre jutnak pénzhez és tapasztalatukat is hasznosítják. Volt brit kontraktorokkal végzett felmérés alapján ez a leggyakoribb motiváció, a köznyelv mégis „mohó, pénzéhes zsoldosoknak" tekinti őket.[14] A 4. kritérium alapján, miszerint a résztvevő államoknak nem állampolgára is nehéz általános ítéletet mondani, hiszen minden eset különbözik – 2011-ben Afganisztánban például, a 34 ezer amerikaiak által alkalmazott kontraktor 93%-a afgán állampolgár volt.[15] Az utolsó két kritérium teljesül legtöbb esetben, hiszen hivatásos haderő szolgálata után vállalnak munkát a cégnél, így nyilvánvalóan nem tagjai a haderőnek. Azonban még ebben a két pontban sem lehet általánosan kijelenteni, hogy minden kontraktor esetében igaz, mivel volt már rá példa, hogy a PMC személyzete formálisan integrálódott azokba a fegyveres erőkbe, amelyeknek dolgozott, ami kizárja a 47. cikk [e] bekezdésének alkalmazhatóságát.[16] Ez volt a helyzet például az Executive Outcomes nevű PMC esetében, Sierra Leonéban.[17]

Mivel minden katonai magánvállalat szerkezete, specializálódása és dolgozóinak nemzetiségi alapú megoszlása eltérő, a hat követelményből több is teljesülhet egy időben. Azonban az, hogy mi minősül „fegyveres konfliktusban való közvetlen részvételnek", nem teljesen tisztázott, és más kritériumokat, mint például a résztvevő motivációját, eleve nehéz bizonyítani. Az ENSZ menekültügyi intézményének (UNCHR) 2005-ben létrehozott munkacsoportja,

amely a zsoldosok alkalmazásával foglalkozik arra a következtetésre jutott, hogy a fegyveres konfliktus övezetében működő egyes magánbiztonsági cégek „a zsoldoskodás új formáit" alkalmazzák.[18] Illetve, fontos különbség, hogy míg a magánvállalatok csak legitim állami szereplőkkel szerződnek és nyújtanak nekik szolgáltatásokat, addig a zsoldosoknál nem létezik ilyesfajta kikötés.[19]

Jogállásukat eseti alapon határozza meg a nemzetközi jog, az ellátott feladatuk és annak körülményei után. Ennek értelmében, ha nem látnak el harci feladatot és nem tagozódnak be egyik fél fegyveres erőibe sem, civilnek minősülnek, így nem lehetnek célpontok és védelemben kell részesülniük a támadással szemben. Azonban abban az esetben, hogy tevékenységével ennek ellentmond a kontraktor, elveszíti a védelemhez való jogosultságát, a hadifogoly státuszát és bíróság elé állítható az ellenségeskedésben való jogtalan részvétel miatt.[20] Összefoglalva, addig számítanak bele a civilek kategóriájába, amíg nem avatkoznak bele a konfliktusba. Ezzel szemben harcolhatnak, ha a konfliktus idejére betagozódnak az egyik fél fegyveres erőibe, vagy önkéntes egységekbe, viszont „e csoportok élén az alárendeltjeikért felelős személyeknek kell állniuk, azonosító jelekkel kell rendelkezniük, fegyvert kell viselniük, és be kell tartaniuk a harci szabályokat."[21] Ezek a kategóriák a jog világában elválaszthatónak tűnnek, azonban a gyakorlatban, egyenként és eseti alapon nincs általánosan lehetőség a helyzet kielemzésére.

KIALAKULÁSUK

A katonai magánvállalatok megjelenése, illetve bevett külpolitikai eszközzé válása az amerikai és az orosz vezetés részéről, időben és célokban is különbözik. A PMC-k térhódítását az ENSZ Biztonsági Tanács két állandó tagjának politikájában szeretném röviden bemutatni, hogy a tanulmány későbbi részében érthető legyen a dél-amerikai térségben való megjelenésük hogyanja és miértje.

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Az Amerikai Egyesült Államokban (továbbiakban: USA) a magán katonai szolgáltatások mai formája a hidegháború végével jelent meg, a 20. század végére már egy kialakult iparágat alkotott.

Ezt a folyamatot a bipoláris berendezkedés felbomlásával járó társadalmi, politikai és gazdasági feltételek átalakulása, többek között a privatizáció és a globalizáció alakította.[22] A bipoláris rend felbomlásával a folyamatos katonai fenyegetés is eltűnt, ezzel a szakképzett katonai munkaerő és a felszerelés, vagyis a technológia és a szakértelem egyidejűleg került piacra a világszerte végbemenő katonai költségvetés, - és létszámcsökkentés miatt. Ez determinálta azt a piaci rést, amelyet a katonai magánvállalatok töltöttek be. A költséghatékonyság miatt a szükséges, de hivatásos katonán kívül mással is elvégezhető feladatokat „kiszervezték" a hadseregen kívülre. Az eddigiekből látszik, hogy a piac, ahol az államok és a PMC-k találkoznak endogén módon alakult ki a 20. század második felében. A közigazgatási struktúrák alakulása, a multinacionális vállalatok megjelenése, a legitim privatizáció és a hagyományos katonai erő bevetésével szembeni politikai és társadalmi ellenállás együttesen teremtette meg a katonai magánvállalatok műveleti környezetét.[23]

A bipoláris berendezkedés felbomlása után az államok közötti konfliktusok ugyan csökkentek, a hidegháborús pártfogás vagy irányítás nélkül maradt törékeny államokban az országon belüli konfliktusok száma megugrott. Ezekben a helyzetekben az USA úgy tudta érdekeit érvényesíteni és a stabilitást előteremteni a PMC-ken keresztül, hogy nem kellett saját reguláris erőiket bevetni ezeken a területeken, amelyek magas költséggel jártak volna és a társadalom részéről sem lett volna nagy a támogatottsága, mivel nemzeti érdekeiket közvetlenül nem fenyegették a konfliktusok. Továbbá, – mivel saját csapataikat nem vezényelték ki – kikerülték a nemzeti (a csapatok bevetésére irányuló kongresszusi korlátozások) és a nemzetközi megállapodások korlátozásait (például: ENSZ embargó) a haderő bevetésével kapcsolatban.[24] A hidegháború vége óta minden olyan konfliktusban vagy háborúban, amelyben az Egyesült Államok érdekelt fél volt alkalmazott katonai magánvállalatokat, mint erőtöbbszörözőket, kiegészítve, és bizonyos esetekben helyettesítve az amerikai csapatokat, előmozdítva a nemzeti érdekeket.[25] A 2001. szeptember 11-ei történések meghatározták az USA kül,- és biztonságpolitikát a következő évtizedre, illetve az amerikai vezetés és a katonai magánvállalatok közti kölcsönös függőséget is tovább emelték.[26] Irakban és Afganisztánban az Egyesült Államok kifejezetten nagymértékben támaszkodott a PMC-kre a műveletek folytatásában, miközben csökkentette a reguláris csapatok létszámát.[27] Irakban a PMC-kre már erőteljes közfigyelem is

hárult, nem véletlen, hiszen kiemelkedő szerepük volt a háború alatt és után, az újjáépítésben is. Számszerűsítve, az összes az amerikai kormány iraki misszióját támogató katonai és biztonsági magánvállalat személyzetének becsült száma meghaladja a 180 000-et, míg az Egyesült Államok teljes katonai személyzetének száma a 2007-2008-as "haderőemelkedés" csúcspontján volt 168 000 fő.[28] A kiszervezett feladatok száma is megnőtt, a korábbi háborúkhoz képest.

Összegezve, a PMC-k olyan professzionális és specializált tudást halmoztak fel, amelyre az amerikai haderőnek a gördülékeny munkamenethez, a költségek optimalizálásához, az –adott esetben - rejtett érdekérvényesítéshez és a hagyományos erők számára túl veszélyes küldetések végrehajtásához, megkérdőjelezhetetlenül szüksége van. Sőt, az iraki és afganisztáni véget nem érő háborúk felerősítették a veszteségektől idegenkedő mentalitást az amerikai társadalomban, ami azt jelenti, hogy a jövőben a PMC-k még nagyobb mértékben vehetnek részt az amerikai külpolitikában.[29]

OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ

Oroszország tekintetében napjainkra a PMC-k fontossága nem kevésbé jelentős, mint az Egyesült Államokban, azonban elterjedésük a keleti országban csak a 2010-es évek első felére tehető. 2014-től Ukrajna egy fajta kísérleti terepként szolgált az orosz katonai magánvállalatoknak és a következő években folyamatosan növelték a külföldi bevetések számát. 2020-ra megközelítőleg 30 országban voltak jelen az Oroszországhoz köthető magáncégek, összesen 4 kontinensen. Európa után megjelentek ázsiai, afrikai és dél-amerikai területeken is. Mindezt annak ellenére, hogy Oroszországban a katonai magánvállalatok illegálisnak minősülnek a nemzeti jog szerint. A kezdeti megbízásokból levont tanulságokkal folyamatosan fejlesztették a PMC-k használatát, mint gazdasági, geopolitikai, katonai, hírszerzési, politikai céljaik eléréséhez szükséges eszközt,[30] és az orosz vezetés felbátorodni látszik a 2014-es ukrajnai, illetve a szíriai és venezuelai szerepvállalásának tapasztalatai miatt. Ez a szemmel láthatóan gyors fejlődés bizonyítja, hogy a katonai magánvállalatok különleges helyet kaptak az orosz külpolitikában.[31]

Legfőbb motivációja az orosz vezetésnek a PMC-kkel az állam nagyhatalmi törekvéseinek maximalizálása és ezzel párhuzamosan, az Egyesült Államok befolyásának csökkentése. Oroszországban a katonai magánvállalatok szerepe és működése egészen más, mint az előbb bemutatott amerikai modell. Két fontos sajátossága az orosz típusú kiszervezésnek, hogy a hivatásos haderő mellett működő, az azt kiszolgáló feladatokat ellátó amerikai cégekhez képest, itt inkább Moszkva proxy seregeiről beszélhetünk. A másik – amely ugyan már az USA-nál is előkerült, csak nem ilyen erőteljesen – azaz úgy nevezett 'plausible deniablity', vagyis 'hihető tagadhatóság'. A két jelenség együttesen a gyakorlatban azt jelenti, hogy Oroszország úgy tesz lépéseket a saját állami érdekeinek előmozdítására, hogy az állam nem vesz részt benne. Legalábbis papíron.[32] Az ország vezetése olyan helyzetekben is beveti a magánhadseregeket, amikor nem célja a háború kiprovokálása, de egy erősebb féllel szemben nyomásgyakorlást tud alkalmazni, annak befolyását aláásva az adott térségben. Ezekben az akciókban az orosz haderőhöz nem köthető személyek vesznek részt és álcázott katonai eszközöket használnak.[33] Oroszország esetében legtöbbször nem szerződéses alapon kerülnek bevetésre a magánvállalatok, hanem az állami vezetés utasítására. A legtöbb PMSC a legfelső hatalmi kör befolyása alatt áll, sok vállalat alapítója és vezetője is onnan került ki. A politikai vezetők legfelső rétegéhez becsatornázva hoznak létre informális hálózatokat különböző profit alapú magánvállalkozásokkal. Politikailag kevésbé költségesek, mint a hivatásos katonák, hiszen a külföldön végzett lépések miatti lakossági felhördülések megszűnnek, mivel nem nyíltan vállalnak benne szerepet az oroszok. A következetes tagadása az orosz politikai elitnek a katonai magánvállalatokhoz, például a Wagner-csoporthoz való kötődését, illetve annak nemzetközi konfliktusokban való megjelenését illetően, azért is hasznos számukra, mert világos példája annak, hogy a nyugati országok nem tudnak kellően hatékonyan fellépni az ellen, hogy Oroszország megjelenjen a tengerentúlon.[34] Ez a működési elv a legális biztonsági magánvállalatokra és az országban illegális katonai magánvállalatokra éppúgy érvényes.[35] Az orosz modellben a két cég típus a tevékenységeiket illetően nem különül el élesen egymástól, a katonai célú vállalatok is szinte minden olyan feladatot elvégeznek, ami hivatalosan a PSC-khez tartozik, kiegészítve a konkrét harci műveletekkel és más állam alatti fegyveres szervezetek kiképzésével.

Az orosz befolyás „láthatatlan" eszközeként rendkívül sokszínű módon tudnak hatást gyakorolni. „A PMC-k alkalmazásával Moszkva állami és nem állami partnereket támogathat, forrásokat vonhat ki, külföldi vezetőket befolyásolhat, és egyéb olyan tevékenységeket folytathat, amelyek elősegítik az orosz külpolitikai célokat."[36] A katonai képességeket tekintve, az említett hihető tagadhatóság leple alatt tudja a nemzetközi erőviszonyokat befolyásolni, segíteni a partnerországokat. Méghozzá, mivel elvileg az orosz haderő nincs jelen az adott konfliktusban, az emberélet is kevésbé fontos, nem jelent politikai kockázatot a társadalom megítélése egy esetleges negatív kimenetel esetén. A kontraktorok globális jelenléte az orosz hírszerzés kiterjedését is jelenti, az információgyűjtés mellett az orosz vezetés különböző titkos akciókat is végrehajthat rajtuk keresztül. A politikai egyensúlyt is elősegítik, mivel a PMC-ket működtető elnökhöz közeli személyek, olyan előnyökre tesznek szert a vállalatokon keresztül, amely cserébe az állami jóváhagyásért a cégek működését illetően, növeli a Putyin iránti lojalitásukat. Az orosz hatalom ilyesforma megjelenése az országhatáron túl, információ és ideológia terjesztéssel is együtt jár, az oroszbarát narratívák külföldre „exportálásával".[37]

Az oroszok hozzáállását a PMC-khez röviden összefoglalva az orosz elnök, Vlagyimir Putyin mondta 2012-ben, miszerint: „katonai magánvállalatok egy csoportja hatékony eszköz lenne ahhoz, hogy bizonyos nemzeti célokat az orosz állam közvetlen bevonása nélkül érjenek el".[38]

JOGI HÁTTERÜK

Megállapítható, hogy a katonai magánvállalatok a vizsgált országok külpolitikájának kulcseszközévé váltak a 2020-as évekre. Azonban a hazai jogrendszerekben a PMC-k megítélése teljes mértékben különbözik. Ez – többek között – egyrészt az adott politikai rendszer típusától, másrészt a kiszervezéssel elérni kívánt állami céloktól függ. Míg az USA esetében az állam a katonai magánvállalatok legnagyobb megrendelőjének minősül és minden nagyobb militáris erőt kívánó politikai akciónak részesei, addig Oroszországban a nemzeti érdekek elérésének deklarált érvényesítő eszköze – többek között - a Wagner csoport, miközben a katonai magánvállalatok illegálisnak minősülnek az államban.

Az elmúlt években, a PMC-k fokozódó elterjedését próbálták párhuzamosan leképezni a jogi rendszerekben, leginkább kevés sikerrel. A katonai jogosítványokkal rendelkező magánvállalatok szabályozása a mai napig hézagosnak mondható, mind a nemzeti, mind a nemzetközi jogban. A következő két alfejezetben az amerikai és az orosz jogrendszernek a katonai magánvállalatokkal foglalkozó részét tisztázom. Ezt követően pedig a nemzetközi jog erre vonatkozó szabályozását mutatom be, keretet adva a különböző nemzeti jogi szabályozásoknak.

Amerikai Egyesült Államok

A biztonsági és katonai magánvállalatok működése – nyilvántartásba vétel és a vonatkozó szabályok betartása mellett - engedélyezett az Egyesült Államokban, azonban tevékenységük koordinálására, az eszközök beszerzésére, a felügyeletükre és az elszámoltathatóságukra nincsen átfogó hazai szabályozás.[39]

A katonai magánvállalatoknak és a nekik dolgozó kontraktoroknak a jogi szabályozása, vagyis a biztonsági szektor privatizált részének átláthatósága, elszámoltathatósága és a fegyveres civilek jogi hovatartozása egy bonyolult, nehezen átlátható rendszer. A kiszervezett feladatok és a kontraktorok számbeli növekedése pedig folyamatosan kihívás elé állítja a jogszabályalkotókat, hiszen ideális esetben párhuzamosan kellene a nemzeti jognak lekövetnie a PMC-k fejlődését. Az Egyesült Államokban az elmúlt évtizedekben érvényben lévő jogszabályok közül melyek a vizsgált témakörre vonatkoznak, alább bemutatom a legnagyobb horderejűeket.

Az Anti-Torture Act, vagyis a Kínzásellenes Törvény az USA területén kívül megkísérelt vagy elkövetett jogszerűtlen kínzást szankcionálja, a PMC-k vonatkozásában ez leggyakrabban a fogvatartás és kihallgatás ideje alatt tanúsított viselkedés okán merül fel korlátozó tényezőként.[40]

Fontos jogszabály a fegyver-kivitelre vonatkozó törvény (Arms Export Control Act, továbbiakban: AECA), amely elnöki szabályozás alá vonja és engedélyhez köti a „védelmi cikkek és védelmi szolgáltatások" kivitelét az Egyesült Államokból. A katonai magánvállalatok tevékenysége védelmi szolgáltatások exportjának minősül, így az AECA szerint állami ellenőrzéshez kötött a tevékenységük.[41] Jørgen Lindahl azonban rámutat, hogy ez közel sem működik zökkenőmentesen. Irakban a szabályok megkövetelte tájékoztatást a

legtöbb cég elégtelenül végezte, így a Kongresszus nem tudta felügyelete alatt tartani a kint állomásozó PMC-ket és ennek következtében azok saját belátásuk szerint cselekedhettek.[42]

Az AECA-val egy időben, 1967-ben megszületett Nemzetközi Fegyverkereskedelmi Szabályzat[43] (International Traffic in Arms Regulations, továbbiakban: ITAR) a védelmi és katonai vonatkozású technológiák exportját ellenőrzi és szabályozza, az amerikai külpolitikai célok elérése és a nemzetbiztonság védelme érdekében.[44] Ezzel a védelmi szolgáltatás és technológia exportját ugyan ellenőrzik, de a rendszer átláthatósága megkérdőjelezhető, mivel az 50 millió dollár alatti szerződésekről a Kongresszust nem kötelező értesítenie a Külügyminisztériumnak. Továbbá, az exportengedély kiadása után a szolgáltatás és technológia külföldi felhasználására nincsen kidolgozott ellenőrzési mechanizmus.[45] Ezt a jogszabályt kiegészítve a *Külföldi Segítségnyújtási Törvény* (Foreign Assistance Act, továbbiakban: FAA),[46] engedélyezi az úgy nevezett FMS programot (Foreign Military Sales), amely a biztonsági segítségnyújtás egyik formája és az USA külpolitikájának alapvető eszköze. Ennek keretén belül kerülnek engedélyezésre és szabályozásra a biztonsági és katonai magánvállalatok különböző kiképzési műveletei (katonai, rendőri) külföldön. [47]

A *Szövetségi Beszerzési Szabályozás* (Federal Acquisition Regulation, továbbiakban: FAR), amely egy szövetségi szintű rendelet, részletes követelményeket tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a kormányzati szereplők, különböző magánvállalatokkal (ide érte a katonai biztonsági célúakat is) hogyan köthetnek szerződést. Azonban a PMC-kre vonatkozó rész rendkívül rövid és a kormányzatnak leginkább a szerződéskötés folyamatára ad iránymutatásokat, nem segíti az üzlet létrejötte utáni menedzselést.[48] Szintén a FAR határozza meg azokat a kormányzati funkciókat, amelyeket az 1998-as FAIR törvényben[49] a kongresszus "eredendően kormányzati funkció"-ként határozott meg, amelyek "olyan szorosan kapcsolódnak a közérdekhez, hogy a szövetségi kormány alkalmazottai általi ellátást igényelnek".[50] A törvény szerint ezek olyan funkciók, amelyek "katonai vagy diplomáciai fellépéssel, polgári vagy büntetőjogi eljárásokkal, szerződéskezeléssel, valamint az Egyesült Államok gazdasági, politikai, területi, vagyoni vagy egyéb érdekeinek meghatározásával, védelmével és előmozdításával foglalkoznak, továbbá (…), amelyek jelentősen befolyásolhatják magánszemélyek életét, szabadságát vagy tulajdonát (...). "[51] Ha a Kongresszus szerint egy magánvállalattal kötött szerződésben ilyen eredendően

kormányzati funkció kerül kiszervezésre és így alkalmatlan a kormányzattal való társulásra, akkor vagy az adott vállalat alkalmazását a bizonyos feladatra, vagy a teljes szerződéskötést tilthatja, korlátozhatja. A PMSC-kel kapcsolatban 2009-ben (NDAA[52]) a Védelmi Minisztériumot jelölte ki a Kongresszus, mint szabályozó szervet, amelynek biztosítania kell, hogy harci műveletek területén ne kapjanak engedélyt a magánvállalatok kormányzati funkciók ellátására.[53]

Az amerikai Védelmi Minisztérium szerződéskötéseire vonatkozó előírásokat külön dokumentumban, a *Védelmi Szövetségi Beszerzési Szabályozás Kiegészítésében* (Defense Federal Acquisition Regulation Supplement, továbbiakban: DFARS)[54] rögzítették. A szabályzat lényege, hogy lefedje a védelmi cikkek, mint áruk és szolgáltatások - beleértve a technológiát is - beszerzésének felügyeletét. Nem tiltja a kontraktorok biztonsági célú alkalmazását, viszont korlátozásokat ír elő a feladataikkal kapcsolatban. A DFARS 2006-os módosításától, a Védelmi Minisztérium 3020.41 számú utasítása alapján a Minisztérium és a PMC-k között létrejött szerződések tartalmazzák, hogy a kontraktorok önvédelmen túl is használhatnak halálos erőt, feltéve, ha az a szerződésben leírt feladat végrehajtásához feltétlenül szükséges.[55]

A PMC-kre vonatkozó amerikai jogszabályok eddig bemutatott részei a szerződéskötésre és a katonai magánvállalatok, mint védelmi cikkek exportjának szabályozására irányultak. Az alábbiakban ismertetem a büntetőjogi szabályozásokat, vagyis milyen bűncselekményért, kit, hol és hogyan lehet felelősségre vonni az Egyesült Államok határain túli feladatok ellátása során elkövetett magatartásáért. A katonai magánvállalatok elszámoltathatóságának három típusa létezik jelenleg. Az elsőnek és a másodiknak azonban nem voltak megfelelő eszközei a valós felelősségre vonásra, így amíg a harmadik meg nem született, a PMSC alkalmazottak teljesen szabadon mozoghattak a jogi kiskapuk világában. Az említett három szint a PMC-k viselkedési kódexe, a szakmai érdekképviseletek kódexei és az állami büntetőhatalom. A jelenleg hatályos szabályozás ellenére is előfordulnak joghézagok, vannak bűncselekményt elkövető kontraktorok akik nem esnek egyik törvényi meghatározás alá sem, illetve a bíróságok jogértelmezésén is múlik a büntetőeljárás kimenetele. Az iraki és afganisztáni műveletek alatt a lehetséges bűncselekmények közül sokkal több esetben nem történt vádemelés, mint fordítva.[56] Ebben a kérdésben négy törvény az irányadó.

A területen kívüli joghatóságot több szövetségi törvény kimondja, miután büntetőjogi szankciókat ír elő az amerikai állampolgárok által vagy ellen elkövetett bűncselekményekre, függetlenül attól, hogy azokat hol követik el, ez direkt vagy indirekt kiterjedhet a külföldön elkövetett bűncselekményekre is. Például a 1996-os *WCA* (War Crimes Act) lehetővé teszi a bűnüldözést az USA területén belül és kívül is, amennyiben az áldozat vagy az elkövető amerikai állampolgár vagy a fegyveres erők tagja. A nem amerikai állampolgárok is büntethetőek, ha az Egyesült Államok területén tartózkodnak – akár utólag is. Azonban, a nem amerikai állampolgárok által elkövetett háborús bűncselekmények ellen, akkor sem indíthatnak büntetőeljárást a WCA-ra hivatkozva, ha az Egyesült Államok kormánya vagy az Egyesült Államok kormányzati vállalkozói foglalkoztatják őket.[57]

A *különleges tengeri és területi joghatóságról szóló törvény* (Special Maritime and Territorial Jurisdiction Act, továbbiakban: SMTJA) amerikai állampolgár által vagy ellen elkövetett bűncselekményekre terjeszti ki a joghatóságot, amennyiben a feltételezett jogsértés az USA diplomáciai, konzuli, katonai vagy más amerikai kormány képviseletében eljáró szerv helységeiben, az ezeknek céljaira felhasznált területeken (épület, épületrész, földterület) történik. Illetve ha olyan külföldi – tulajdonjogtól függetlenül – lakóházban, melyet az említett szervek missziójának céljaihoz, vagy a felsorolt szervezetek személyzete használ.[58] Az SMTJA joghatósága nem terjed ki azonban, a következőkben bemutatott MEJA és UCMJ hatálya alá tartozó személyek jogsértéseire.

A *katonai igazságszolgáltatás egységes kódexe* (Uniform Code of Military Justice, továbbiakban: UCMJ[59]) az amerikai reguláris haderőre alkalmazandó büntetőjog összessége. 2006-tól kiterjesztették az UCMJ hatályát a haderőben szolgálatot teljesítő vagy az azzal együtt szolgáló civilek által elkövetett jogsértésekre is. Az UCMJ 2. cikke a) pontjának 10. alpontja[60], amelyet a 2007-es pénzügyi évre vonatkozó John Warner nemzetvédelmi felhatalmazási törvény 552. §-a[61] módosított a „háború" alatti joghatóságot kiterjeszti a „meghirdetett háború vagy rendkívüli művelet idejére" és „a fegyveres erőkkel együtt szolgáló vagy azokat kísérő, terepen lévő személyekre".[62] Emellett, az UCMJ szerint, ha a kontraktorok a hadijog megsértésének minősülő bűncselekményt követnek el, az ügy tárgyalható hadbíróságon vagy katonai bizottság előtt. Vagyis, a civil alkalmazottak bizonyos körülmények fennállása esetén ka-

tonai büntetőeljárás alá vonhatóak. A polgári szerződéses alkalmazottak ügyeinek hadbíróság előtti tárgyalása azonban alkotmányossági kérdéseket vethet fel. Továbbá, a katonai bűncselekmények nagy része nem kérhető számon a fegyveres civileken – pl. parancs teljesítésének elmulasztása -, illetve a hadbíróságok büntetései sem hajthatóak végre minden esetben – pl lefokozás, leszerelés. Az UCMJ joghatósága csak a szerződéses alkalmazottakra terjed ki és nem szabályozza a bűncselekmény elkövetése és a tárgyalás megkezdése között a munkaviszony fenntartását. Vagyis, ha a kontraktor felmondja a szerződést vagy elbocsátják a vállalattól, a katonai joghatóság is megszűnik felette.[63]

A *katonai extraterritoriális joghatóságról szóló törvény* (Military Extraterritorial Jurisdiction Act, továbbiakban: MEJA)[64] is beletartozik azon amerikai jogszabályokba, amelyek alapján a kontraktorok bizonyos bűncselekményekért amerikai büntetőeljárás alá tartoznak. A MEJA értelmében azon szerződéses alkalmazottak vonhatók felelősségre, akik a Védelmi Minisztérium polgári alkalmazottai, illetve a Védelmi Minisztérium küldetésének támogatására dolgoznak a tengerentúlon. Azok a jogsértések tartoznak ide, amelyek az SMTJ alapján egy évet meghaladó szabadságvesztéssel büntethetőek. Azonban a MEJA nem terjed ki a fogadó állam állampolgáraira és vita tárgyát képezi, hogy a különleges tengeri és területi joghatóságon kívül történt bűncselekmények esetén jogi alapot nyújthat-e.[65] A legfőbb probléma a MEJA szabályozásával, hogy sok katonai magánvállalat nem a Védelmi Minisztériummal köt szerződést – Külügyminisztérium vagy CIA -, így kikerülve a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét.[66]

A PMC-kkel szembeni jogi felelősségre vonás polgári jogi részének legfontosabb jogszabályai a *Szövetségi kártérítési követelésekről szóló törvény* (Federal Tort Claims Act, továbbiakban: FTCA)[67] és *A kínzás áldozatainak védelméről szóló törvény* (Torture Victims Protection Act, továbbiakban: TVPA)[68]. Az FTCA értelmében magánszemélyek indíthatnak pert az amerikai kormánnyal szemben, amennyiben az Egyesült Államok nevében eljáró személy követte el a bűncselekményt. A TVPA pedig külföldi nemzetek nevében (hivatalos minőségben) elkövetett bűncselekményekkel szemben engedélyezi a polgári per megindítását az amerikai bíróságokon.[69]

Összefoglalva, az amerikai jogi háló lefedi a PMC-k szabályozását és a dolgozóik elszámoltathatóságát, azonban a háló rendkívül lazán szőtt és rengeteg kérdést, joghézagot és kétes jogértelmezést

von maga után a gyakorlatban. Továbbá Laura Dickinson[70] kutatásában rámutat, hogy a PMC-k szerződéseinek nincsen olyan pontja, amely előírja a kontraktoroknak, hogy betartsák az emberi jogokról szóló nemzetközi törvényeket és nyilvánvaló, hogy sokkal több – rendszeres – jogsértést követnek el, mint amennyi ellen büntetőeljárás indul.[71] Véleményem szerint sokkal tisztább jogi hátteret alkothatott volna az elmúlt évtizedekben az amerikai törvényhozás, ha az állami, politikai, gazdasági érdekek nem szőnék át és sokszor nem mondanának ellent a szabályozási mechanizmusoknak. Ezt jól példázza a Kongresszus helyzete, ahol a tagok és a politikai pártok nem egyszeri alkalommal kaptak katonai magánvállalatoktól pénzügyi támogatást.[72]

OROSZORSZÁGI FÖDERÁCIÓ

Oroszországban a magánkézben lévő biztonsági vállalatok (PSC) már 1992 óta legálisan működhetnek, a kormány által bejegyzésre kerülnek, ha a munkakörük megfelel a jogszabályban foglalt kritériumoknak – mint állami tulajdonban lévő infrastruktúra védelme, kalózkodás elleni fellépés. Ezek a cégek belföldön és külföldön egyaránt tevékenykedhetnek, az esetek nagy részében gazdasági szempontból kritikus feladatokat végeznek, mint határon túli olaj- és gázipari objektumok őrzése. Az országban elfogadott, hogy olyan magán vagy állami cégek melyek magas biztonsági kockázatnak vannak kitéve, fegyveres őrséget fogadjanak, melyre orosz PSC-ket szerződtetnek. Egy 2007-től érvényben lévő jogszabály szerint kőolajvezetékek ellenőrzésére saját fegyveres erőket alkalmazhatnak, kvázi egy belső, magánhadsereget hozhatnak létre. Erőszakot abban az esetben alkalmazhatnak, ha az általuk védett területen bűncselekményt elkövető személy üldözésére kerül sor.

Ezzel szemben Oroszország konzekvensen elutasítja a katonai magánvállalatok legalizálást, az 1996-os büntető törvénykönyv 359. cikkére hivatkozva, amely tiltja a zsoldosok toborzását, kiképzését, finanszírozását vagy bármilyen anyagi juttatásban részesítését, illetve azok fegyveres konfliktusban való felhasználását. A jogszabály szerint az minősül zsoldosnak, aki: „anyagi ellenszolgáltatás megszerzése céljából cselekszik, és aki nem állampolgára annak az államnak, amelynek fegyveres konfliktusában vagy ellenségeskedésében részt vesz, nem tartózkodik állandó jelleggel annak

területén, és nem is hivatalos feladatokat ellátó személy".[73] Továbbá, az orosz alkotmány 13. cikkének 5. pontja tiltja „olyan társadalmi szervezetek létrehozását és tevékenységét, amelyek célja (...) fegyveres egységek létrehozása".[74] A törvény értelmében a védelmi, biztonsági és külpolitikai kérdések az állam hatáskörébe tartoznak, így hiába született már számos javaslat a PMC-k legalizálására, a kormány továbbra sem engedélyezi a változtatásokat. 2018-ban a teljes orosz miniszteri kabinet elutasította a legalizálás megfontolását, arra hivatkozva, hogy a zsoldosok kérdése alkotmányellenes és egy magánhadsereg létrejötte destabilizálná az országot. A katonai magánvállalatok tilalmának politikai okáról már több elmélet is született. Egyes elemzők szerint a szürke zónás hadviselés kihasználása miatt nem történt még meg a legalizálásuk, hiszen így a magánvállalatok tevékenységéből kifolyó esetleges negatív következményekért az államnak nem kell felelősséget vállalni. Ideértve az olyan helyzeteket is, ahol az orosz politika nyílt beavatkozása diplomáciai vagy katonai konfliktushoz vezethetne. Más elméletek szerint a Kreml az állami kontroll fenntartása miatt nem emeli őket törvényes szintre, hiszen így a piacon nem fog olyan magánvállalat megjelenni, amely nem teljes mértékben lojális az államhoz. Vannak, akik ezt a kontrollt kiterjesztik a PMC-k és dolgozóik sakkban tartására, miszerint a jogszabályok korlátai nélkül a vezetés bármilyen fenyegetéssel élhet velük szemben, ha nem az állami érdekek szerint cselekednek. Alena Ledeneva orosz politológus összefoglalása szerint[75], a két ok egyszerre van jelen a döntés mögött. Ennek értelmében az illegalitás biztosítja, hogy csak a kormánynak tetsző csoportok működhessenek, illetve a kollektív törvényszegés fenntartja a lojalitást. A rendszer egyik szereplője sem fogja leleplezni a másikat, mert azzal saját magát is bajba keverné, Ledeneva professzor ezt nevezi „körkörös garanciának".[76]

Az állami vezetés szempontjából érthetőek az okok, amiért nem fogadja el a PMC-kkel kapcsolatos jogszabály változtatásokat sürgető érveket. Azonban, a katonai magánvállalatok dolgozóinak oldaláról ez néhány esetben nem túl kedvező. Mivel nem kormányzati alkalmazottak és nem a reguláris haderő tagjai a külföldi szolgálat alatt nem rendelkeznek jogi védelemmel és a kormányzat támogatása is csak addig terjed, amíg az az orosz érdekeket szolgálja. Ha egy kontraktor az adott külföldi állam nemzeti jogát megsérti és így büntető vagy polgári per indul ellene, az orosz vezetés nem fogja segíteni. Egy orosz PMC dolgozója szerint a PMC-khez az egész felvételi eljárást az állam titkosszolgálatai végzik. A Kreml

tudja, hogy milyen munkát végeznek, azonban ha nehézségekbe kerülnének, a jelenlétüket és a műveleteik valódi jellegét letagadnák.

2018 őszén Putyin elnök aláírt egy rendeletet, amelynek értelmében minden olyan személyre vonatkozó információ, akik orosz hírszerző szolgálatokkal működnek együtt külföldön titkosnak minősül. Így a PMC dolgozóinak munkája államtitoknak számít és az azokról szóló információk felhasználása büntetőeljárást von maga után, még abban az esetben is, mikor maga a katonai magánvállalat működése illegális. Ezzel kikerülve két veszélyforrást is: a jelenlegi vagy volt kontraktorok vallomásait és a vállalatok után nyomozó újságírók cikkeit.

Bár az orosz PMC-k tevékenységét névlegesen mind a nemzetközi jog, mind azon országok nemzeti jogszabályai szabályozzák, ahol a csoportok jelen vannak, ezek a szabályozások viszonylag kevés korlátot szabnak a katonai magánvállalatok működésére a nemzeti reguláció hiányában.

NEMZETKÖZI JOGI HÁTTÉR

A katonai magánvállalatok jelenléte a nemzetközi térben vitathatatlan és egyre növekvő. Tekintve, hogy nem egy adott állam törvényes haderejéről van szó, amely az ország vezetésének irányítása alá esik, azonban egy-egy ország érdekeit képviselve a reguláris csapatok erejét növelve közvetlenül kapcsolódik be a harctéri tevékenységekbe, egy átfogó nemzetközi szabályozás elengedhetetlen lenne. Azonban egyelőre a fegyveres kontaktorok nemzetközi jogi státusza egy szürke zónába esik, amely a politikai akarat hiányában valószínűleg a közeljövőben nem fog megváltozni. Ez a jogi deficit leginkább a következő kérdésekkel kapcsolatban merül fel: A PMC-k, mint vállalatok és azok dolgozói felelősségre vonhatóak-e, ha igen, hogyan? Ha jogilag nem zsoldosok, kombattánsok vagy civilek a kontraktorok, akkor milyen státuszba tartoznak? Milyen feladatokat lehet kiszervezni a reguláris haderőből és azokat hogyan lehet ellenőrizni? A felelősség a tevékenységükkel kapcsolatban a szerződő félé, a területi államé, a magánvállalaté vagy a kontraktoroké?

Az 1949. évi genfi egyezmény és annak 1977-es kiegészítő jegyzőkönyve megnevezi azokat a cselekményeket, amelyektől a résztvevő feleknek tartózkodni kell, ennek értelmében a kontraktorok is

büntetőjogi felelősségre vonhatók népirtás és emberiesség elleni bűncselekmények elkövetése miatt – ez azonban egy fegyveres konfliktusban való részvétel teljes szabályozásához és a felelősségre vonás teljes képességéhez képest elenyésző kontrollt jelent.[77] . Továbbá, ha a kontraktor beavatkozik a konfliktusba, az nem tisztázott, hogy az az ő személyes felelőssége, a vállalaté vagy a szerződő államé. A PMC alkalmazottai egyéni büntetőjogi felelősségre vonás esetén hivatkozhatnak kvázi katonai irányítás meglétére a vállalkozáson belül, amelyben ők csak parancsot teljesítenek. A vállalatok ellen anyagi kárpótlásért nemzeti bíróságokon pert lehet ellenük indítani, azonban a PMC-ket sok esetben megszüntetik, és új néven alakítják újra, ami nehezíti a jogi felelősségre vonás polgári útját, illetve a szerződő és a területi állam által kötött mentességi megállapodások is felmentik a vállalatokat. A szerződő államok felelősségre vonása a szerződéses alkalmazottak viselkedése miatt, a gyakorlatban szinte lehetetlen. Abban az esetben lehetne számon kérni az államot, ha bizonyíték van arról, hogy kifejezetten utasította a megbízott PMC kontraktorjait a nemzetközi humanitárius jog vagy az emberi jogok megsértésére.[78] Egyes szakértők szerint, ha a PMC-k személyzete jogsértést követ el, "a vállalat mellett maga az állam is felelős, amely felbérelte ezt a vállalatot".[79] Ennek ellentmond az a lehetősége az államnak, amivel kihúzhatja magát a felelősségvállalás alól, mivel a PMC-k megjelenése a konfliktusban két vállalat között köttetett szerződés alapján történik. Így az állam ebben az esetben mondhatja, hogy nem avatkozhat bele magánvállalatok belső ügyeibe.[80]

Fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy jelenleg nincsen olyan nemzetközi jogszabály, amely átfogóan korlátozná a PMC-k működését. Minden jelenleg létező dokumentum – amelyeket alább bemutatok - csak ajánlásokat tartalmaz.

MONTREUX-I DOKUMENTUM

A katonai magánvállalatok nemzetközi szintű szabályozására az első érdemi lépés a montreux-i dokumentum megszületése volt. A svájci külügyminisztérium és a Nemzetközi Vöröskereszt kezdeményezésére 2006 és 2008 között végbement egyeztetések eredményeképpen született meg a dokumentum, amelynek célja a nemzetközi humanitárius jog és az emberi jogok tiszteletben tartásának előmozdítása a magánbiztonság területén és ajánlások útján segíteni az államokat az átfogó nemzeti intézkedések meghozatalában.[81]

Jelenleg[82] 58 állam támogatja, míg létrejöttekor 17 aláíró állama volt – míg az Egyesült Államok részt vett benne, Oroszország azóta sem ismerte el.[83] A dokumentum nem bír nemzetközi jogi kötelező erővel, azonban olyan kulcsfontosságú kérdésekkel foglalkozik, mint a kontraktorok státusza, elszámoltathatósága és az állami felügyelet a PMC-k felett. Három ország típust különböztet meg: a szerződő államot (vagyis akik alkalmazzák a magánvállalatot), a területi államot (a fogadó állam, amelynek területén tartózkodnak a kontraktorok) és a székhely szerinti államot (ahonnan a PMC-k „származnak"), illetve megemlíti „minden más kapcsolódó állam felelősségét és kötelezettségeit".[84] Az első kategóriába tartozó országok nem szervezhetnek ki olyan feladatokat, melyek az államra lettek rábízva a nemzetközi jog alapján. Emellett biztosítaniuk kell a vállalkozók képzése tartalmazza az őket érintő jogi kötelezettségeket, ennek tudatában cselekedjenek a későbbiekben. A szerződő állam kötelessége mindent megtenni a PMC-k általi jogsértések megakadályozására, illetve a megfelelő szabályzatok és szankciók előírása, a kötelezettségszegések kivizsgálása. A dokumentum megjegyzi, ha a szerződő állam beépítette a PMC-t a fegyveres erőibe vagy az az állam felelős parancsoksága alatt működik, illetve azokban az esetekben mikor állami szervek feladata kerül kiszervezésre vagy konkrétan az állam utasítására hajtja végre feladatát az adott PMC, akkor a nemzetközi szokásjoggal összhangban, az állam lesz a felelős a katonai magánvállalat magatartásáért. A területi és a székhely szerinti állammal kapcsolatban is meghatározza a montreux-i nyilatkozat a felelősségvállalás területeit. Emellett, a katonai magánvállalatok kötelezettségeként említi a vonatkozó nemzetközi, területi és székhely szerinti államok nemzeti jogszabályainak betartását. [85]

A dokumentum[86] 70 ajánlást, úgy nevezett jól bevált gyakorlatot tartalmaz a PMC-k konfliktusövezetekben való szabályozására. Itt olyan ajánlások kaptak helyet, mint a legálisan kiszervezhető feladatok meghatározása, a magánvállalatoknak a feladat elvégzésére irányuló kapacitásának és képességének felmérése, a szerződéskötés átláthatóságának biztosítása, a területi államok jogi keretének PMC-kre vonatkozó részének felülvizsgálata, kibővítése, a területi és szerződő államok közti információ átadás fontossága és a székhely szerinti államok ellenőrzése a biztonsági szolgáltatások exportja felett.[87] Továbbá, a szerződtető állam felelőssége annak az ellenőrzése, hogy az alkalmazottak be tartják-e a szerződésben foglaltakat, illetve a megbízó ország csak akkor köthet szerződést és

szervezhet ki feladatokat PMSC-nek ha rendelkezik a megfelelő jogi háttérrel és ellenőrző szervekkel.[88] „A dokumentum elismeri, hogy a PMSC-k önmagukban nem kötelesek tiszteletben tartani a nemzetközi jogot, amely csak a konfliktusban részt vevő felekre és a magánszemélyekre kötelező, a vállalati jogalanyokra nem."[89]

DCAF

Svájc 2000-ben kezdeményezte a fegyveres erők demokratikus ellenőrzésével foglalkozó genfi központ (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces – DCAF) felállítását, amelynek munkájában több mint 60 ország vesz részt. Tevékenységének főiránya a „biztonsági szektor irányítására és ellenőrzésére összpontosít, különös tekintettel az állam és a magánszektor közötti kölcsönhatásra."[90]

Megalapítása után 10 évvel, ez a szervezet támogatta katonai és biztonsági magánvállalatok nemzetközi magatartási kódexének kidolgozását. A dokumentum konkrét normákat tartalmaz a kontraktorok viselkedésére és a PMSC-kkel való szerződéskötésre vonatkozóan. Ez sem kötelező erejű dokumentum, azonban alapot nyújthat a közösen meghatározott elvek gyakorlatba való átültetéséhez.[91]

ENSZ

Az utolsó fontos momentum a nemzetközi jog PMC-kkel foglalkozó területén az ENSZ által felállított munkacsoport tevékenysége, mely kezdetben a zsoldosok alkalmazásával, majd mandátumát kibővítve ma már a katonai magánvállalatok szabályozásával is foglalkozik. Együttműködik a nemzeti kormányokkal és különböző nemzetközi szervezetekkel és éves jelentéseket készít eredményeiről. Összefoglalva a munkacsoport legfőbb törekvéseit az elmúlt évekből, a nemzeti szinten történő szabályozást emelném ki. A kormányoknak elszámoltathatósági és ellenőrzési mechanizmusok kidolgozását, egységes nyilvántartás bevezetését (PMC dolgozók száma, rendszeres információ a tevékenységükről) és átfogó nemzeti jogszabályok létrehozását javasolja.[92] 2008-ban egy átfogó ajánlást tett, lefektette azokat az elveket, amelyek mentén célszerű lenne meghatározni a PMC-k szabályozását, ide értve az emberi jogok, az állami szuverenitás, a népek önrendelkezési jogának, a

nemzeti törvényeknek és a fegyverek garantáltan legális beszerzésének betartását.[93]

Amint a fejezetben már említettem, a nemzetközi jogban egyetlen kötelező erejű dokumentum sincsen, mely szankcionálni tudná a katonai magánvállalatok működését. Ezt a helyzetet, mind a szerződő államok, mind a fogadó államok, mind a PMC-k a saját érdekeik szerint használják ki. Sokkal kifizetődőbb a magánvállalatoknak a jog szürke zónájában tevékenykedni és gyenge szabályozás mellett könnyen tudják az esetleges jogsértéseiket eltakarni, mint ahogyan az államok is gördülékenyebben tudjál elfedni saját szerepüket a konfliktusban. Peter W. Singerrel egyetértve[94] azt mondom, hiába a kezdeményezések, hiába a nagyhatalmak által is aláírt dokumentum, politikai akarat híján nem lesz a közeljövőben drasztikus változás a nemzetközi szabályozásban. A politikai akarat pedig érdekek mentén születik, ebből adódóan, még kevésbé jelentős fejleményekre sem számítok.

A DÉL-AMERIKAI TÉRSÉG

Az első fejezetben részleteiben bemutatott amerikai és orosz katonai magánvállalatok szerepét, megjelenésének okait és következményeit foglalja magába a következő két szekció. Jelen fejezetben a dél-amerikai biztonsági magánszektort kívánom általánosan körbejárni, mik az okai létrejöttének, hogyan működik és alkalmazása milyen problémákat vet fel. Majd a térség történelmi és jelenlegi kapcsolatát a két nagyhatalommal, az Egyesült Államokkal és Oroszországgal. A katonai magánvállalatok jelenléte egy idegen országban lehet segítségnyújtási, gazdasági és politikai érdekérvényesítési, illetve megszállási tevékenységek eszköze is. A harmadik fejezetben ezen jelenségeket vizsgálom Kolumbia, Mexikó és Venezuela esetében.

DÉL-AMERIKAI MAGÁNSZEKTOR – ÁLTALÁNOSAN HOGYAN MŰKÖDIK A RÉGIÓBAN

A magánbiztonsági ágazat a latin-amerikai és karibi térségben jelentősen megnövekedett a 2000-es évektől kezdődően. A DCAF és az ENSZ Latin-Amerika és a Karib-térség Béke, Leszerelés és Fej-

lődés Regionális Központja (UNLIREC) 2016-ban készített egy tanulmányt a privát biztonsági piac működéséről, kihívásairól, szabályozásáról – vagy annak hiányáról. Ebben a kutatásban több, mint 16 ezer magánvállalatot azonosítottak, amelyek majdnem 2,5 millió embert foglalkoztatnak. Csak Kolumbiában 128%-os növekedést mutatott a magánvállalatok száma, 2000 és 2015 között.[95] „A fegyveres magánbiztonsági ágazat növekedése egyszerre tünete, válasza, részleges megoldása és potenciális súlyosbítója a számos fejlődő országban, köztük a latin-amerikai és karibi térségben tapasztalható fegyveres erőszaknak. (…) a magánbiztonsági ágazat (PSS) növekedése kihívást jelenthet a kormányok számára a magánbiztonsági vállalatok (PSC) ellenőrzésére és szabályozására irányuló erőfeszítéseikben, és a nemzeti felügyelet hiányosságai közvetlenül vagy közvetve (bűnös) fegyveres tevékenységekhez vezethetnek."[96] A jogi keret, a kormányok részéről a szabályozás és felügyelet, illetve annak intézményi kapacitása, a munkavállalók képzési követelményei mind hiányoznak a térségben a tanulmány alapján. Továbbá egy másik kutatás szerint a katonai és biztonsági magánvállalatok számának növekedése közvetlenül hozzájárult a korrupcióhoz és az emberi jogok megsértéséhez a latin-amerikai országokban. Mivel a magánvállalatok munkavállalóinak száma bőven meghaladja a rendőrség és más állami rendfenntartó szervek dolgozóiét[97], a biztonság megvásárolható árucikk lett, amely csak a gazdagabb állampolgároknak elérhető.[98] Ezen kívül nagyon súlyos problémát jelent az elszámoltathatóság és átláthatóság kérdése, amelyek hiányában az országban tevékenykedő PMSC-k az ügyfeleik érdekeit szinte bármilyen módon érvényesíthetik. Az európai és észak-amerikai államok működéséhez képest hézagosabb állami kontroll és a több sebből vérző rendszerrel küzdő fejlődő államok esetében a fegyverek beszerzése, az ellenfelek vagy a konkurencia likvidálása, a nyilvántartásba vétel kikerülése nem meglepő vagy ritka a PMSC-k között.[99]

A térség politikai stabilitását, demokráciához való viszonyulását, ha elemezzük, láthatjuk, hogy nem meglepő a privát biztonsági piac működése körüli probléma halmaz. Ugyan a régió legtöbb országa mára demokratikus intézményeket hozott létre, választás útján állnak fel kormányok és nem is tűnik valószínűleg a visszatérés a teljeskörű tekintélyelvű berendezkedéshez, a rezsimek sokszor ellentmondanak az Európában ismert demokrácia működésének. A pozíciók ismeretségi alapon való kiosztása, az ellenzék ellehetetle-

nítésére tett erőfeszítések és a hivatalban lévők tisztességtelen előnyökhöz juttatása általánosnak mondható. Továbbá a gazdasági egyenlőtlenség is nagyon magas, amely tovább nehezíti a stabil állami működést.[100] A 2000-es évek pozitív színezetű változásaihoz képest, mint gazdasági fellendülés, előremutató szociálpolitika és növekvő integrációs törekvések, a 2010-es években gazdasági, politikai és társadalmi válságok ütötték fel a fejüket a térségben.[101]

A TÉRSÉG FONTOSSÁGA AMERIKAI ÉS OROSZ SZEMSZÖGBŐL, ILLETVE A KÍNAI BEFOLYÁS

A dél-amerikai térség kapcsolata az Egyesült Államokkal nyilvánvalóan adott a földrajzi közelség és az összefonódó történelem okán. Azonban ennek a kapcsolatnak a milyensége folyamatosan változott az idők során és az elmúlt évtizedekben, főként a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás után az USA fókusza keletebbre tolódott déli szomszédságáról. Az orosz befolyás és politikai, gazdasági, katonai kapcsolattartás a hidegháború éveiben alakult ki egyes dél-amerikai országokkal. Az említett amerikai szemszögű prioritás csökkenés azonban – többek között – hozzájárult a kínai érdekeltségek megjelenéséhez is a térségben. Ez a hatalmi érdek háromszög a dél-amerikai országokban egymással nyíltan szembe menve, a nyomásgyakorlás különböző eszközeivel élve, gazdasági, politikai vagy épp katonai lépésekben mutatkozik meg. Ebben a fejezetben ezeket az összefonódásokat, külpolitikai szakításokat és a jelenlegi felállást mutatom be, keretet adva a nagyhatalmi érdekérvényesítés egyik eszközeként megjelenő katonai magánvállalatok térségben való felbukkanásának magyarázatához.

Az Egyesült Államok és a déli térség országai közti kapcsolatot három nagy fejezetre lehet osztani. Az első nagyjából 1820-1830-tól tartott a második világháborúig. Ezekben az években alakult ki az asszimmetrikus, USA-tól függő, egyoldalú kapcsolat, amelyben az Egyesült Államok rákényszerítette a kisebb országokra a saját kritériumait. Ez az egyenlőtlen kapcsolat a két fél különböző típusú gyarmati történelméből gyökerezik. „Az Egyesült Államok történészei Észak-Amerika meghódításának és gyarmatosításának individualista jellegét hangsúlyozzák. Louis Hartz tette híressé a "töredéktársadalom" kifejezést[102], hogy rámutasson, az Egyesült Államok keleti részének gyarmatait egyéni szerződések alapján népesítették be, (…) olyan telepeseket szállítottak át az Atlanti-óceánon, akik "csontjaikban hordozták a kapitalizmust", és az első ipari

forradalomra már felkészülő Anglia körülményeit igyekeztek reprodukálni. A spanyol és portugál Amerikában ezzel szemben a vallási evangelizáció és a birodalmi uralom keveredése zajlott, amely sokkal elmaradottabb és a kapitalista szellemtől távolabb álló társadalmakat eredményezett."[103] George Washington, első amerikai elnök külpolitikája az elszigetelődést hangsúlyozta, elutasítva a szerepvállalást az európai konfliktusoktól és az USA területének bővítésére, belső stabilitásának kialakítására koncentrált. A világ vezető ipari hatalmaként, Theodore Roosevelt elnöksége alatt már egy új, agresszívabb külpolitikát alkalmazott az Egyesült Államok, első körben a közép-amerikai és a karibi-térségre fókuszálva.[104] Radikális változást az 1930-as évek hoztak, amikor a nagy gazdasági világválság és a második világháború felé sodródó feszült helyzet, egy együttműködőbb és engedékenyebb külpolitikát eredményezett, hiszen az Egyesült Államoknak szüksége lehetett déli szomszédainak támogatására a küszöbön álló konfliktusokban. Ekkor tértek át a „jószomszédi politikára. Tehát az első szakasz, az aktív birodalmi jelenlétet foglalja magába, amely, agresszívebb és engedékenyebb színezetet is kapott az említett száz évben.[105] A második nagy szakasz a hidegháború éveiben zajlott, ez már sokkal meghatározóbb a jelenlegi felállás szempontjából. Ebben az időben az Egyesült Államok kapcsolata a térség országaival attól függött, hogy a bipoláris világrend két uralkodó ideológiája közül melyikkel szimpatizáltak a déli kormányok. Két kardinális esemény történt az amerikaiak szempontjából: az 1959-es kubai forradalom és az 1979-es politikai válság, amelyet Somoza nicaraguai diktátor megdöntése okozott, majd terjedt tovább Közép-Amerikában. Az amerikai vezetés minden eszközzel próbálta megakadályozni a kommunista hatalomátvételt és támogatta ezen országokban a konzervatív fegyveres erőket.[106]

„A korábbi, laza pánamerikai rendszer 1948-ban alakult át az Amerikai Államok Szervezetévé (OAS), amelyet kritikusai "az Egyesült Államok latin-amerikai gyarmati minisztériumának" tekintettek."[107] Ugyan az USA retorikában a képviseleti demokráciát támogatta, amely az OAS dokumentumaiban is rögzítettek, több diktatórikus rendszer létrejöttét vagy fennmaradását is elősegítette a dél-amerikai térségben, ha nemzeti érdekei úgy diktálták. Az 1960-as és 1970-es években Brazíliában, Bolíviában, Uruguayban, Argentínában és Chilében is katonai rezsimeket hoztak létre, támogatva az állami erőket a baloldali politikai csoportok és

társadalmi szervezetek felszámolásában.[108] Közvetlenül és közvetve is támogatta az USA a latin-amerikai térség diktatúráit, és a jelenlegi zavargások, korrupció és instabilitás mélyen gyökerezik a hidegháborús nagyhatalmi irányítás éveibe és hatással van a társadalomra a mai napig. Konkrét példával élve, a feloldott titkosítású dokumentumokból kiderült, hogy Nixon elnök és Kissinger külügyminiszter segítséget nyújtott az 1973-as chilei katonai puccshoz, hatalomra segítette Pinochet tábornokot és tudomásuk volt az eltusolt gyilkosságokról és visszaélésekről is.[109]

A hidegháború után egy teljesen széttagolt, heterogén helyzet vette át a „blokk-politikát" és a teljes nemzetközi rendszer felé kinyílt védelmi, gazdasági és politikai kapcsolatokban a dél-amerikai országok függése északi szomszédjuktól élesen kirajzolódott.[110] Míg az Egyesült Államok szemében a térség kezdett jelentéktelenebbé válni. „Ez a tendencia a 2001. szeptember 11-i támadásokat követő nemzetközi környezet megváltozása után még inkább megerősödött. Ettől kezdve a terrorizmus elleni harc és a terroristákat feltételezhetően bújtató államok elleni megelőző akciók teljes mértékben dominánsak lettek."[111] A térségben ebben az időben csak pár kardinális kérdés kapott figyelmet, többek között a mexikói határ lezárása és a kolumbiai drogkartellek és gerillaszervezetek elleni fellépés, utóbbira a Pentagon kidolgozta a Kolumbia-tervet.[112]

Tekintve, hogy a régió az USA legnagyobb külföldi olajszállítója és dinamikusan fejlődő kereskedelmi partnere, kapcsolatuk felívelő tendenciát mutat a 9/11 után kialakult semleges politikához képest. Továbbá az Egyesült Államok irányába tartó migráció és az illegális drogszállítmányok forrásaként továbbra is erős kihívást jelent az USA-nak. Azonban a domináns befolyás korszaka véget ért, a dél-amerikai térség országainak nagyrésze megerősödött és kibővített kapcsolati hálóját, többek között Kínával.[113] Peking az Övezet és Út Kezdeményezés (Belt and Road Initiative, továbbiakban: BRI) és az Regionális Átfogó Gazdasági Partnerség (Regional Comprehensive Economic Partnership, továbbiakban: RCEP) révén köt saját megállapodásokat a dél-amerikai országokkal és egyre több befektetést eszközöl a távközlési és infrastrukturális szektorokba.[114]

Európai országokkal, Kanadával és kelet-ázsiai országokkal is különböző kereskedelmi beruházásokat írtak alá, az Európai Unió

és a Dél-amerikai Közös Piac (továbbiakban: MERCOSUR)[5] közötti megállapodást hosszú évek tárgyalásai után 2019-ben sikerült megkötni. „Az Európai Unió országaiból Latin-Amerikába irányuló közvetlen külföldi befektetések egy évtizede meghaladják az amerikai befektetéseket."[115]

Az oroszok a hidegháború évei alatt vetették meg lábukat az amerikai kontinens déli részén, az USA ellenes államok vezetőivel szövetkezve. A kommunista ideológia híveit támogatva több állammal is komoly katonai és gazdasági kapcsolatot alakítottak ki, amely a Szovjetunió felbomlása utáni nehéz éveket követően, a 2000-es években segítették a visszatérésüket a kontinensre. Vannak államok, ahol a régi szövetségre támaszkodva, van, ahol pedig újonnan kialakított kapcsolatok szerint vannak jelen. Tekintve, hogy gazdasági erejük a térségben jelenlévő Egyesült Államokhoz és Kínához képest jócskán gyengébb, mint ahogy erőkivetítési képességekben sem érik utol az amerikaiakat, leginkább haditechnikai exportjukkal tudnak jelen lenni a dél-amerikai területen. Egy példa a gazdasági különbségekre: 2013-ban 18,4 milliárd dollár volt az orosz kétoldalú kereskedelem a latin-amerikai és a karibi térséggel, míg Kína 288,9 milliárdos üzletet bonyolított ugyanebben az évben.[116]

A történelmi alapok, amelyekre Oroszország a régióban épít, magukban foglalják a Kubától, illetve Nicaraguától, Peruig és Kolumbiáig terjedő országokban lévő, örökölt szovjet hadifelszereléseket is, amelyek alapot teremtenek az orosz katonai szerepvállaláshoz ma, beleértve a felszerelések karbantartására és felújítására vonatkozó szerződéseket, valamint az újak eladását. Összesen több mint 400 régi szovjet eredetű katonai helikopter van a térségben, és az újonnan értékesített katonai helikopterek 42 százaléka is orosz.[117]

Azonban, nem felejthetjük el, hogy nukleáris nagyhatalomról van szó, amely képességével képes valós veszélyt vagy akár komoly fenyegetést okozni az USA határaihoz közel eső területeken – gondoljunk csak az 1962-es kubai rakétaválságra. Így vitathatatlan, hogy az oroszok kihívást jelentenek az amerikai nemzetbiztonság

[5] A Dél–amerikai Közös Piac egy nemzetközi szervezet Dél-Amerikában. 1986-ban Argentína és Brazília között megkötött kereskedelmi szerződés hívta életre, majd Uruguay és Paraguay csatlakozásával fejlődött nemzetközi szervezetté. Célja a tagországok közötti kereskedelmi akadályok lebontása és az egységes vámtarifa kialakítása. Venezuela 2006-ban lett tagja a szervezetnek, amelyet 2016 decemberében felfüggesztettek. Társult tagjai: Bolívia, Chile, Kolumbia, Peru, Ecuador.

számára. 2015-ben Szergej Sojgu védelmi miniszter Kubában, Venezuelában és Nicaraguában is tárgyalt az országok vezetőivel, a térség kikötőihez és repülőtereihez való hozzáférésről, utóbbival alá is írt megállapodást a Corinto és Bluefields kikötőihez való orosz hozzáférés megkönnyítéséről, valamint a kábítószer-ellenes együttműködés megerősítéséről és a fegyvereladások megvitatásáról. Továbbá a régió elsődleges fegyverszállítója, csak Venezuelának 2001 és 2013 között 11 milliárd dollárban adott el fegyvereket, emellett Perunak és Brazíliának is jutott az orosz exportból.[118]

Az említett történelmi kötődésekre épített kapcsolatok jelennek meg többek között Nicaraguában és Kubában is, előbbi esetében az újjáépítést elősegítette Daniel Ortega sandinista vezető 2007-es visszatérése a hatalomba, valamint Ortega bajtársi gesztusa, amikor kormánya az ENSZ második tagországaként elismerte az oroszbarát szakadár köztársaságokat, Abháziát és Dél-Oszétiát 2008-ban. Kubában sokat nyomott a latba az újbóli jó viszony kiépítésében, a 35 milliárd dolláros adósság 90 százalékának elengedése. El Salvadorhoz Sachez Ceren gerillavezér megválasztásakor nyíltak meg a kapuk Oroszország előtt, Peru esetében pedig Oroszország volt az elsődleges fegyverszállító az 1960/70-es években és a kapcsolat Alvardo elnök diktatúrájának vége után is fennmaradt. Utóbbi országban jelentős számú orosz gyártmányú repülőgép, helikopter szervizeléséről írtak alá szerződést, valamint szállító- és harci helikopterek további értékesítéséről a perui hadsereg számára. Az olyan országokból, mint Kolumbia, Peru és Bolívia, Európába irányuló kokain és más kábítószerek növekvő áramlása indokolta az Oroszország és Latin-Amerika közötti bűnüldözési együttműködést. Ugyanakkor ez a szerepvállalás az orosz biztonsági együttműködés kiterjesztésének platformjává is vált. Mind Peruban, mind Nicaraguában az orosz és a partnerországok kormányai megosztják egymással a hírszerzési információkat, és közös kábítószer-ellenes műveleteket hajtottak végre. Sőt, Nicaraguában Daniel Ortega elnök még ennél is tovább ment, és orosz hadihajókat hívott meg, hogy az ország karibi partjainál járőrözzenek a kábítószer elleni küzdelemben.[119]

A korábban említett orosz nukleáris képességek megjelenése a térségben, nem példa nélküli, 2008-ban, miközben Oroszország és Grúzia között fegyveres konfliktus zajlott, Tu-160-as nukleáris fegyverrendszerek hordozására is alkalmas bombázókat telepített Venezuelába, majd négy hadihajót. 2013-ban ismét bombázókat küldött a térségbe, amikor az USA és az EU nyomást gyakorolt az

országra az ukrajnai szakadár erők támogatása miatt, ezután 2018-ban is, amikor az orosz kormány ki is jelentette, hogy légi támaszpontot kíván létesíteni a venezuelai La Orchilla-szigeten.[120]

Összességében, a gazdasági és diplomáciai kapcsolatok jelentette profit mellett egy hidegháborúra emlékeztető, csak több szereplős és kevésbé kiegyenlített nagyhatalmi játszma rajzolódik ki. A térség stratégiai fontossága az oroszok szempontjából az USA közelsége és az amerikai terjeszkedés akadályozása, amelyet leginkább katonai eszközökkel tud érvényre juttatni. Ezen eszközök közé tartoznak a katonai magánvállalatok telepítései is, amely leglátványosabban Venezuelában látszik. Erre a következő fejezet országtanulmányaiban térek ki.

KOLUMBIA

Kolumbiában a privát biztonsági és katonai vállalatok nagymértékű elterjedése és káros következményeik miatt, a politikai döntéshozók megpróbáltak lépéseket tenni a magánbiztonsági ágazat ellenőrzésére szolgáló jogi keret kidolgozására, létrehozták az SVSP szervet (Superintendencia de Vigilancia y de Seguridad Pivada), amely a magánbiztonság megfigyeléséért és felügyeletéért felelős az országban. A kolumbiai jogban a 2012-ben módosított 1994. évi 356. számú rendelet szabályozza, amely az őrökről és magánbiztonsági szolgálatokról szól. Ez hozta létre az említett felügyeleti szervet és továbbá engedélyezi a biztonsági feladatok állami felügyelet alatt történő kiszervezését. 2006-ban egy újabb jogszabályban átreformálták az SVSP struktúráját, hogy praktikusabban illeszkedjen a feladatokhoz. Ezenkívül a különleges szolgáltatásokat és a közösségi őrző-védő és magánbiztonsági szolgáltatások szabályozására megszületett az 1994-es rendelet kiegészítéseként az 1997. évi 2974-es jogszabály. Illetve a témához kapcsolódik még egy 1993-as törvény, amely külön rendelkezéseket tartalmaz a fegyverek, lőszerek és robbanóanyagok magánbiztonsági szolgáltatók általi használatára vonatkozóan.[121]

Azonban a PMSC-k nemzeti jogban való szabályozására tett kísérletek – mint ahogyan azt már az Egyesült Államok és Oroszország esetében is láttuk – politikai akarat hiányában nem hatékony a gyakorlatban. Az állami hatóságok sok esetben alábecsülik a magánvállalatok jelentette kockázatokat. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a külföldi PMSC-k sok esetben a megállapodás értelmében

teljes mentességet kapnak az országban, illetve a kolumbiai állampolgárok más országban bejegyzett vállalatokhoz való felvételét és külföldön nyújtott szolgálatát egy törvény sem szabályozza. A kolumbiai kormány és a Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők – Néphadsereg (FARC-EP) közötti 2016-os megállapodásban[122] szó esik a magánbiztonsági szolgálatok felügyeletére és területi ellenőrzésére szolgáló nemzeti mechanizmus végrehajtásáról, és tervezi a PSC-ket szabályozó jogi keret frissítését.[123] Ebben az elmúlt években nem történt érdemi változás, azonban tekintve, hogy a FARC egykori tagja Gustavo Petro lett 2022 júniusában Kolumbia első baloldali elnöke,[124] esetleg várható fejlődés ebben a kérdésben.

Összegezve, ugyan történt előrelépés a nemzeti jogi szabályozás terén, a gyakorlatban azt a minimális követelményrendszert is könnyedén ki lehet kerülni és nem okoz komoly akadályt vagy megkötést sem a hazai, sem a külföldi magánvállalatoknak.

A magánvállalatokat Kolumbiában a helyi vezetés, az amerikai kormány, és a nagy multinacionális vállalatok is szerződtetik. A következőkben ezt mutatom be, különös hangsúllyal az Egyesült Államok érdekeit képviselő PMC-ken.

Kolumbia gazdag kőolajban és más természeti erőforrásokban, például földgázban, kőszénben, fában, aranyban és drágakövekben, így számos külföldi vállalatot vonzott az erőforrások kitermelésében. Az állam az Amerikai Egyesült Államokba irányuló szénimport legnagyobb forrása, 2011-ben pedig a tizedik legnagyobb olajszállítója volt.[125] A termékeny és ásványi anyagokban gazdag földekre érkezett kitermelő vállalkozások és multinacionális cégek sokszor konfliktusokkal terhelt övezetekben folytatnak kitermelést, bányászatot, így védelmük érdekében szerződést kötöttek egy helyi magán biztonsági vállalattal, félkatonai szervezettel. Az egyik leghíresebb szervezet az AUC, vagyis a Kolumbiai Egyesült Önvédelmi Erők, a jobboldali gerillák ernyőszervezete, amely azért alakult az 1990-es évek végén, hogy megvédje a vállalkozásokat és a földeket a helyi kommunista gerilláktól, mint például a Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők (FARC) és a Nemzeti Felszabadító Hadsereg (ELN). A cél elérése érdekében sokszor illegális eszközöket is bevetettek, például az amerikai Drummond Company szénipari vállalat üzemeltette bányák és szállítási infrastruktúra érdekében végzett munkája során „az AUC zaklatta, fenyegette, megölte és erőszakkal kitelepítette a Drummond La Loma bányaprojektjével szomszédos Mechoacan vidéki övezet parasztjait. Emel-

lett a mechoacai földeket az AUC-hez kapcsolódó korrupt kormánytisztviselők csalárd közigazgatási eljárások révén adták át a Drummondnak."[126]

Az amerikai katonai magánvállalatok, tekintve a két ország közötti nagy múltú kapcsolatot, régóta jelen vannak. Ennek egyik legkiemelkedőbb és leginkább szemléletes példája a Plan Colombia, vagyis a Kolumbia Terv. Ezt 2000-ben a Clinton-adminisztráció engedélyezte, a fő célja pedig a kolumbiai állam támogatása a gerillák által ellenőrzött területek visszafoglalása és a kábítószer-termelés csökkentése, elpusztítása az USA-ban meghirdetett *kábítószer elleni háború* részeként. Már a stratégiai terv kidolgozásával is az MPRI nevű amerikai PMC-t bízták meg – a kolumbiai védelmi minisztériumi képviselők tiltakozása ellenére – ugyanis az amerikai diplomáciai táviratokból kiderült: a kolumbiai államot túl gyengének tartották. Kolumbia az IMF-től fel vett hitel kötelezettségeként megszorító intézkedéseket és a szociális kiadások csökkentését vezette be, amelyre válaszul a munkások ezrei vonultak az utcára. A kormány a Kolumbia Terv stratégiájával összhangban a militarizált opciót választotta és a haderő egy része fegyveresen bevonult a fővárosba.[127]

A kolumbiai változások elősegítését célzó intézkedések, alapvetően helyi kezdeményezésként volt feltüntetve, amely amerikai támogatást élvez. A gyakorlatban a dél-amerikai országnak kevés beleszólási lehetősége volt a műveletekre, ugyanis a kifogásokkal szemben a támogatások megvonását helyezték kilátásba. A Terv katonai aspektusa nem kérdéses, a támogatási összeg fele az amerikai katonai magánvállalatok szerződéseire fizették ki. Az országban jelen volt az MPRI mellett többek között a DynCorp, a Lockheed-Martin, a CCE, az ARINC, az Olgoonik Logistics, a United Technologies, a Textron és a Northrop Grumman. Ez a hozzávetőleges felsorolás jól mutatja, milyen arányban vettek részt az amerikai kontraktorok a Kolumbia Terv végrehajtásában. Azonban a papíron leírt célokhoz képest hamar kiderült, hogy a kábítószer elleni háború egyben felkelés elleni küzdelem és a kormányerők támogatása is. A PMC-k egy része katonai helikoptereket szállított, működtetett és tartott karban. A DynCorp szerződése talán a legjobban dokumentált a terepen dolgozó PMC-k közül. Bár a fő feladatai a kábítószer-termesztés felszámolása, a képzés és a kábítószer-felszámolás volt, a DynCorp "részt vesz a légi szállításban, felderítésben, kutatásban és mentésben, légi orvosi evakuálásban,

felszerelés és személyzet egyik országból a másikba történő szállításában, valamint a repülőgépek karbantartásában is".[128] Hivatalosan a DynCorp csak a kolumbiai rendőrség azon egységeinek nyújtott támogatást, amelyek kábítószer-termesztés elleni lépésekért voltak felelősek, de a valóságban "a terepen "parancsnoki és ellenőrzési" funkciót látott el.[129] Az említett PMC kontraktorjai szerint – akik nagy része katonai háttérrel rendelkezett, azon belül is a különleges erők egységeinél – a Kolumbiában végzett tevékenységük alig tér el a reguláris haderőben végzett feladataiktól. A kábítószer ültetvények elleni lépések kifejezetten összekapcsolódtak a felkelés elleni küzdelemmel. A permetező repülőgépeket, az azt támogató két helikoptert és repülőgépet, szárazföldi katonai előrenyomulás is követte, hogy megtisztítsák a területet a felkelőktől, vagy az ellenállás egyéb forrásaitól. A kontraktorok adták általában a légi járművek pilótáit és személyzeteit, illetve a földi irányítás nagy részét. Továbbá kiképzést is tartottak a kolumbiai haderő számára, a gerillákkal szembeni sikeresebb fellépés érdekében.[130]

Az USA vezetése teljes mértékben el szerette volna kerülni, hogy belekeveredjenek a kolumbiai polgárháborúba. Az ezt szabályozó kongresszusi törvény az amerikai csapatok legnagyobb létszámát 1000 fő alatt határozta meg, azonban ezt könnyedén ki lehetett játszani. A kolumbiai kormány az Egyesült Államoktól függetlenül szerződtethetett PMC-ket, illetve azok a katonai magánvállalatok, amelyekkel az USA kötött szerződést harmadik országbeli állampolgárokat fogadott fel. A polgárháborúból való konzekvens kimaradás – látszatra -, az amerikai érdekérvényesítést a PMC-k kezébe adta. „Egy kolumbiai katonai elemző is úgy fogalmazott, hogy a PMC-k egyértelmű előnyt jelentenek az amerikai külügyminisztérium számára, mivel a helyszínen meglehetősen láthatatlanok. Nemcsak, hogy nem tartoznak bizonyos ellenőrzési és elszámoltathatósági mechanizmusok alá, hanem civil ruhát is viselnek, szemben egy katonai kontingenssel."[131]

Az amerikai segélyként befolyt összeg, a Kolumbia Terv költségvetésének utólagos kivizsgálásból kiderült, hogy a kormánytagok és a velük együtt dolgozó félkatonai csoportok – köztük volt kartelltagok – politikai előremenetelét támogatta nagy részt. „Bár a Kolumbia Terv állítólag a drogellenes harc része, végül egy olyan kormányt és államapparátust támogatott, amelyek mélyen részt vesznek a kábítószerrel kapcsolatos korrupcióban."[132] Összegezve az USA Kolumbiában való megjelenését, a hangzatos cél, nem volt más, mint jól hangzó üres mondat. Az amerikai PMC-k konkrét

harci tevékenységet végeztek, részt vettek a polgárháborúban. Ha ezt a reguláris haderővel tennék, a társadalmi támogatottság nagyon alacsony lenne, azonban a médiában sokkal kevesebb figyelmet kapnak a kontraktorokat ért incidensek, mint a katonákat. Így, bár voltak kint kiképzési feladatot ellátó hivatásos katonák, a frontvonalra csak PMC dolgozókat küldtek, akik mentesültek a kolumbiai bíróságok előtti felelősségre vonás alól. Továbbá, a kolumbiai kormánynak sem kellett elszámolnia a külföldi beavatkozás vádjával, hiszen elviekben ilyen nem történt.[133]

VENEZUELA

Az orosz magánvállalatok első – ismert – bevetése a nyugati féltekén 2017-re tehető Venezuelában,[134] a 2019-es politikai történések után pedig tovább növelték a kontraktorok számát az oroszok.[135]

Oroszország külpolitikájában Venezuela több okból kifolyólag is fontos szerepet tölt be. Chavez elnökségének 1998-as kezdete óta USA-ellenes szövetségese az orosz államnak, Dél-Amerikában, az ENSZ-ben és az olajtermelő országok között is. A venezuelaiak elsősorban orosz és kínai irányultságán Chavez halála sem változtatott, az új elnök, Maduro folytatta az Egyesült Államok ellenes külpolitikát. Az orosz kapcsolat a dél-amerikai ország hadikiadásán is meglátszik, 20 év alatt 12 milliárd dollárért vásárolt Moszkvától fegyvereket, többek között T-72-es harckocsikat, BMP-3 és BTR-80 páncélozott járműveket, Szu-30 vadászgépeket, Mi-17 és Mi-35 helikoptereket és egyéb katonai felszerelést.[136] Szoros gazdasági függés is kialakult közöttük, mivel Venezuelának Oroszország a legfőbb hitelezője. Az elmúlt pár évben tizenhét milliárd dollár érkezett az orosz államtól, állami vállalatoktól.[137] Cserébe azonban az orosz olajvállalat (Rosznyefty) kitermelési jogokat kapott a venezuelai olajmezőkön, illetve megszerezte a PDVSA[138] amerikai leányvállalatának majdnem 50%-át. Az orosz vezetés a politikában is nyíltan állást foglalt, a kezdetektől fogva támogatta Maduro elnököt - 2018-ban nukleáris fegyverhordozó képességgel rendelkező bombázót és repülőgépeket is telepített az országba. Mint a második fejezetben már említettem, erőkivetítés tekintetében már korábban is történtek lépések, 2008-ban két orosz Tu-160 bombázó és hadihajó, 2013-ban pedig további bombázók érkeztek az országba. Oroszország és Venezuela megállapodott egy venezuelai fegyver és

lőszer gyártó üzem létrehozásáról is - bár a projekt jelentős késedelmet szenvedett a korrupció és egyéb problémák miatt.[139] 2005-ben írták alá a megállapodást, amely 2011-re készült volna el, azonban miután elsikkasztottak egy millió rubelt, a kivitelező cég igazgatóját pedig letartóztatták, 2021 júniusában is csak 80%-on állt a projekt.[140]

Amikor 2019-ben a nemzetgyűlés elnöke, Juan Guaidó, Maduroval szemben Venezuela elnökének kiáltotta ki magát és ezt az USA is elismerte, az oroszok fokozottan veszélyben érezték magukat az általuk támogatott elnök valós közelségbe került bukása miatt. Az oroszok elítélték az amerikai beavatkozást és kiemelték, hogy számukra továbbra is megkérdőjelezhetetlen Maduro elnöksége.[141]

A legnagyobb orosz PMC, a Wagner Csoport 400 kontraktort telepített összesen Venezuelába, az erre irányuló újságírói kérdésekre az orosz miniszterelnök-helyettes azt a kitérő választ adta, hogy „Venezuela területén nem tartózkodnak orosz katonák. Lényeges elem azonban a nyilatkozat szóhasználata, (…) ami az orosz terminológiában a hivatásos katonákat jelenti."[142] Elemezve a helyzet körülményeit és a venezuelai hadsereg létszámát, a Wagner Csoport tagjai valószínűsíthetően Maduro személyi védelmét és esetleg menekülését biztosítják az országból - mint Janukovics orosz segítséggel történő kimenekítése Ukrajnából 2014-ben – továbbá megfigyelést, kiberbiztonsági védelmet nyújtanak és az orosz kereskedelmi műveletek biztonságát támogatják.[143] A 2019-es politikai krízist megelőző két évben pedig orosz üzleti érdekeltségeket és vállalatok telephelyeit, például a Rosneftet[144] őrizték a Wagner Csoport tagjai.[145] Az orosz PMC-k bevetéseinél, mint ahogy Szíria esetében olvashattuk, nem ritka, hogy az orosz védelmi minisztérium tulajdonában álló eszközöket használják, Venezuelába is az orosz légierő repülőgépein, egy Iljusin Il-62M és egy Antonov An-124 fedélzetén érkeztek a kontraktorok.[146] A Rostec orosz állami vállalat pedig egy katonai helikopter kiképzőközpont építését fejezte be 2019 tavaszán, és az intézményt azon a napon avatták fel, amikor Donald Trump akkori amerikai elnök felszólította az oroszokat, hogy azonnal vonuljanak ki Venezuelából.[147]

Az orosz magánhadsereg dél-amerikai megjelenése tökéletes példa, az állami érdekek nem hivatalos érvényesítésére. Venezuelában párhuzamosan kellett orvosolni az USA befolyási övezetének visszaszorítását, vagyis még egy amerika-barát kormány megalakulását, az orosz gazdasági érdekeltségek védelmét és a politikai szövetségük fennmaradását, amelyet nyílt beavatkozással, ilyen

messze az anyaországtól, az USA érdekszférájának számító térségben nem léphettek meg az oroszok. Így, a 'hihető tagadhatóság' mentén a PMC-knek kiszervezve éri el célját az orosz állam.

2020 tavaszán egy meghiúsult puccskísérletről számoltak be a hírek, május 3-án 60 venezuelai disszidens és két amerikai kontraktor, a Silvercorp ismert PMC dolgozói kíséreltek meg partra szállni az országban és elmozdítani hivatalából Maduro elnököt. Nyolcan életüket vesztették és tizenheten fogságba estek – köztük a két kontraktor, akiknek kihallgatását az állami televízió közvetítette. Az Egyesült Államok két hónappal korábban bűnösnek találta Nicolas Maduro-t kábítószer-kereskedelem vádjával és több millió dolláros jutalmat ajánlott a letartóztatásáért. Az ideje korán leleplezett támadás után nyilvánosságra került az amerikai PMC és Guaidó Stratégiai Bizottsága között született szerződés, amelynek célja a puccskísérlet végrehajtása volt. Azonban Juan Guaidó elvileg 2019-ben visszalépett a megállapodástól és az USA kormányával együtt tagadja részvételét vagy tudomását a Gideon-műveletről.[148]

A kísérlet több kérdést is felvet, hiszen az amerikai vezetés tagadása ellenére lehetett Washington a megrendelő – hiszen épp ez az egyik eleme a PMC-k népszerűségének, hogy hiba esetén könnyedén hárítható a részvétel. Azonban a venezuelai hírszerzés már előre tudott az ügyről és mind az USA vezetése, mind egy nagy referenciával rendelkező katonai magánvállalat részéről érthetetlen egy ennyire kidolgozatlan terv. Mindenesetre, akárhol is csúszott hiba a rendszerbe, amerikai kontraktorok megpróbálták ellehetetleníteni Maduro elnököt a kormányzástól, hozzásegítve ezzel Juan Guaidó-t az elnöki székhez. Oroszország élesen bírálta a régió destabilizálására tett amerikai kísérletet és az ENSZ-hez fordult az ügy kivizsgálása ügyében.[149]

A sikertelen akció után tovább nőtt a feszültség az Egyesült Államok – és a nyugati világ – illetve Venezuela között. Ennek köszönhetően a Wagner csoport után a VEGA Strategic Services nevű, Ukrajnából származó, majd ciprusra költözött volt orosz elit különleges erők tagjait foglalkoztató katonai magánvállalat is megjelent a dél-amerikai országban. A Twitterre több posztban is megerősítésre került a jelenlétük és fotók is napvilágot láttak – azonban ezeket szinte azonnal törölték a platformról. Azonban addigra már megállapításra került, hogy a VEGA kontraktorairól van szó, akik kiképzési és védelmi feladatokat látnak el. Valószínű, hogy a

Gideon-műveletre válaszul képeznek ki új egységeket Maduro haderejében. A VEGA igazgatója, Anatolij Szmolin, aki egy Legat Corps nevű cég tulajdonosa is, amely elsősorban oroszországi magánbiztonsági és őrző-védő szolgáltatásokat nyújt, így szinte biztos, hogy itt is az orosz állami érdekek kiküldetésében járnak el. [150]

KONKLÚZIÓ

Jelen tanulmány az amerikai és orosz katonai magánvállalatok alkalmazását hivatott bemutatni a dél-amerikai térségben. Mint ahogyan a fentiekből tisztán kirajzolódik a két ország modellje, mind a vállalatok működésében, mind azok alkalmazásában egészen eltérő. A keleti ország magánvállalatai a kormány meghosszabbított karjaként működnek, sokszor az illegalitás határán vagy annak halmazán belül mozogva. Olyan területeken jelennek meg, ahol az ország nem tudná alátámasztani a hivatásos katonák jelenlétének relevanciáját, vagy olyan feladatokat végeznek el – sokszor olyan módszerekkel -, amely nem felvállalható az ország vezetése számára. Összegezve, a tagadhatóság és a hibrid műveletekre jellemző, háborús küszöb alatt tartandó érdekérvényesítési lépések bevett eszközei a katonai magánvállalatok Oroszországban. Ezzel szemben az amerikai PMC-k valóban magánkézben, a privát szférában működő vállalatok, amelyek szerződés útján teljesítik az állam által kiszabott feladatokat. A hihető tagadhatóság elve itt is erősen megjelenik, azonban a nagyobb nemzetközi amerikai katonai jelenlét és a kiterjedtebb szövetségesi rendszer miatt a külföldi jelenlét kérdése kisebb problémát okoz, mint az oroszoknál.

A dél-amerikai országokban a biztonsági helyzet radikális megváltoztatására, a társadalmi berendezkedések átstruktúrálására lenne szükség ahhoz, hogy a privát védelmi piac kereslete csökkenjen. Erre személy szerint nem látok sok esélyt. Összevetve a két vizsgált nagyhatalmat, közös halmazt mutat a vizsgált államoknál, hogy miért éri meg a privát biztonsági – és védelmi ipar használata. A nagyhatalmi érdekeik tagadható érvényesítésének eszközei a magánvállalatok, amely annak ellenére, hogy a „tagadható" szó nem minden esetben érvényesül, mégis hatékonynak látszik. A másik nagyon fontos érv, a költséghatékonyság. Míg egy reguláris katonának az iskoláztatása, a kiképzése, az ellátása, a bevetése miatt létrejött költségek, a hazaérkezés utáni összegek – gyógykezelés, segély -, illetve a leszerelést követően, a veteránoknak kiutalt je-

lentős nyugdíj mind az állami költségvetést terheli, addig a magánvállalatok szerződésére kifizetett összegen túl, minden egyéb költséget a PMC áll a kontraktorjai számára. Ez hosszútávon óriási megtakarítást jelent az államoknak.

Az elméleti háttérrel foglalkozó fejezetben felvázolt realista magyarázat visszaköszön mindkét ország alkalmazási modelljében. Mind az oroszoknál, mind az amerikaiaknál olyan gazdasági és politikai területeket érintő helyzetben kerülnek kiszervezésre a feladatok a PMC-knek, ahol valamilyen nemzeti érdek forog kockán. Ide tartozik a másik fél befolyásának visszaszorítása vagy megakadályozása egy adott érdekszférában, egy szövetséges ország vezetésének segítése a kormányon maradásban, gazdasági hasznot hozó kitermelőhelyek védelme vagy háború kirobbantása nélküli gyengítése a reguláris vagy irreguláris erőkkel rendelkező ellenségnek. Vagyis az elsődleges nemzeti szempontok, a hatalom és biztonság fenntartása, a túlélés garantálása a nagyobb cél ezekben az esetekben.

A katonai magánvállalatokkal kapcsolatban a legnagyobb probléma a hézagos nemzeti és nemzetközi jogi szabályozás. Alapvetően nem egy elitélendő elgondolás a veteránok és más specifikus tudással rendelkező munkaerő felhasználása, olyan feladatokra, amelyeket nem kell kifejezetten a reguláris haderő tagjainak elvégezni és gazdasági szempontból is kedvezőbb hosszú távon. Azonban jelen esetben a kontraktorok jogi helyzete, az ellátható feladatok köre, a felelősségvállalás és az átláthatóság nincsen letisztázva. Így pedig egy nem államilag kontrollált, magánkézben összpontosuló – legalábbis nyugaton - fegyveres erőről beszélünk, melynek az alkalmazhatóságában nem igazán ismerünk határokat.

Megállapítható, hogy ugyan a hidegháború végével kialakult változás generálta a PMC-k megjelenését, a kutatásból tisztán látszik, hogy nem időszakos folyamatról van szó és nem fog eltűnni a nemzetközi rendszer változásával. Feltettem azt a kérdést a tanulmány elején, hogy ha ez továbbra is az államok külpolitikai eszköztárának része marad, akkor mi prognosztizálható a jövőre nézve. Erre a hipotézisem, amely azt állítja, hogy a katonai magánvállalatok alkalmazása a jövőben exponenciálisan növekedni fog a műveleti tér komplexitásával párhuzamosan, részben választ is ad erre. Annyit láthatunk előre, amennyit a technológiai fejlődésből és a nemzetközi kapcsolatok alakulásából is látunk, vagyis egy egyre összetettebb, érdekekkel behálózott, átalakuló világrendről van

szó, amelyben a katonai magánvállalatok alkalmazása nem kérdés, a hogyanja már annál inkább.

A dél-amerikai térségben vizsgálva a két ország katonai magánvállalatokon keresztül megjelenő befolyását, azt mondom, rendkívül összetett képről van szó. Többféle meggondolás, motiváció, félelem és szövetség is áll a háttérben egy-egy bevetés elrendelése előtt és ez az országok között is mutathat még további eltéréseket. Azonban egy dolog nagyon élesen látszik és a nagyhatalmak között sincsen ebben eltérés: a legfőbb érdek a sajátjuk. Amint ezt elegendő erővel alátámasztották, utána jön a másik hatalom ellehetetlenítése és a további, kisebb rendű motivációk sora. Kijelenthető, hogy a dél-amerikai térség még mindig nem tudott kilépni a részben a hidegháború alatt, részben már korábban kialakult nagyhatalmi függésből, szövetségük valamelyik oldallal a mai napig meghatározza a mozgásterüket.

---

[1] O. Bures, H. Carrapico (2017) Private security beyond private military and security companies: exploring diversity within private-public collaborations and its consequences for security governance. In: Crime Law Soc Change 67: 230. o

[2] Benczes István (2020): Konfliktus és kooperáció a nemzetközi kapcsolatokban: A (neo)realizmus és a neoliberális institucionalizmus együttélése, *Köz-gazdaság*, 2020/1, 18.o. Lásd még: Rada, Péter – Rada Csaba (2008): The Security Aspects of Turkey's European Integration. Foreign Policy Review, (5) 2, 18-36 o.; Rada, Péter – Stepper, Péter (2019): The Hungarian Perspective on NATO. In: Baranyi, Tamás – Stepper, Péter (eds.), NATO in the 21st Century - A Central European Perspective. Budapest: Antall József Tudásközpont, 172-194. o.; Rada, Péter (2009): The Rubik's Cube of Democracy. Pakistan Journal of International Relations, (2) 1, 81-114 o.; Rada Péter (2012): The Changes in International Politics Since 9/11: Re-conceptualization of states' role in the 21st century. In: Lee M Allen; James W Peterson; Mihaly Mozes; Nolan J Argyle (eds.): Political Science: An Overview of the Fields Atlanta (GA): Kendall Hunt Publishing Company, 381-398 o.

[3] William C. Wohlforth (2009): Realism, In: C. Reus-Smit, D. Snidal: *The Oxford Handbook of International Relations*, Oxford Academic, 131-149. o.

[4] Waheeda Rana (2015): Theory of Complex Interdependence: A Comparative Analysis of Realist and Neoliberal Thoughts, International Journal of Business and Social Science, Vol. 6, No. 2, 2015 február, elérhető: 33-libre.pdf (d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net) (Letöltés ideje: 2023.04.19)

[5] Stephen M. Walt (1998): International Relations: One World, Many Theories, *Foreign Policy*, 1998 tavasz, 29-30. o.

[6] Charles L. Gaser (1997): The Security Dilemma Revisited, World Politics, Cambridge, University Press, 50(1), 171-201 o.

[7] A katonai magánvállalatok kialakulását a második fejezetben részletezem.

[8] Alexandre Faite (2004) Involvement of Private Contractors in Armed Conflict: Implications under International Humanitarian Law, *Defence studies*, 4(2), 3.o.

[9] Alexandre Faite (2004) i.m.

[10] PMC contractor definiton, Law Insider, elérhető: PMC CONTRACTOR Definition | Law Insider (Letöltve: 2022.12.11)

[11] Dr. Lattmann Tamás (2013) Nemzetközi humanitárius jog, Oktatási segédanyag, *Közszolgálati Nemzetközi Képzési Központ*, 21.o., elérhető: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/100104/341.pdf?sequence=1 (Letöltés ideje: 2022.11.03)

[12] Farkas Ádám, Kálmán János (2013) A katonai tevékenységek kiszervezésének nemzetközi jogi és felelősségi kérdései, Széchenyi István Egyetem, https://dfk-online.sze.hu/images/optimi%20nostri/2013/farkas-k%C3%A1lm%C3%A1n.pdf Letöltve: 2021.12.11
[13] Brewis, Joanna and Godfrey, Richard (2018). 'Never call me a mercenary': Identity work, stigma management and the private security contractor. Organization, 25(3), 335–353.
[14] Brewis, Joanna and Godfrey, Richard (2018). i.m.
[15] Farkas Ádám, Kálmán János (2013) i.m.
[16] Alexandre Faite (2004) i.m.
[17] Az Executive Outcomes tevékenységéről Sierra Leonéban bővebben, Kovács Gergely (2012) Az Executive Outcomes tevékenysége Sierra Leonéban, Hadtudományi Szemle, 5. évf., 3-4: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10823/kovacs_gergely_158_165.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022.11.01)
[18] Congreassional Research Service (2010) Private Security Contractors in Iraq and Afghanistan: Legal Issues, 2010. január 7. https://www.everycrsreport.com/files/20100107_R40991_b15610e3b41c7434aa6a0e6bbe1f887747f8ca37.pdf Letöltés ideje: 2022. február 10.
[19] Kovács Gergely (2012) Az Executive Outcomes tevékenysége Sierra Leonéban, *Hadtudományi Szemle*, 5(3-4), Budapest, elérhető: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10823/kovacs_gergely_158_165.pdf?sequence=2&isAllowed=y (Letöltés ideje: 2022.11.01)
[20] ICRC (2013) International humanitarian law and private military/security companies, International Committee of The Red Cross, 2013.december 10, elérhető: https://www.icrc.org/en/document/ihl-and-private-military-security-companies-faq (Letöltés ideje: 2022.11.03)
[21] A.V. Manoilo, A. Ya. Zaytsev (2020) International Legal Status of Private Military Companies, *Her. Russ. Acad. Sci.* 90, 49–55, elérhető: https://link.springer.com/article/10.1134/S1019331620010098 (Letöltés ideje: 2022. 11. 02.)
[22] Joel AC Baum (2009) Outsourcing War: The Evolution of the Private Military Industry after the Cold War, 2009. február 20, elérhető: https://www.chaire-eppp.org/files_chaire/10_14_2009_TCE_paper.pdf (Letöltés ideje: 2022.10.28)
[23] Joel AC Baum (2009) i.m.
[24] Joel AC Baum (2009) i.m
[25] Oleksii Tsiaruk (2021) Utilization of Private Military Companies int he Contemporary International Security Environment, National Defense University, elérhető: https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1153958.pdf (Letöltés ideje: 2022.10.20)
[26] Benicsák Péter (2011) Katonai magánvállalatok áttekintése, *Hadtudomány*, 2011/3, elérhető: https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2011/3/HT_2011_3_13.pdf (Letöltés ideje: 2022.10.10)
[27] Oleksii Tsiaruk (2021) i.m.
[28] Kevin Lanigan, i.m.
[29] Oleksii Tsiaruk (2021) i.m.
[30] B. Katz, S. G. Jones, C. Doxsee, N. Harrington (2020): *The Expansion of Russian Private Military Companies*, Center for Strategic and International Studies, 2020. szeptember, https://russianpmcs.csis.org/ (Letöltés ideje: 2022.10.27.)
[31] Oleksii Tsiaruk (2021) i.m
[32] Mumford, Andrew (2013): Proxy Warfare. Cambridge: Polity Press, 43.o.
[33] Bukkvoll, Tor - Åse G. Østensen (2020): *The Emergence of Russian Private Military Companies: A New Tool of Clandestine Warfare*. In Special Operations Journal, vol. 6, issue 1, p. 9.
[34] *Not So Private Military and Security Companies*, Center for Strategic and International Studies, 2020.09.25, elérhető: https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/not-so-private-military-and-security-companies, (Letöltés ideje: 2022.10.13)
[35] Bővebben: az orosz jogi háttér elemzését tartalmazó alfejezetben
[36] B. Katz, S. G. Jones, C. Doxsee, N. Harrington (2020) i.m.
[37] B. Katz, S. G. Jones, C. Doxsee, N. Harrington (2020) i.m.
[38] Az Európai Parlament 2021. november 25-i állásfoglalása az emberi jogok katonai és biztonsági magánvállalatok általi megsértéséről, különös tekintettel a Wagner-csoportra, elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0482_HU.html (Letöltés ideje:2022. 10.28)

[39] Lanigan Kevin. *Legal Regulation of PMSCs in the United States: The Gap between Law and Practice*, Sicherheit und Frieden, fall 2008.

[40] Torture (18 U.S.C. 2340A) https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-20-torture-18-usc-2340a
[41] Arms Export Control Act (AECA), 22 U.S.C. § 2778, https://uscode.house.gov/view.xhtml?path=/prelim@title22/chapter39&edition=prelim
[42] Jørgen Lindahl (2015) Understanding the American Use of Private Military Contractors, University of Oslo, https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/44845/Lindahl-Master.pdf
[43] Code of Federal Regulations, International Traffic in Arms Regulations, https://www.govinfo.gov/content/pkg/CFR-2016-title22-vol1/xml/CFR-2016-title22-vol1-chapI-subchapM.xml
[44] Kevin Lanigan, i.m.
[45] Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Private Military Companies, 2006. április, https://www.files.ethz.ch/isn/17438/backgrounder_09_private-military-companies.pdf,
[46] 22 U.S.C. Subchapter II. – Military Assistance and Sales, https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2010-title22/html/USCODE-2010-title22-chap32-subchapII.htm
[47] Kevin Lanigan, i.m.
[48] Jørgen Lindahl (2015) i.m.
[49] Federal Activities Inventory Reform Act of 1998, https://www.congress.gov/search?q=%7b%22source%22:%22legislation%22,%22search%22:%22cite:PL105-270%22%7d
[50] § 5(2)(A)
[51] Congreassional Research Service (2010) Private Security Contractors in Iraq and Afghanistan: Legal Issues, 2010. január 7. https://www.everycrsreport.com/files/20100107_R40991_b15610e3b41c7434aa6a0e6bbe1f887747f8ca37.pdf.
[52] Duncan Hunter National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2009, https://www.congress.gov/bill/110th-congress/senate-bill/3001
[53] Duncan Hunter National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2009, P.L. 110-417 § 832

[54] Title 48—Federal Acquisition Regulations System, https://www.govinfo.gov/content/pkg/CFR-2012-title48-vol3/pdf/CFR-2012-title48-vol3-chap2.pdf
[55] Kevin Lanigan, i.m.
[56] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[57] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[58] Bővebben: https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/7
[59] 10 U.S.C. §§ 801-946 https://law.justia.com/codes/us/2012/title-10/subtitle-a/part-ii/chapter-47/
[60] 10 U.S. Code § 802 - Art. 2. https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/802
[61] John Warner National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2007, https://www.congress.gov/bill/109th-congress/house-bill/5122/text
[62] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[63] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[64] Military Extraterritorial Jurisdiction Act of 2000, https://www.congress.gov/search?q=%7b%22source%22:%22legislation%22,%22search%22:%22cite:PL106-523%22%7d
[65] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[66] Laura A. Dickinson (2007) Accountability of Private Security Contractors under International and Domestic Law, Vol. 11, No. 31, 2007. december 26, https://www.asil.org/insights/volume/11/issue/31/accountability-private-security-contractors-under-international-and Letöltés ideje: 2022. március 15.
[67] 28 U.S. Code § 1346 - United States as defendant, https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/1346
[68] PUBLIC LAW 102-256—MAR. 12, 1992, https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-106/pdf/STATUTE-106-Pg73.pdf
[69] Kevin Lanigan, i.m.
[70] A George Washington Jogi Egyetem professzora. Munkájának középpontjában a nemzetbiztonság, az emberi jogok, a fegyveres konfliktusok joga és a külügyi privatizáció áll.
[71] Jørgen Lindahl (2015) i.m.

[72] Bővebben: Jørgen Lindahl (2015) Understanding the American Use of Private Military Contractors, University of Oslo, https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/44845/Lindahl-Master.pdf
[73] The Criminal Code of The Russian Federation, Article 369, elérhető: Crimes Against Peace and Mankind's Security (russian-criminal-code.com) (Letöltés ideje: 2022.12.11)
[74] Russian Federation Constitution, Article 5, elérhető: 1680a1a237 (coe.int) (Letöltés ideje: 2022.12.11)
[75] Alena Ledeneva (2013) *Can Russia Modernize? Sistema, Power Networks, and Informal Governance*. New York, Cambridge University Press
[76] Alena Ledeneva (2013) i.m.
[77] Laura A. Dickinson (2007) i.m.
[78] The Practical Guide to Humanitarian Law - Private Military Companies, Overview of the Phenomenon, Medecins Sans Frontieres, https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/private-military-companies/
[79] A.V. Manoilo, A. Ya. Zaytsev (2020) i.m.
[80] A.V. Manoilo, A. Ya. Zaytsev (2020) i.m.
[81] Congreassional Research Service (2010) Private Security Contractors in Iraq and Afghanistan: Legal Issues, 2010. január 7. elérhető: https://www.everycrsreport.com/files/20100107_R40991_b15610e3b41c7434aa6a0e6bbe1f887747f8ca37.pdf (Letöltés ideje: 2022. 11.02)
[82] 2022 novemberében
[83] Participating States of the Montreux Document, Federal Department of Foreign Affairs FDFA, elérhető: https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/foreign-policy/international-law/international-humanitarian-law/private-military-security-companies/participating-states.html (Letöltés ideje: 2022.11.03)
[84] Farkas Ádám, Kálmán János: A katonai tevékenységek kiszervezésének nemzetközi jogi és felelősségi kérdései. In Farkas Ádám, Németh Imre, Konczosné Szombathelyi Márta, Szabados Eszter (szerk.): Optimi Nostri – Díjnyertes Tudományos Diákköri Dolgozatok 2013. Universitas-Győr Nonprofit Kft, Győr, 2013. 25-44. o.
[85] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[86] The Montreux Document on Private Military and Security Companies, elérhető: https://shop.icrc.org/the-montreux-document-on-private-military-and-security-companies-pdf-en.html, (Letöltés ideje: 2022. 11.01)
[87] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[88] The Montreux Document on Private Military and Security Companies, i.m.
[89] Congreassional Research Service (2010) i.m.
[90] A.V. Manoilo, A. Ya. Zaytsev (2020) i.m.
[91] A.V. Manoilo, A. Ya. Zaytsev (2020) i.m.
[92] A.V. Manoilo, A. Ya. Zaytsev (2020) i.m.
[93] UN doc A/63/325. https://digitallibrary.un.org/record/638204?ln=en
[94] War, Profits, and the Vacuum of Law: Privatized Military Firms and International Law P.W. SINGER, elérhető: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/singer20040122.pdf (Letöltés ideje: 2022.09.27)
[95] Armed private security in Latin Amerika and the Caribbean, Regional study, DCAF – UNLIREC, 5.o, elérhető: INFORME UNLIREC editable correc.cdr (dcaf.ch) (Letöltés ideje: 2022.11.04)
[96] DCAF – UNLIREC, 5.o, i.m.
[97] Például Brazíliában négy kontraktor jut egy rendőrre, Guatemalában ez az arány öt az egyhez, míg Hondurasban hét az egyhez.
[98] Alex Cooper (2018) *Private Security Companies Go Unchecked in Latin America*, Organized Crime And Corruption Reporting Project, 2018.03.28, elérhető: Private Security Companies Go Unchecked in Latin America (occrp.org) (Letöltés ideje: 2022.10.26)
[99] Alex Cooper (2018) i.m.
[100] Oxford Bibliographies, Democracy in Latin America, 2022.01.12, elérhető: Democracy in Latin America - Political Science - Oxford Bibliographies (Letöltés ideje: 2022.10.29)
[101] Szente-Varga Mónika, Bács Zoltán György (2019) *Dél-Amerika a 21. században – társadalmi, gazdasági és politikai konfliktusok*, Dialóg Campus, Budapest
[102] Louise Hartz (1955) *The Liberal Tradition in America: An Interpretation of American Political Thought since the Revolution*, New York, Harcourt Brace and Co.

[103] Luis Maira Aguirre (2005) *Relations Between Latin America and the United States: Balance and Prospects,* In: Politics and Social Movements in an Hegemonic World: Lessons from Africa, Asia and Latin America, CLACSO, Buenos Aires
[104] Luis Maira Aguirre (2005) i.m.
[105] Luis Maira Aguirre (2005) i.m.
[106] Luis Maira Aguirre (2005) i.m.
[107] Luis Maira Aguirre (2005) i.m. 18.o.
[108] Alain Rouquié (1982) *L'état militaire en Amérique Latine*, Paris, Editions du Seuil
[109] Arya Prasad (2020) Latin America during the Cold War Times, *The Kootneeti*, 2020.09.01, elérhető: Latin America during the Cold War Times (thekootneeti.in) (Letöltés ideje: 2022.11.07)
[110] Joseph Nye (2002) *The Paradox of American Power,* Cambridge, Harvard University Press
[111] Luis Maira Aguirre (2005) i.m.
[112] A Kolumbia-tervvel a harmadik fejezetben foglalkozom részleteiben.
[113] U.S.-Latin America Relations | Council on Foreign Relations (cfr.org)
[114] P. Michael McKinley (2021) *The Case for a Positive U.S. Agenda with Latin America*, Center for Strategic and International Studies, elérhető: The Case for a Positive U.S. Agenda with Latin America | Center for Strategic and International Studies (csis.org) (Letöltés ideje: 2022.11.02)
[115] *U.S. – Latin America Relations*, Council on Foreign Relation Press, 2008. május, elérhető: U.S.-Latin America Relations | Council on Foreign Relations (cfr.org) (Letöltés ideje: 2022.11.02)
[116] Evans Ellis (2015) *Russian Engagement in Latin America and the Caribbean: Return tot he „Strategic Game" in a Complex-Interdependent Post-Cold War World?,* Strategic Studies Institute, 2015.04.24, elérhető: Russian Engagement in Latin America and the Caribbean: Return to the "Strategic Game" in a Complex-Interdependent Post-Cold War World? — Strategic Studies Institute (armywarcollege.edu) (Letöltés ideje: 2022.11.06)
[117] Evan Ellis (2022) Russia's Latest Return to Latin America*, Global Americans*, 2022.01.19, elérhető: Russia's Latest Return to Latin America (theglobalamericans.org) (Letöltés ideje: 2022.11.06)
[118] Evans Ellis (2015) i.m.
[119] Evans Ellis (2015) i.m.
[120] Evan Ellis (2022) i.m.
[121] Pricate Security Governance Database, Geneva Centre for Security Sector Governance, elérhető: https://www.businessandsecurity.dcaf.ch/en/colombia-0 (Letöltés ideje: 2022.10.15)
[122] Bővebben: Történelmi megállapodás a kolumbiai kormány és a FARC között, Euronews, 2016.08.26, elérhető: Történelmi megállapodás a kolumbiai kormány és a FARC között | Euronews
[123] Pricate Security Governance Database, i.m.
[124] Papp Atilla (2022) Volt gerillaharcos nyerte a választásokat, először lesz baloldali elnöke Kolumbiának, *24.hu*, 2022.06.20, elérhető: kolumbia elnökválasztás | 24.hu (Letöltés ideje: 2022.11.09)
[125] Tori Aarseth (2012) Private Military Companies: assisting the transnational capitalist class in accumulation by dispossession, American University in Cairo
[126] C. N. González, K. Valencia (2018) *Improving Human Rights in the Private Security Industry: Envisioning the Role of ICoCA in Latin America*, Business and Human Rights Journal, Cambridge University Press, 9.o.
[127] Tori Aarseth (2012) i.m.
[128] Jeremy Bigwood (2001) DynCorp in Colombia: Outsourcing the Drug War, Corpwatch, 2001.05.23, elérhető: DynCorp in Colombia: Outsourcing the Drug War | corpwatch (Letöltés ideje: 2022.11.10)
[129] Jeremy Bigwood (2001) i.m.
[130] Tori Aarseth (2012) i.m.
[131] Tori Aarseth (2012) i.m. 54.o.
[132] Tori Aarseth (2012) i.m. 60. o.
[133] Tori Aarseth (2012) i.m.
[134] Andrew Roth (2019) Russian mercenaries reportedly in Venezuela to protect Maduro, *The Guardian*, 2019.01.25, elérhető: https://www.theguardian.com/world/2019/jan/25/venezuela-maduro-russia-private-security-contractors (Letöltés ideje: 2022.10. 07)
[135] B. Katz, S. G. Jones, C. Doxsee, N. Harrington (2020) i.m.
[136] Evan Ellis (2022) i.m.
[137] A dél-amerikai ország elhúzódó gazdasági válsága miatt, az oroszok felé fennálló tartozásuk átstrukturálásáról 2017-ben aláírtak egy szerződést.

[138] Petroleos de Venezuela (PDVSA) – venezuelai állami olajvállalat
[139] Evan Ellis (2022) i.m.
[140] Nikita Petrov (2021) Venezuela: la fábrica de Kaláshnikov, una realidad cada vez más cercana, Russia Beyond, 2021.09.17, elérhető: Venezuela: la fábrica de Kaláshnikov, una realidad cada vez más cercana - Russia Beyond ES (rbth.com) (Letöltés ideje: 2022.11.12)
[141] Rácz András (2019). Oroszország és a venezuelai válság, *Nemzet és Biztonság*, 2019/2. szám, 4-11 o., elérhető: nemzet_es_biztonsag_2019_02_2_racz.pdf (nemzetesbiztonsag.hu), (Letöltés ideje: 2022.10.02)
[142] Rácz András (2019) i.m.
[143] Evan Ellis (2022) i.m.
[144] A PJSC Rosneft Oil Company egy orosz integrált energetikai vállalat, amelynek székhelye Moszkvában található.
[145] B. Katz, S. G. Jones, C. Doxsee, N. Harrington (2020) i.m.
[146] Rácz András (2020) i.m.
[147] Tom O'Connor (2019) Russia Opens Military Center in Venezuela, Defying U.S. Threats, Newsweek, 2019.04.02, elérhető: Russia Opens Military Center in Venezuela, Defying U.S. Threats (newsweek.com) (Letöltés ideje: 2022.11.07)
[148] Jack Dealney (2020) „Operation Gideon": The Amphibious Assault against Venezuela, Centre for Research on Globalization, 2020.07.28, elérhető: "Operation Gideon": The Amphibious Assault against Venezuela. - Global ResearchGlobal Research - Centre for Research on Globalization (Letöltés ideje: 2022.11.08)
[149] Wes Martin (2022) VEGA Strategic Services and Venezuela, Grey Dynamics, 2022.01.26, elérhető: VEGA Strategic Services and Venezuela - Grey Dynamics (Letöltés ideje: 2022.11.04)
[150] Wes Martin (2022) i.m.

ESSZÉ

A V4 ORSZÁGOK BIZTONSÁGPERCEPCIÓINAK BEMUTATÁSA 2015-2023 KÖZÖTT

Farkas Zalán

ABSZTRAKT

Lengyelország, Magyarország, Csehország és Szlovákia számára fontos eszköz a V4 együttműködés. A közös álláspont kialakításával hamarabb véghez vihetik nemzeti céljaikat, mint önállóan. Napjainkban a Visegrádi Együttműködés lehet a kulcsa Közép-Európa modernizálásának és felzárkóztatásának, illetve a már fent említett módon a négy tagállam hatékonyabban érvényesítheti érdekeit a nemzetközi színtéren. Cikkem átfogó képet ad majd az országok által megalkotott közös álláspontokról a biztonságpercepcióikat tekintve a védelmi-katonai együttműködés, a migrációval szemben vívott harc, illetve a koronavírus járvány ideje alatt hozott intézkedések tekintetében.

Kulcsszavak: V4 együttműködés, Közép-Európa

BEVEZETÉS

A visegrádi csoport történelme egészen az 1335-ös évig nyúlik vissza, amikor is a visegrádi királytalálkozó került megrendezésre, ahol az akkori közép-európai királyok voltak jelen.[1] Az együttműködés felújítására 1991. február 15-én került sor, ekkor írták alá a Visegrádi Nyilatkozatot[2] az akkori elnökök és miniszterelnökök. Ez időben a szövetség három taggal rendelkezett, ám 1993-ban Csehszlovákia kettészakadásával vált négytagúvá a Visegrádi Együttműködés.[3]

Fontosnak tartom az országcsoport tagországainak átfogó megismerését, többek között a földrajzi helyzetüket, valamint a lakosságszámukat kiemelve. Lengyelország esetében közepes, míg a másik három állam tekintetében kis területű országokról beszélhetünk. A visegrádi országok Közép-Európa keleti részén terülnek el, ahol igazán változatos domborzat jellemzi a régiót. Ezt jól ábrázolja az a tény is, miszerint Magyarországon és Lengyelországban az alföldek, míg Csehországban és Szlovákiában a dombságok és hegységek jelenléte dominál. A V4 országok összekötő, ám mégis elválasztó pontjaként a Kárpátok vonulatát tekinthetjük.[4] Ezen információk megerősítik tehát azt az állítást, amely szerint az országok közös történelme mellett azok fekvése is teljes mértékben hozzájárul a közös fellépéshez és erősíti az együttműködésüket.

	Terület (km²)	Országhatárok hossza (km)	Terület nagysága szerint elfoglalt pozíció Európában
Lengyelország	312 696	3511	9.
Magyarország	93 023	2215	18.
Csehország	78 870	2327	22.
Szlovákia	49 035	1652	29.
V4 Csoport	**533 624**	**9705**	**4.**

1. Táblázat. A Visegrádi országok földrajzi jellemzői.
A szerző saját szerkesztésű táblázata
Forrás: http://real.mtak.hu/140163/1/27322688-ScientiaetSecuritasGeographicallocatio-nandgeopoliticalsituationoftheOAV4countries.pdf 391.o

A fenti táblázatból megállapítható, hogy a visegrádi országok egyenként, területileg nem kiemelkedő államok, viszont, ha egy térségként tekintünk rájuk, akkor konstatálhatjuk, hogy Európán belül jelentős területtel rendelkeznek. Látható, hogy összterülete 533 624 km², amellyel Franciaország mögött, ám Spanyolország előtt helyezkedik el az európai országok rangsorában. A kontinens területének 5.2%-át, míg az Európai Unió területének 12.6%-át adja.[5] Az országhatárok hosszára azért gondolok fontos elemként, mivel mind a védelmi-katonai együttműködésben, mind pedig az illegális migráció ellen vívott harcban nagy szerephez jut. Ezen információkat tanulmányom egy ezt követő részében elemzem.

	Lakosságszám (millió fő)	Lakosság száma szerint elfoglalt pozíció Európában
Lengyelország	38.4	9.
Magyarország	9.8	19.
Csehország	10.7	15.
Szlovákia	5.5	27.
V4 Csoport	**64.4**	**6.**

2. Táblázat A Visegrádi országok lakossága

A szerző saját szerkesztésű táblázata

Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/V4_demografiai_jellemzok.pdf

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0052.html

A második táblázat megmutatja a négy ország lakosságszámának alakulását. A Központi Statisztikai Hivatal tájékoztatása szerint a V4 tagországok össznépessége az elmúlt 10 évben 2.2%-kal csökkent. Megfigyelhető, hogy míg hazánk és Lengyelország vonatkozásában a természetes fogyás, addig Csehország és Szlovákia esetében a természetes szaporodás a jellemző. A területi rangsorhoz hasonlóan ebben az esetben is kijelenthető, hogy Lengyelországot leszámítva a másik három állam kis országnak minősül. A lakosságszám szerint a 6. helyet foglalják el együttesen a V4-ek, ezzel megelőzve Olaszországot, illetve lemaradva Franciaország mögött.[6] A Visegrádi együttműködés országainak együttes népessége a kontinens 8.6%-át, míg az Európai Unió 14.3%-át jelenti. [7]

	A haderő nagysága (fő)	Védelmi költségvetés (milliárd dollár)	Power index[8] szerinti rangsor a világban
Lengyelország	191 200	9349	20.
Magyarország	37 650	1243	54.
Csehország	54 600	1930	48.
Szlovákia	19 300	1024	67.
V4 Csoport	**302 750**	**13 546**	**-**

3. Táblázat A Visegrádi országok haderői

A szerző saját szerkesztésű táblázata.

Forrás: https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php https://honvedelem.hu/files/files/61193/cel_vagy_eszkoz_a_visegradi_vedelempolitika_fejlodese.pdf

A harmadik számú táblázat adatai alapján kijelenthető, hogy a Visegrádi csoport haderejének együttes nagysága igen meghatározó Európában, ám a tagországonként eltérő haderő finanszírozások miatt jelentős különbségek érzékelhetők, amelyeket cikkem katonai-védelmi együttműködési fejezetében alaposan elemzek és megvizsgálok.[9]

Az előbbi számadatokból és információkból megállapítható, hogy Lengyelország, Magyarország, Csehország és Szlovákia számára rendkívül fontos az együttműködés, hiszen egyenként nem rendelkeznek átütő erővel, amely előrelepésüket jelenthetné a nemzetközi politikában.[10] Az érdekérvényesítést tekintve is meghatározó az ő kooperációjuk, hiszen egy esetleges közös álláspont kialakításával és az amelletti kiállással hamarabb véghezvihetik kitűzött céljaikat, mint önállóan. Az európai integrációt megelőző években is sikeresnek volt mondható az együttműködés, hiszen több nagy eredményt is elkönyvelhettek a tagországok vezetői.

Ilyen siker volt például a CEFTA, azaz a Central European Free Trade Area létrehozása 1992-ben. A kezdeményezést a V4 csoport indította, ám a térség többi országa is hamar csatlakozott hozzá.[11] Ám napjainkban talán még fontosabb a szövetség, hiszen a Visegrádi Együttműködés lehet a kulcsa Közép-Európa modernizálásának és felzárkóztatásának, illetve a már fent említett módon a négy tagállam hatékonyabban érvényesítheti érdekeit a nemzetközi színtéren. Tehát kijelenthetjük, hogy az együttműködés sikeressége nem csak a négy ország számára fontos, hanem az egész közép-európai térség szempontjából kiemelt jelentőségű.[12] A biztonsági fenyegetések elhárítása érdekében is kiemelkedően fontos a V4 csoport közös tevékenysége, hiszen egyenként nem tudnák elhárítani azokat.

Véleményem szerint kutatásom egy átfogó képet ad majd az országok által megalkotott közös álláspontokról a biztonságpercepcióikat tekintve a védelmi-katonai együttműködés, a migrációval szemben vívott harc, illetve a koronavírus járvány ideje alatt hozott intézkedések tekintetében.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Kutatómunkám elkezdésekor fontosnak tartottam a koppenhágai iskola megismerését, amely a nemzetközi kapcsolatok elméletén és a biztonsági tanulmányokon belül kialakult csoportosulás, melynek legismertebb képviselői Barry Buzan és Ole Waever[13]. Már az 1970-es évektől kezdve igény mutatkozott a biztonság fogalmának újragondolására és áttervezésére, főleg a neoliberális institucionalizmus, illetve a neorealizmus gondolkodói részéről. Nagyban hozzájárult ehhez az 1973-as, valamint az 1979-es olajválság, amely felhívta a figyelmet arra, hogy a gazdasági folyamatok is rendkívül fontosak a világban. A hidegháború fejleményei és

történései ugyancsak erősítették az átalakítás szükségességét, hiszen új típusú biztonsági fenyegetések jelentek meg. Ezek a következők voltak: nemzetközi terrorizmus, migráció, klímaváltozás. Buzan és szerzőtársai 1983-ban publikálták People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations[14] című munkájukat, amelyben megalkották a biztonság szektorális elméletét, amely kiszélesítette az addig hagyományosan katonai biztonságként értelmezett fogalmat és immáron katonai, gazdasági, politikai, társadalmi és környezeti biztonságról is szót ejtettek.[15] A kötet 2009-es átdolgozott változatában bevezetésre került egy úgynevezett elemzési sík, amely a regionális szintet jelentette. A regionális biztonsági komplexumok elmélete szerint a különböző biztonsági komplexumok, államok olyan csoportjain belül jönnek létre, amelyekben az országok biztonsági fenyegetései, illetve aggodalmai azonosak, vagy rendkívül közel állnak egymáshoz. Egyéb közös pontok szintén megfigyelhetők, amelyek ezen csoportosulások megalakulásában főszerephez jutnak. Ilyen többek között a résztvevő államok földrajzi közelsége, vagy éppen a múltban őket összekötő történések. Ezen komplexumokon belüli államoknak tehát biztonságpercepciójuk közös, ezért várható közöttük az együttműködés.[16] Buzan gondolataival és véleményeivel azonban sokan nem értettek egyet és mást tekintettek a komplexumok kialakulásának főbb okaiként, alapjaiként. Köztük említhető Ernst Haas, aki az általa kidolgozott integrációs elmélet értelmében megállapította, hogy a regionális integráció alapja az úgynevezett „spillover effect" elvének alkalmazása. Ez azt jelenti, hogy egy területen történő együttműködés a tagállamok között további kooperációt jelent más szakterületeken is. Véleménye szerint gazdasági területen kezdődik, majd a politikai és a társadalmi együttműködésre is hat, ezáltal az egész régiót érinti.[17] David Mitrany szintén másképp vé-

lekedett. Az általa kidolgozott funkcionális elmélet szerint a regionális komplexumok alapját a funkcionalitás biztosítja, amelynek kezdőpontja a szakpolitikai együttműködés és a közös érdekek. Ezen kooperációk következményeképp véleménye szerint a régióban kialakul egy bizonyos közösségi érzés.[18] Megállapítható tehát, hogy a regionális együttműködések kialakulásának okaként és meneteként a világon elismert gondolkodók és szerzők másként gondolkoznak. Sajnálatos módon nem szűkítik le kutatómunkájukat a visegrádi együttműködéshez hasonló kisebb kooperációkra, ezáltal csak az általánosságban leírt véleményük és konklúziójuk olvasható és ez alkalmazható különféle esetekben.

A visegrádi együttműködés fennállásáról és tevékenységéről egyaránt eltérő szerzői és szakértői vélemények olvashatóak a szakirodalomban. Mind a hazai, mind a külföldi oldalon születtek olyan tanulmányok, kutatómunkák és bejegyzések, amelyek bírálják, vagy épp támogatják a csoport által elvégzett feladatokat és kihirdetett közös álláspontokat. Megállapítható, hogy a szerzők többsége hasonlóképp látja az együttműködés eddig eltelt éveit és egyetértenek abban, hogy a V4 formáció semmiképp sem nevezhető kudarcnak, sokkal inkább sikerként könyvelhető el[19]. Továbbá mindnyájan megerősítették azt a tényt, hogy a csoport megalakulásakor célként kitűzött Európai Uniós, valamint NATO csatlakozás elérése után az együttműködés visszaesést mutatott, ám a későbbiekben fontosnak tartják az országok közötti kapcsolatok elmélyítését, valamint kibővítését. Nélkülözhetetlen pontként tekintenek továbbá a régiót érintő lényeges kérdésekben kialakított közös álláspontokra, amelyek segítik a csoport érdekeinek érvényesítését az Európai Unióban.[20]

A visegrádi csoportról általánosságban szóló tanulmányok és vélemények után megismerkedtem a kutatómunkám elkészítéséhez

elengedhetetlen védelempolitikai szakirodalommal, illetve az országok biztonságpercepcióit az előző időszakban befolyásoló tényezőkkel (migráció,[21] koronavírus járvány[22]). Az elmúlt években több kutató kezdett el foglalkozni a térség országainak biztonság felfogásával, különösképp a Visegrádi országokéval. Balogh István vizsgálta a tagországok biztonságpercepcióit, illetve ezek közös pontjait és különbségeit. Összehasonlította a nemzeti biztonsági és védelempolitikai stratégiáikat, ezek alapján kereste a megegyező részleteket[23]. A jövőt érintő kérdésekben Szőllősi Tibor kutatásában kritikát fogalmazott meg a védelmi kollaboráció terén, hiszen véleménye szerint a stabilitást csak egy felkészült közös haderő hozhatja el[24]. Csiki Tamás átfogó tanulmányában azonosította azon tényezőket, amelyek alapjaiban hozzájárultak a különböző védelmi együttműködések megszületéséhez, illetve értékelte ezek sikerességét[25]. Stepper Péter a regionális együttműködések, és kifejezetten a V4 sikerességének okai fejtette ki neofunkcionalista elméleti keretrendszerben[26].

FELTÉTELEZÉSEK

A visegrádi országok együttműködéséről megállapítható, hogy belső, valamint külső tényezők is befolyásolták létrejöttét. Külső elemként az európai integráció végrehajtása, valamint az akkoriban instabillá váló szovjet politika kockázatai említhetők. Jelen kutatásomban a belső elemek rendkívül relevánsak, hiszen Lengyelország, Magyarország, Csehország és Szlovákia földrajzi közelsége, illetve közös történelme napjainkban is meghatározó a kooperáció működésében. Megfigyelhető, hogy a múltban a tagországok hasonlóan reagáltak az őket ért fenyegetésekre és különféle hatásokra. Az alábbi azonosságok nagyban hozzájárultak a közelmúltban és a jelenben tapasztalható együttműködéshez.[27]

Ezen gondolatok inspirálták tanulmányom elkészülését, amelyben a visegrádi országok biztonságpercepcióinak közös pontjait kutatom a katonai-védelmi együttműködés-, a migrációs válság idején tett törekvések-, illetve a koronavírus járvány kezelése tekintetében. Ezen területeken vizsgálom a tagországok közös álláspontjainak, cselekvésüknek meglétét és keresem a válaszokat kutatási kérdéseimre, amelyek a következők:

- Miért működtek együtt a tagállamok az alábbi területeken?
- Melyek a közös pontjai a V4-ek biztonságpercepciójának?

Cikkem hipotézise is a percepciókkal-, valamint a különböző fenyegetésekre adott válaszokkal kapcsolatos, amely szerint minél súlyosabb fenyegetést jelent egy probléma az országcsoportra nézve, annál inkább egységesen lépnek fel megoldásokat keresve. A fent említett három területre azért esett a választásom, mivel mindegyik esetében egy aktuális-, vagy egy, a közelmúltban megjelent fenyegetést, vagy közös cselekvést igénylő feladatot foglalnak magukban.

Kutatómunkám megkezdése előtt várakozásaim azt mutatták, hogy ezen területek közül a migráció esetében a V4-ek közös álláspontot képviseltek, míg a katonai együttműködés, valamint a COVID-19 járvány alkalmával a percepciók azonosak voltak, ennek ellenére nem született megfelelő és előremozdító közös álláspont. A hipotézisem előzetes véleményem szerint csupán részben teljesül, mivel a vizsgált kérdéskörökben nem érvényesült az állítás. Úgy vélem, hogy a legszembetűnőbb ellentét a katonai kooperáció esetén tapasztalható, ezért itt várakozásaim szerint nem lesz megfigyelhető a közös munka.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Kutatásom megkezdése előtt célul tűztem ki egy rövid, ám annál hasznosabb kérdőív elkészítését, amelynek kitöltésére a kutatási területemen jártas személyeket, szakértőket kértem fel. Ők mindannyian valamely Visegrádi ország állampolgárai és tevékenységüket a régióban folytatják. 30 személy vett részt a kérdőív kitöltésében, amelynek eredményeit a jelenlegi részben kívánom ismertetni. Kijelentem, mivel a megkérdezettek száma igen alacsony, ezért a kapott eredményből messzemenő következtetéseket levonni nem lehet. A kérdőív elején a kitöltők származási országát kérdeztem, amely szerint:

- Lengyelország 10 fő
- Magyarország 10 fő
- Csehország 5 fő
- Szlovákia 5 fő

Fontosnak találtam, hogy mindegyik tagországból megkérdezzek szakértőket, hiszen a közös vélemények alapján kaphatok egy átfogóbb képet.

1. Ábra. A kitöltők nemzetisége

A szerző saját szerkesztésű ábrája

A második kérdésben a kitöltők jelenlegi munkahelyének típusáról kérdeztem, hiszen véleményem szerint nagyban meghatározza véleményüket, hogy akár az állami-, akár a magánszférában dolgoznak. Az alábbi válaszok érkeztek:

- Kormányzati intézmény (minisztérium, önkormányzat): 17 fő
- Kutatóintézet: 7 fő
- Európai Uniós intézmény: 3 fő
- Saját vállalat: 1 fő
- Egyéb: 2 fő

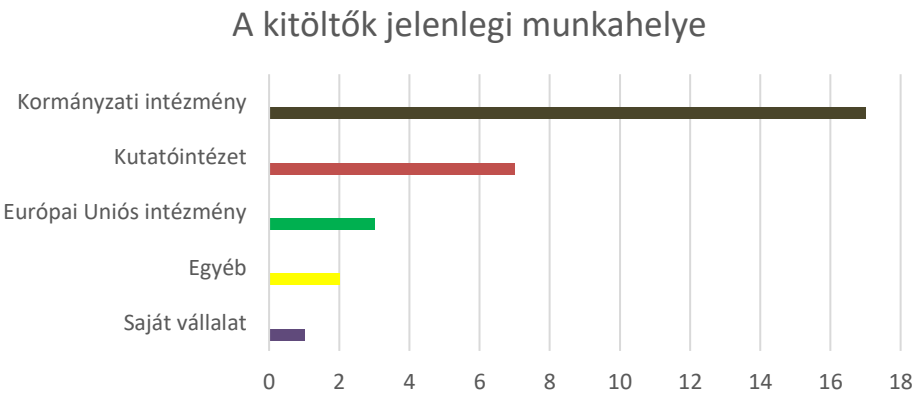

2. Ábra. A kitöltők jelenlegi munkahelye

A szerző saját szerkesztésű ábrája

A harmadik feltett kérdés már a kutatási területemhez köthető, amely így szólt: *„a jelenlegi helyzetben ön lát esélyt a védelmi szektorban egy szorosabb kooperációra?”* A válaszadók közül 26 fő szerint nem lehetséges, 4 fő pedig bízik az együttműködés megerősítésében.

3. Ábra. Együttműködés a védelmi szektorban

A szerző saját szerkesztésű ábrája.

Ezek után a szakértőknek a következő kérdést tettem fel: *„mit gondol, napjainkban a Visegrádi négyeket is érintő fenyegetések, valamint az azokra adott válaszok közelítették egymáshoz a tagállamokat, vagy ellentétet generáltak?”*

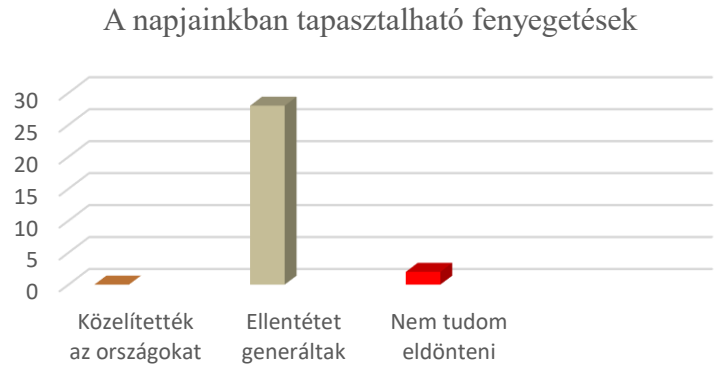

4. Ábra. A napjainkban tapasztalható fenyegetések

A szerző saját szerkesztésű ábrája.

A válaszok igen egybehangzók, amely arra enged következtetni, hogy napjainkban az együttműködés nem áll a legstabilabb lábakon és igen sok ellentét előfordul a tagok között. A feltett kérdésre szám szerint az alábbi válaszok érkeztek:

- Közelítették az országokat: 0 fő
- Ellentétet generáltak: 28 fő
- Nem tudom eldönteni: 2 fő

Fontos pontja a kérdőívemnek a hipotézisem bizonyításában segítő kérdés feltétele, amely így szólt: *„ön szerint egységes és azonnali a csoport fellépése a súlyos fenyegetések tekintetében?”* A válaszadók véleménye szerint a V4-ek cselekvése az ilyen esetekben nem egységes és azonnali. Ezekből az adatokból immár lehetőségem nyílik következtetéseket levonni, amely során megállapítható, hogy a megkérdezettek válaszai alapján hipotézisem állítása nem teljesül.

A válaszadók közül 28 fő szerint nem, 2 fő szerint pedig teljesül a kérdésben feltett mondat.

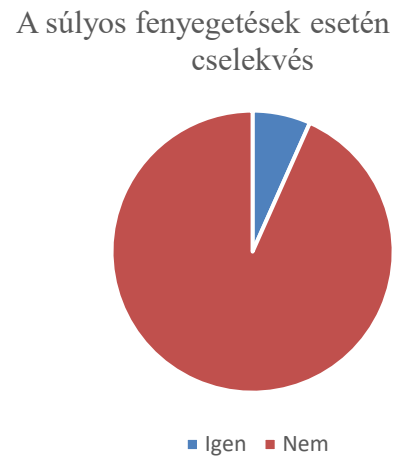

5. Ábra. A súlyos fenyegetések esetén történő cselekvés

A szerző saját szerkesztésű ábrája

Utolsó előtti kérdésem így szólt: *„a napjainkban fenyegetést jelentő problémák ön szerint mire vannak inkább negatív hatással?”* Szerettem volna megtudni, hogy önmagukra a tagországokra, vagy pedig a V4 együttműködésre, mint közösségre hatnak negatívan a jelenünket meghatározó fenyegetések. A válaszadók jelen esetben eltérő válaszokat adtak:

- A saját országomra: 11 fő
- A Visegrádi együttműködésre: 15 fő
- Nem tudom eldönteni: 4 fő

Ezen válaszok mentén jelentős következtetés nem vonható le, ám hasonlóság figyelhető meg a szakértők véleménye, illetve a tagállamok kormányainak cselekvése között. Miszerint fontosnak tartották a V4 együttműködést, ám amikor egy olyan fenyegetéssel néztek szembe, amelyben nem volt közös álláspont, akkor a saját érdekeiket előtérbe helyezve döntöttek.

6. ábra A fenyegetések hatásai

A szerző saját szerkesztésű ábrája.

Végezetül egy egyéni válaszos kérdéssel zártam a kérdőívet, amely így hangzott: *„mit gondol, melyik az a probléma, amelyet a legsürgetőbb feladata lenne megoldania a V4-eknek?”* A válaszokat a jelen kérdésnél diagrammon nem ábrázolom. A legtöbb, szám szerint 11 darab vélemény szerint az orosz-ukrán konfliktusban való Visegrádi egység megteremtése a legsürgetőbb feladat, míg a második helyen 10 válasszal, a háború következményeinek kezelése, valamint a menekültek megsegítése állt. 5 fő szerint az energiaellátás biztosítása, illetve az Oroszországtól való függetlenedés szerepelt, míg 2-2 fő említette a felkészülést egy újabb világjárvány kezelésére, valamint a jelenleg is nagy veszélyt jelentő migrációs válság kezelését.

Az előzőekben ismertetett kérdőív véleményem szerint hasznos volt, hiszen megtapasztaltam, hogy a témában jártas személyek hogyan is vélekednek arról a területről, amelyet én tanulmányomban kutatok. A válaszok alapján megállapítom, hogy a szakértők szerint a Visegrádi együttműködésen belül nincs meg az az összhang, amely jellemezte a megalakulása utáni években. A számomra igazán lényeges kérdés esetén, amely a hipotézisem bizonyításában van segítségemre, a válaszadók kijelentették, hogy az

országcsoport nem cselekszik azonnal és egységesen a súlyos fenyegetést jelentő problémák alkalmával.

A VISEGRÁDI ORSZÁGOK VÉDELMI-KATONAI INTÉZKEDÉSEINEK ÖSSZEHANGOLÁSÁRA TETT TÖREKVÉSEK

Jelen szakaszban a visegrádi országok biztonságpolitikájával, katonai-védelmi együttműködéseikkel kívánok foglalkozni. Megvizsgálom a múltban, valamint a jelenben is zajló projekteket és azonosítom a fennálló közös pontokat az országok biztonságpercepciói tekintetében. A fejezet második felében az orosz-ukrán konfliktus hatásait és történéseit elemzem, amelyek hatással vannak a csoport biztonságfelfogására és együttműködésére.

A rendszerváltás utáni években a kelet-közép-európai országok számára létfontosságú volt a gazdasági biztonság kialakítása, amelyet az Európai Unióhoz (EU) való csatlakozással kívántak elérni. Viszont hamar érzékelhetővé vált, hogy a katonai biztonság jelenléte és megteremtése hasonló relevanciával bír. A varsói szerződés 1991-es felbomlása után a tagországok mindegyike elhatározta és célként tűzte ki azt, hogy minél előbb igyekeznek teljesíteni az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (NATO) való csatlakozás feltételeit. Ekkor szembesültek igazából az országok azzal a ténynyel, amelyről cikkem bevezetésében már szót ejtettem: egy esetleges külső támadás esetén önállóan nem lenne esélyük megvédeni saját országukat, ezért szükségük van egy biztos együttműködésre. A látható eredményt az 1999-es év jelentette, amelyben ugyanis Lengyelország, Magyarország és Csehország is sikeresen felvételt nyert a NATO-ba. Szlovákia a 2004-es évben követte a tagországokat. Ezáltal a katonai biztonság garantálására egy megoldott problémaként tekintettek. A 2004-es esztendő nem csupán Szlovákia, hanem a többi V4-es ország számára is egy sikeres év volt, hiszen

csatlakoztak az Európai Unióhoz.[28] Immár teljes értékű tagországokként a csehországi Kroměříž városában a négy ország miniszterelnökei új nyilatkozatot fogadtak el, amely megújította az 1991-es Visegrádi Nyilatkozatot. Ebben bejelentették, hogy a kezdetekkor kitűzött céljaikat sikeresen abszolválták és az EU, valamint a NATO tagjaiként továbbra is nélkülözhetetlennek tartják az együttműködést és a régió felzárkóztatásáért fognak közösen munkálkodni.[29]

A KÖZÖS VÉDELEMPOLITIKA ÖTLETÉHEZ ÉS A MEGVALÓSÍTOTT PROJEKTEKHEZ VEZETŐ LÉPÉSEK

A csatlakozások utáni években közös visegrádi védelempolitikai egyeztetések nem zajlottak a tagországok között, ebben az időszakban leginkább a különböző uniós szakpolitikák tárgyalása, illetve a keleti bővítések kérdései élveztek prioritást.[30]

A védelempolitikai egyeztetések és együttműködések a 2012-es esztendőben fellendültek, ugyanis a tagországok elfogadták „Az erős NATO-ért viselt felelősség" (Responsibility for a strong NATO)[31] című dokumentumot, amelyben elhatározták a védelmi képességek javítását. A V4 tagországok képviselői a dokumentumot a NATO csúcs előtt egy koncepcióvá fejlesztették, amelyben elsőként jelent meg az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének követelményeinek, valamint hozzájárulásának dominanciája. Továbbá meghatározták benne a kooperáció területeit, (ezek például: közös kiképzés, együttműködés Afganisztánban, képességfejlesztés)

amelyekben az akkor már futó projektekben (ezen projektekről a fejezet későbbi részében részletesen beszámolok), vagy újonnan elindítani kívánt programokban terveztek összedolgozni.[32] 2014-ben a budapesti csúcstalálkozót kiemelt jelentőségűnek tartották, hiszen ekkor tűzték ki célul a V4-ek a közös védelempolitika

megvalósítását. A védelmi miniszterek megállapodtak egy hosszútávú jövőképben, amelyben együttműködnek a védelmi stratégiákban, továbbá megerősítik a kooperációt a fegyveres erők oktatása és gyakorlatozása területén is.[33] Nem más adott erre okot, mint Oroszország agressziója Ukrajnával szemben. A tagországok ekkor érzékelhették azt elsőként, hogy a közvetlen közelükben is kialakulhat egy ilyen volumenű fegyveres konfliktus, amelyre reagálniuk kell. Ekkor egy azonnali válasz érkezett a miniszterelnökök, valamint a felelős miniszterek részéről, ezáltal megalkotva a fentiekben említett stratégiát. Ezen törekvés és intézkedés hipotézisemet megfelelően alátámasztja, hiszen egy sürgető és nagy veszélyt jelentő problémával nézett szembe a csoport, amelyre azonnal próbált megoldást keresni és igyekezett megerősíteni a tagállamok védelmét. Ennek érdekében a legmagasabb fokú együttműködésre szánták el magukat, hiszen saját országaik biztonságát szem előtt tartva cselekedtek.

Az ezt követő években újra megszaporodott az egyeztetések és a találkozók száma. A 2015-ös évben konkrét előrelépés történt, hiszen a védelmi miniszterek márciusban a közös védelempolitikai stratégia megerősítésére két nyilatkozatot is elfogadtak. A „Long Term Vision of the Visegrad Countries on Deepening their Defence Cooperation" című dokumentumban a tagországok a hosszútávú elképzeléseiket fogalmazták meg, amelyben érintették a közös eszközbeszerzést és oktatást, a védelmiipar fejlesztését, valamint a többnemzeti alakulatok létrehozását.[34] A második ilyen megállapodás a „Framework for Enhanced Visegrad Defence Planning Cooperation"[35] címet viselte, amelyben szintén az államok védelmi miniszterei által megfogalmazott irányvonalak és tevékenységek szerepeltek, amelyek elősegíthetik a közös munka sikerességét.[36] A négy ország esetében ebben az időszakban a haderőfejlesztés is komoly prioritást élvezett. Eme hajlandóság mind az egyeztetések,

mind pedig a beszerzések megtervezésén is érzékelhető volt. Fontosnak tartották az előző nyilatkozatokban meghatározott irányvonalak megtartását, ám a modernizációt tartották az egyik legrelevánsabb pontnak. A katonai kiképzések, valamint az oktatások és gyakorlatok esetében is változásokat eszközöltek.[37] A V4 államairól elmondható, hogy a NATO csatlakozásuk utáni években hasonló problémákkal küzdöttek a honvédelmi helyzetük, feladataik, valamint egyéb védelmi tevékenységeik tekintetében. Ezen tényezőket nagyban befolyásolta a közös gazdasági és történelmi múlt, viszont nemzeti érdekeik miatt biztonságfelfogásuk nagy eltérést mutatott.[38]

Kijelenthető tehát, hogy a tagországok fontosnak találták a szövetség közös fellépését a védelmi kérdésekben és megpróbálták egyre szorosabbá fűzni azt az előbb érintett időszakban. A kezdeti széthúzást és az egyéni érdekek előtérbe helyezését felváltotta az egység gondolata.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS „ZÁSZLÓSHAJÓJA": A V4 EU BATTLEGROUP (V4 BG)

Az EU Battlegroup-ok, azaz harccsoportok történelme az 1999-es évben kezdődött, amikor is az Európai Tanács a helsinki ülésén konstatálta, hogy az Európai Uniónak olyan gyorsreagálású harccsoportokra van szüksége, amelyek az uniós válságkezelést segíthetik és irányíthatják. Ezen tanácskozáson elfogadták a „Helsinki Headline Goal" elnevezésű koncepciót, amely előírta a tagállamok számára, hogy készítsék elő a bevethető gyorsreagálású haderőket.[39] Az EU harccsoportok, olyan katonailag hiteles erőcsoportosítás, amelyek összhaderőnemi képességekkel rendelkeznek és azonnal bevethetőek és képesek önálló katonai tevékenységek elvégzésére, illetve egy jelentősebb hadművelet megkezdésére.[40]

Elsőként a 2007-es esztendőben tárgyaltak a visegrádi vezérkari főnökök egy harccsoport felállításáról. Ezen szlovákiai találkozón ám belátták és megállapították, hogy egy ilyen volumenű hadtest megalapítása megköveteli a már meglévő haderő fejlesztését, illetve az elképzelés pontos megtervezését. 2007 és 2011 közötti években a koncepcionális munkafolyamatokat felfüggesztették, hiszen a tervezés nem a megfelelő ütemben haladt, amely a motiváció hiányáról tanúskodott az országok részéről. Ám 2013-ban elérkeztek az államok az egyik legjelentősebb mérföldkőhöz, amely nem volt más, mint egy szándéknyilatkozat aláírása. Ezen az egyeztetésen a V4 országok védelmi miniszterei és miniszterelnökei mellett részt vett Angela Merkel német kancellár és Francois Holland francia elnök.[41]

A megállapodások értelmében 2015-re az összes előkészítő folyamatnak be kellett fejeződnie, amelyet sikeresen abszolváltak a tagországok.[42] Ennek eredményeként a harccsoport minősítő hadgyakorlaton vett részt, amelyen elérte az előírt műveleti képességi szintet, ezáltal 2016. január 1-jétől június 30-áig teljesítette készenléti szolgálatát, amely időszakban inaktív volt.[43] A következőkben megkezdődött a kiképzési területek vizsgálata, amelyben a tagországok azokat a pontokat keresték, amelyekben a NATO-ban hasznos tagokká válhatnak. Kijelentették továbbá, hogy a V4 harccsoportot 2019-ben újra aktiválják és megpróbálják a haderőt állandó struktúrává fejleszteni.[44] A 2016-os készenléti időszakban Ukrajna segítette a csoport működését, míg 2019-ben (július 1-jétől december 31-ig) Horvátország.[45]

A HARCCSOPORT FELÉPÍTÉSE ÉS FELADATAI

	Résztvevő katonák létszáma (fő)	Ellátandó feladatok
Lengyelország	1450	Keretországként a teljes harccsoport tervezéséért, létrehozásáért és működtetéséért felel. Továbbá feladata a parancsnokság üzemeltetése.
Magyarország	650	Műszaki és mérnöki modulok fenntartása, CIMIC és PSYOPS[46] feladatok ellátása
Csehország	600	Orvosi, logisztikai modulok fenntartása, egészségügyi feladatok ellátása
Szlovákia	560	Biológiai-, radiológiai-, és nukleáris védelem ellátása
V4 csoport	**3260**	

4. Táblázat Adatok a V4 Eu Battlegroup-ról, 2016.
A szerző saját szerkesztésű táblázata.
Forrás: https://www.researchgate.net/publication/299394519_Visegrad_Four_EU_Battlegroup_Meaning_and_Progress 57.o

A 2019-es évi aktív időszakban a táblázatban megadott 2016. évi adatok közül az ellátandó feladatok azonosak maradtak, ám a személyi állományban változás következett be, hiszen a haderő létszáma 2250 főre csökkent, amelyben szintén túlnyomó többségben lengyel katonák voltak jelen.[47] A 2023-ra tervezett harmadik aktív időszak pontos körülményeiről és időpontjáról cikkem befejezéséig nem állt rendelkezésre megfelelő információ.

Kijelenthető tehát, hogy a V4 EU BG esetében az eddig kitűzött célt, azaz az állandó hadtest felállítását nem sikerült teljesíteni a tagországoknak. A későbbiekben akár erre sor is kerülhet, ám nagyon sok tényező befolyásolhatja ezt. A készenléti időszakban szerzett tapasztalatok nagyban hozzásegíthetik az országokat több békefenntartó tevékenység sikeres lebonyolításában. Véleményem szerint az afrikai missziókban jelentős szerep hárulhatna a

harccsoportra, valamint felértékelődhetne tevékenysége, amennyiben egy nyugati állam hadseregével közösen szolgálna.

EGYÉB KÖZÖS VÉDELMI PROJEKTEK

A legismertebb védelmi projekt, az EU harccsoporton kívül a V4 csoport több fontos együttműködéssel is rendelkezik, amelyek nagyban befolyásolják a tagországok biztonságát.

Az egyik ilyen projekt a Közös Logisztikai Támogató Csoport parancsnokságának (JLSG HQ) létrehozása volt, amely a hadszíntéri logisztika koordinálásáért felelős. 2020-ban érte el kezdeti műveleti képességét. A csoport első közös NATO-képességi célpontjaként hozták létre. A közös védelmi képzések és gyakorlatok szintén elemi részét képezik a sikeres védelem megteremtésének. A V4 kiképzési és oktatási konferenciáit kétévente rendezik, amelyeknek célja a műveleti felkészültség javítása. A képességfejlesztés és beszerzés területein is mutatkozott közös fellépés, hiszen 2022-ben az első közös V4 lőszerbeszerzési projekt végrehajtási szakaszba lépett, amikor is az együttesen legyártatott lőszerek kiosztásra kerültek a tagállamok között.[48]

Az országcsoport tagjai célul tűzték ki az összehangolt hadtechnikai beszerzést, amelyből sok előny származhatott volna, ezek közé tartozik például az árkedvezmény érvényesítése, valamint az együttműködő képesség javítása is. Ám sajnálatos módon egyik törekvés sem vezetett a sikeres megvalósításhoz. Már az 1990-es években konstatálták a V4-ek vezetői, hogy ezen területen igen nehéz a kooperáció, mivel a nemzeti érdekek nagyban eltérőek. Ekkor zajlottak az egyeztetések a közös vadászgép beszerzésről, ám a négy ország három különböző gyártmányt vásárolt. Az évek előrehaladtával sem szűnt meg az ellentét. 2012-ben újfent tervben volt a kooperáció, ám sem az új harckocsik beszerzésére, sem a régi, T-

72-esek modernizációjára nem került sor. Ezek után a csoport tagjai nem törekedtek az együttműködés megteremtésére.[49] 2023-ban hasonló tendenciát láthatunk, hiszen Lengyelország után immáron Csehország és Szlovákia is az Egyesült Államokból szerzi be haderejének legtöbb felszerelését, míg Magyarország orosz, illetve német gyártmányú hadieszközöket szerez be.

A MIGRÁCIÓS VÁLSÁG KEZELÉSE A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN

A migrációs nyomás és az ennek következményeképp kialakult válsághelyzet megváltoztatta az európai országok politikai törekvéseit. 2014 végén és 2015 elején nagy számban jelentek meg bevándorlók az Európai Unió térségében, elsősorban Afrika több országából, valamint Szíriából.[50] Ezen a ponton relevánsnak tartom magának a migráns fogalomnak a meghatározását, amelyre az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) által kiadott nemzetközi vándorlás méréséről szóló 1998. évi ajánlása[51] ad pontos választ. A dokumentum értelmében megkülönböztetünk rövid-, illetve hosszútávú migrációt is. Ezen információ birtokában megállapítható, hogy nemzetközi migránsnak az a személy minősül, aki legalább 12 hónapra megváltoztatja tartózkodási országát. A pontos számadatok meghatározása ennek ellenére rendkívül nehéz, hiszen a legtöbben, akik elhagyják hazájukat, terveikről nem tájékoztatják a hazai hatóságokat.[52]

A visegrádi országok földrajzi elhelyezkedése, valamint az Európai Unióba tartó migrációs útvonalak forgalmának megváltozása eredményezte a tagállamok érintettségét a krízishelyzetben. A négy ország egyike sem szerepelt a bevándorlók listáján, mint végső célállomás, hiszen kivétel nélkül valamely nyugati, vagy északi országban[53] kívántak letelepedni, ezért a Közép-Európában

található államok csupán tranzitországként szolgáltak. A legforgalmasabb menekültfolyosóként ismert kelet-mediterrán útvonal folytatásaként a nyugat-balkáni útvonalat használták a legtöbben. Ez a szakasz Magyarországot is érinti.[54] Az alábbi táblázatban található számadatok mutatják, hogy mekkora eltérés volt tapasztalható a 2014-től 2016-ig tartó időszakban. Hazánk érintettségét kiválóan tükrözi a statisztika, ám az is konstatálható, hogy Magyarországon kívül a többi Visegrádi tagállamot nem érintette túlzottan a migránsválság. Megfigyelhető továbbá, hogy a folyamatok eltérően alakultak az Európai Unióban, mint a V4 államok esetében. Ennek magyarázataként szolgálhat az a tény, miszerint a középmediterrán migrációs útvonal forgalma növekedett, valamint a - Magyarország déli határán felállított határkerítés nem állította meg a kelet-mediterrán és a nyugat-balkáni folyosókon érkező bevándorlókat, hanem elterelte őket Horvátország és Szlovénia irányába.[55]

	Az először regisztrált menedékkérők száma (fő)		
	2014	2015	2016
Lengyelország	5 610	10 255	9 780
Magyarország	41 215	174 735	28 215
Csehország	905	1 235	1 200
Szlovákia	230	270	100
Visegrádi csoport	**47 960**	**186 195**	**39 295**
Európai Unió	**562 680**	**1 257 030**	**1 204 280**

5. táblázat Az először regisztrált menedékkérők számának változása
A szerző saját szerkesztésű táblázata.

Forrás: Juhász Krisztina. (2018). *A visegrádi csoport migrációs és menekültügyi politikája* In PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2018/2, 24–49. 27.o.

ELLENTÉTES ÁLLÁSPONTOK AZ EURÓPAI UNIÓ TAGÁLLAMAI ÉS A VISEGRÁDI CSOPORT KÖZÖTT

Már 2014-ben is voltak jelei annak, hogy egyre több ország, köztük elsősorban Magyarország szigorított a menekültügyi szabályokon, és gyakorlatokon.[56] A 2015-ben egyre súlyosbodó válsághelyzetre az Európai Unió igyekezett megoldást találni. Az első törekvések igen óvatosnak bizonyultak, hiszen a származási országokkal való együttműködésen túl, önkéntes áttelepítési programot, más néven önkéntes kvótarendszert hirdetett, amellyel a leginkább érintett országokat, azaz Olaszországot és Görögországot kívánta megsegíteni, ám a többi tagország nem mutatott nagy hajlandóságot a bevándorlók elosztásában. 2015 májusában az Európai Bizottság megalkotta az Európai Migrációs Stratégiát, amely az előzőekben fennálló önkéntes jellegét elveszítve előírta a kötelező szerepvállalást a tagországok részéről. Ez tehát a kötelező kvótarendszer bevezetését vetítette elő.[57] Ezen döntés a Visegrádi csoport

azonnali reakcióját váltotta ki, hiszen 2015. június 19-én Pozsonyban a tagországok miniszterelnökei közös nyilatkozatott fogadtak el, amelyben bírálták a Bizottság migrációs stratégiáját. Több szempont szerint fogalmaztak meg kritikát a stratégiával szemben. Megemlítik például, hogy az uniós dokumentum nem fordít elég figyelmet a kelet-mediterrán és a nyugat-balkáni irányból érkező migrációra. Hangsúlyozták továbbá, hogy nem értenek egyet a kötelező elosztási mechanizmussal, helyette az eredetileg tervezett önkéntes módszert támogatják. Ezen állásfoglalásukat azzal indokolják, hogy a kötelező kvótarendszer bevezetése után tömegek indulnának el Európa felé.[58] Jellemzően az egész válság időszakában fent állt ez az ellentét, amelyben a szolidaritáson alapuló, befogadást támogató törekvések[59] állnak szembe a nemzeti érdekeket és az országhatárokat védő elképzeléssel.[60] 2015 szeptember 4-én egy újabb közös nyilatkozatot fogadtak el a V4-ek kormányfői, amelyben maximális támogatásukról biztosították Magyarországot és lefektették az országcsoport közös migrációs politikájának alapköveit. Négy ilyen főbb irányvonalat különböztettek meg, amelyek a következők voltak: a „Willkommenspolitik" ellenzése, a kötelező átmeneti áthelyezési mechanizmus és a kötelező kvótarendszer elleni harc, az Európai Unió külső határainak megerősítése a határellenőrzések szigorításával, valamint a migráció okainak orvoslása a kiinduló országokban. Ezen pontokkal kívánok foglalkozni az elkövetkező alfejezetekben, amelyekben áttekintem és ismertetem az ellentét okait és a felek álláspontjait.

A „WILLKOMMENSPOLITIK" ELLENZÉSE

Ahogy az előző felsorolásból kitűnik, az úgynevezett „Willkommenspolitik vagy Willkommenskultur" -ként elhíresült politika ellen is felléptek a V4 tagállamok. Az Angela Merkel akkori német szövetségi kancellár által vezetett nyitott ajtók politikáját egyet

nem értéssel fogadták a V4 tagországok vezetői, ám az állampolgárok körében is ellenszenvet váltott ki. A 2015. őszén meghirdetett program elsősorban a szíriai menedékkérők integrációját célozta.[61] A kezdetektől célországokként meghatározott nyugat-európai és észak-európai országok elfogadhatatlannak tartották, hogy a V4-ek nem vállalnak felelősséget a migrációs helyzet megoldásában. Ezzel szemben a Visegrádi csoport azt tartotta elfogadhatatlannak, hogy a határok megerősítését és védelmét a fent említett országok nem tartják relevánsnak és ezáltal menedékkérők ezrei érkezhetnek Európa területére.[62] A V4-ek képviselői a kezdetektől hangoztatták azt a tényt, hogy sem országaiknak, sem pedig kollektíven az Európai Uniónak nem érdeke az, hogy migránsok érkezzenek a területükre. Ezen érveket többek között a muszlim bevándorlók integrálásának nehézségeivel támasztják alá, példaként megemlítve a nyugat-európai országokban létrejött sátortáborokat, menekült falvakat. Ugyancsak fontos elemként a multikulturalizmus szerepe is megjelent a V4-ek álláspontjában, hiszen szerintük ez teljesen idegen a kelet-közép-európai régióban.[63] Ezt a kijelentést az akkori számadatok is kellőképp igazolják, hiszen Csehországot leszámítva, ahol az ország lakosságának 4.1%-a volt migráns hátterű, a másik három tagállamban ez az adat jóval alacsonyabb. Tehát Lengyelország esetében 0.3%, Magyarországon 1.4%, míg Szlovákiában 1.3% volt a bevándorlók aránya a lakosságon belül. Ezáltal az Európai Unió legalacsonyabb arányú, menekültek által lakott régiójaként említhetjük a területet, ám a gazdasági bevándorlók száma egyre inkább növekszik.[64] Aggodalmukat fejezték ki abban a tekintetben, ha eltérő kultúrájú és vallású emberek tíz-, akár százezreit fogadják be országaikba, akkor a saját kultúrájuk elsőként háttérbe szorul, majd az idő előrehaladtával megszűnik létezni. Ezen történések pedig a rendkívüli hagyományokkal rendelkező

térség teljes átalakulását vetítenék elő. Az utolsó, ám talán a legjelentősebb és a legnagyobb biztonsági kockázatot jelentő pontja a Willkommenspolitik elutasításának nem más, mint a migrációval a Visegrádi csoport szerint együttjáró terrorizmus, amelyre példaként a 2015. januári Charlie Hebdo ellen elkövetett terrorcselekmény, majd az azt követő támadások világítottak rá, amelyeket migrációs háttérrel rendelkező személyek követtek el.[65]

A KÖTELEZŐ ÁTMENETI ÁTHELYEZÉSI MECHANIZMUS ÉS A KÖTELEZŐ KVÓTARENDSZER ELLENI HARC

A V4-ek migrációs politikájának leggyakrabban említett eleme a kötelező átmeneti áthelyezési mechanizmus és a kötelező kvótarendszer elutasítása. Az előzőekben már említett és bemutatott Európai Migrációs Stratégiát (European Agenda on Migration) az Európai Bizottság javaslata alapján a Tanács két határozatban is döntött 40 ezer, majd 120 ezer migráns áthelyezéséről Olaszországból, valamint Görögországból. Magyarország nem kérte frontországként való meghatározását, ezért hazánk nem volt érintett a területén lévő bevándorlók elszállításában.[66] A második tanácsi szavazás alkalmával 2015. szeptemberében a Visegrádiak közül Csehország, Szlovákia és Magyarország is ellenezte a csomagot és nem támogatta annak elfogadását. Meglepő, hogy Lengyelország a korábbi álláspontját felborítva támogatásáról biztatta a Tanács tagjait.[67] Magyarország és Szlovákia határozottan kiálltak eredeti elképzeléseik mellett és követelték a második határozat érvénytelenítését. További érdekes információkat jelentettek az átmeneti áthelyezési mechanizmus esetében a kvóták vállalására tett tagállami ígéretek. Magyarország nem tett hivatalos felajánlást egy migráns átvételére sem. A másik három tagállam mindegyike vállalt ideiglenesen áttelepítendő bevándorlókat. Csehország 50 főt vállalt, ám csupán 12 személy befogadására került sor, míg Szlovákia esetében

ténylegesen 16 fő került elhelyezésre az ígért 50 helyett. Lengyelország tekintetében bonyolultabb a helyzet, hiszen összesen 100 személyre tettek vállalást, ám a 2015. októberében zajlott parlamenti választások után a Jog és Igazságosság párt színeiben győztes Andrzej Duda elnök személyével egy fordulat következett be, amely szerint Lengyelország nem teljesíti vállalását a migránsok tekintetében.[68] Vélemény szerint a kis számú bevándorlók átmeneti átvállalásával a 3 tagállam célja nem volt más, mint hogy az Európai Unió semmiféle szankciókkal ne sújtsa őket, azon indok mellett, hogy nem teljesítették a rájuk háruló feladataikat. Ám ezt nem sikerült elkerülniük, hiszen 2017. júniusában a Bizottság Szlovákia kivételével kötelezettségszegési eljárást indított az országok ellen.[69]

Az átmeneti áthelyezési mechanizmushoz hasonlóan a tagállamok a kötelező kvótarendszert is ellenzik, amely újabb ellentéteket jelentett a többi Uniós tagállammal szemben. 2016. szeptember 16-án a Visegrádi csoport közös nyilatkozatot fogadott el, amely megelőzte Szlovákia válságkezelésre tett lépéseit, mint az Európai Unió soros elnöke. A dokumentumban meghatározták a rugalmas szolidaritás elvét, amely lehetőséget adna a tagországoknak, hogy lehetőségeikhez és tapasztalataikhoz mérten döntsenek a közös kríziskezeléshez való hozzájárulás módjáról. Ezzel az intézkedéssel szerették volna elérni, hogy ne a befogadni kívánt migránsok számától tegyék függővé a szolidaritás mértékét, hanem a felelősségvállalás más formáit tekintve is. Ilyen tevékenységként határozták meg például a már sokszor említett külső határok védelme érdekében tett tagállami törekvéseket, illetve a migrációs nyomásban szenvedő harmadik tagállamok pénzügyi támogatását is.[70] 2017. július 19-én Budapesten a V4-es miniszterelnökök egy közös nyilatkozatot írtak alá a migráció kapcsán, amelyben kijelentették, hogy nem értenek egyet a migránsok kötelező, a tagállamok közötti

elosztásával. Továbbá a későbbiekben is szorgalmazzák a lemaradott országokban a probléma kezelését, hiszen véleményük szerint nem az Európai Unió határain van erre szükség, hanem a kiindulási országokban. Célul tűzték ki továbbá az Unió külső határainak további szigorú ellenőrzését, amellyel meg tudnák állapítani, hogy pontosan ki és mikor érkezik a föderáció területére. [71]

AZ EURÓPAI UNIÓ KÜLSŐ HATÁRVÉDELMÉNEK MEGERŐSÍTÉSE

A Visegrádi csoport elkötelezett volt a külső határok védelmében, hiszen az ellenőrizetlen bevándorlás rendkívüli veszélyeket rejt magában. Hangsúlyozzák, hogy fontos a külső határok ellenőrzésének teljeskörű visszaállítása, hiszen az uniós jog kimondja, hogy minden állam köteles erőfeszítéseket tenni a schengeni-, illetve a külső határok biztosítása és fenntartása érdekében. Ezen megállapításukat 2017. szeptember 4-én fogalmazták meg egy nyilatkozat formájában Prágában.[72] A migránsok egyszerűbb azonosítása és nyilvántartásba vételében egy úgynevezett hotspot rendszer kiépítését szorgalmazták közösen a V4-ek. Úgy vélték, hogy a hotspotok nagyban hozzájárulhatnak a migránsok teljeskörű azonosításához és nyilvántartásához az érkezési idejük, valamint az ujjlenyomatuk alapján. Az országcsoport közös véleménye szerint ezen rendszerek kiépítése nem csak a migráció által érintett úgynevezett frontországokban szükséges, hanem az Európai Unió külső határait védő tagállamok tekintetében is. Továbbá prioritásként tekintettek a schengeni övezet határainak megerősítésére és ennek apropóján létrehozták az úgynevezett „Schengen barátai" kezdeményezést, amelyre egy közös fórumként tekintettek a csatlakozni kívánó tagállamok között. A kezdeményezés viszont nem mutatott sok életjelet, tevékenységek és intézkedések nem emelhetők ki megszületése után.[73]

Fontos tevékenységként említhető továbbá a 2015-ben Magyarország déli határán felépített, körülbelül 175 méter hosszú és 4 méter magas határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár, amely elkészítésében a három másik tagország is támogatásáról biztosította hazánkat. A kerítés a magyar-szerb, valamint a magyar-horvát[6] határon került kiépítésre. Ezáltal a hivatalos határátkelőhelyek közötti szakaszok, más néven a zöldhatárt zárták le az illegális bevándorlók tömegei előtt.[74] Sokan bírálták a határzár felépítését, ám kijelenthető, hogy Magyarországon fokozatosan csökkent a feltartóztatott migránsok száma, ám az is megállapítható, hogy ezzel egyidőben Szlovéniába és Horvátországba egyre többen próbálkoztak belépni.[75]

A MIGRÁCIÓS VÁLSÁG KIVÁLTÓ OKAINAK ORVOSLÁSA A KIINDULÁSI ORSZÁGOKBAN

A Visegrádi csoport országai, valamint az EU többi tagállama között egyetértés mutatkozott a probléma kiváltó okaiként említhető tényezők orvoslásában. Ezek többek között a fegyveres konfliktusok, a szegénység, a víz-, és élelmiszerhiány, valamint a munkanélküliség. Ám mindezek mellett a V4-ek szorgalmazták a válsággócok mellett elhelyezkedő országok támogatását, hiszen nagy eséllyel sok menekült talál itt új otthonra. Hangsúlyozták továbbá a tranzitországok, illetve a célországok magasabb, pénzbeli támogatását, amellyel könnyebben kezelhetővé válhatna a konfliktus. Fontos tény, hogy a Visegrádiak mindegyike szinte teljes mértékben teljesítette a bevándorlási alapoknak tett felajánlásait, amely összeggel a származási, illetve a tranzitországokat segítették a kü-

[6] Ezen szakaszon az ideiglenes határvédelmi kerítés lebontása 2023. januárjában elkezdődött, amikor is Horvátország csatlakozott a schengeni övezethez.

lönböző szervezetek. Ezen hozzájárulások mértékét az alábbi táblázatban szemléltetem, amely a teljesített befizetéseket tartalmazza a 2017. július 3-ával bezárólag.

A Visegrádi országok hozzájárulásai a migrációt segítő csoportok munkájához (millió euró)			
	Afrikai Támogatási Alap	Szíriai Támogatási Alap	Törökországi Menekülteket Segítő Eszköz
Lengyelország	1,1	3	57
Magyarország	0,7	3	14,7
Csehország	0,74	5	20,4
Szlovákia	0,6	3	10,5
V4 csoport	**3,14**	**14**	**102,6**

6. táblázat A Visegrádi országok hozzájárulásai a migrációt segítő csoportok munkájához. (2017).

A szerző saját szerkesztésű táblázata

Forrás: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-09/20170704_factsheet_-_central_mediterranean_route_trust_funds_en.pdf

A táblázat adataiból kivehető tehát, hogy a V4-ek támogatták a bevándorlók származási országaikat azon törekvéseikben, amelyeknek célja a probléma helyszíni megoldása mellett a célországok és frontországok támogatása volt. Ezt jól mutatja az összességében 3 szervezet számára eljuttatott 119,74 millió eurós hozzájárulás. A V4 támogatta az EU és Törökország közötti megállapodást[76] is, annak ellenére, hogy az végig a kritikák kereszttüzében volt.

A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY HATÁSAINAK KEZELÉSE ÉRDEKÉBEN TETT TAGÁLLAMI INTÉZKEDÉSEK

A 2019-es esztendőben, december hónapban a Kínában található Vuhan városában egy addig ismeretlen vírust, egy új koronavírust azonosítottak (továbbiakban még: COVID-19), amely rövid idő

alatt járvánnyá nőtte ki magát. A kínai vezetés ezt konstatálva azonnali megelőző intézkedéseket hozott, többek között egy karantén zónát is felállítottak, amely hozzávetőleg 57 millió embert zárt be otthonába. 2020. elején azonban Kína határain kívülről is jelentettek megbetegedéseket.

A Visegrádi országokban sem telt el sok idő az első COVID-19-ben szenvedő beteg azonosításáig, hiszen 2020. március 1-6 között már mind a négy tagállamban regisztráltak fertőzötteket. Ezen esetek megjelenése után a tagállamok kormányai azonnali intézkedéseket jelentettek be, amelyek fő célja a járvány kitörésének megakadályozása, valamint esetleges negatív hatásainak csökkentése volt.[77] Jelen fejezetben áttekintem a bevezetett intézkedéseket és keresem a V4-ek által esetlegesen közösen elfogadott nyilatkozatokat, tervezeteket. Összehasonlítom továbbá az országok által önállóan hozott és bevezetett határozatokat és megvizsgálom az ezekben jelentkező közös pontokat, ezáltal azonosítva percepcióikat. Mindenekelőtt azonban elengedhetetlennek tartom megvizsgálni, hogy hivatalosan hány megbetegedést regisztráltak az országokban, hiszen ezáltal a tagállamok érintettsége, valamint a járvány súlyossága is megfigyelhető. A következő táblázatban rendszerezem a rendelkezésemre álló adatokat.

A regisztrált COVID-19 fertőzött személyek a Visegrádi országokban 2023. 04. 19-ig		
	Megbetegedések száma (db)	Elhunytak (fő)
Lengyelország	6 510 467	119 496
Magyarország	2 200 739	48 838
Csehország	4 638 667	42 737
Szlovákia	1 866 195	21 154
V4 csoport	**15 216 068**	**232 225**

7. táblázat A regisztrált COVID-19 fertőzött személyek a Visegrádi országokban 2023. 04. 19-ig

A szerző saját szerkesztésű táblázata

Forrás: https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries

Úgy vélem, hogy a táblázat soraiból jól kivehető, hogy egy igen nagy fenyegetést jelentő járvánnyal kellett a V4-eknek megbirkózniuk, amely a kezdetekkor teljesen ismeretlen volt számukra. A sikeres járványkezelés egyik legfontosabb lépése a legelső szigorítások, valamint tagállami intézkedések meghozatala volt, amelyekről a következőkben számolok be.

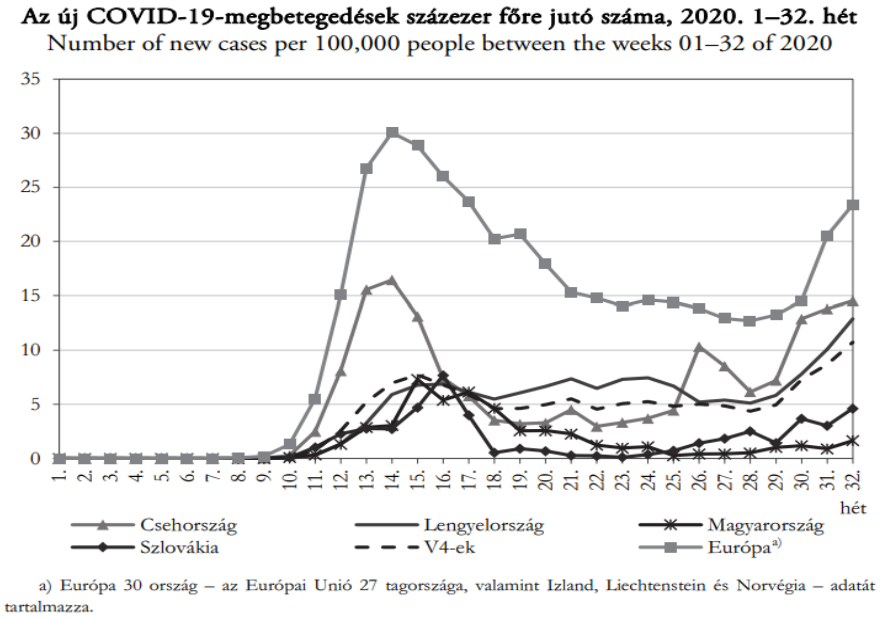

7. ábra Az új COVID-19 megbetegedések százezer főre jutó száma, 2020. 1-32. hét

Forrás:https://www.ksh.hu/statszemle_archive/terstat/2021/2021_05/ts610501.pdf 6.o.

A Központi Statisztikai Hivatal által készített ábra jól szemlélteti a koronavírus-járvány kitörése utáni gyors terjedését, amelyről elmondható, hogy a Visegrádi négyek közül Csehországban volt kiugró, ami a százezer főre jutó megbetegedések számát jelenti. A tagállamokban a kezdeti időszakban megjelentek az azonnali szigorító korlátozások: elsőként a különleges jogrend bevezetését említhetjük.

Fontos tisztázni, hogy pontosan mi is a definíciója és a célja a fogalomnak. *"(…) a különleges jogrend egy olyan társadalmi vagy*

természeti jelenség kezelésére biztosított állami keretrendszer, amely az állam működésének normális állapotában nem kezelhető, és amely az embereket, az államot vagy az alkotmányos rendet veszélyezteti."[78] Az intézkedés célja az állam hatékonyságának zavartalan fenntartása egy átmeneti időszakban, ezáltal egy védelmi és biztonsági rendszert kialakítva, amely biztosítja a rendkívüli időszakban felmerülő szükséges feladatok végrehajtását. Ezek között említhető még a könnyített döntéshozatal, szabályalkotás, valamint a közbeszerzések kiírása.[79]

A Cseh Köztársaság esetében a kormány 2020. március 10-én a 69/2020. kormányhatározatával[80] szükségállapotot hirdetett ki, amely március 12-én lépett életbe. A rendkívüli intézkedéseket, amelyeket a kormány elrendelhet ebben a helyzetben, azokat a 240/2000 számú törvény tartalmazza. Ilyen helyzetben bizonyos emberi jogok korlátozása is előfordulhat.[81] A rendelkezés szerint ilyen szabályozható jogok a következők lehetnek. A személy sértetlenségének és lakhelye sértetlenségének joga, a mozgás és a tartózkodás szabadsága, a jogi és természetes személyek tulajdonának használati joga, a békés gyülekezés joga, az üzleti tevékenységhez való jog, valamint a sztrájkjog.[82] Csehországban harminc napra rendelték el a különleges jogrendet, amely a maximum időtartam a törvény szerint, ám ennek meghosszabbítására lehetősége nyílt a kormánynak, amellyel élt is több alkalommal.[83]

Magyarországon hasonló folyamatok zajlottak le a kormány részéről, ám kisebb eltérések mégis tapasztalhatóak a cseh szabályozásokhoz képest. Hazánkban a koronavírus-járvány március eleji megjelenése után 11 nappal a kormány rendeletében (40/2020. (III. 11.) Kormányrendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről) az ország területére veszélyhelyzetet hirdetett.[84] A szabályozások lehetőségei szinte megegyezőek voltak a cseh példával, viszont a jog-

rend időtartamában és meghosszabbításában különbségek fedezhetők fel. Magyarországon a szabályozás nem rendelkezik konkrét terminussal, hanem a kormány akkor köteles azt megszüntetni, amikor a kihirdetés feltételei már nem jelentenek veszélyt sem az országra, sem pedig annak állampolgáraira.[85]

Szlovákiában 2020. március 12-én hirdették ki a különleges jogrendet, március 16-án pedig az egészségügy területén a szükségállapotot. Az elsőként megjelenő szigorítások az állami-, majd a magán egészségügyben dolgozók számára jelentettek változásokat. Nem hagyhatták el az országot, sztrájkjogukat megszüntették, valamint lehetőség nyílt az átcsoportosításukra. A későbbiekben a cseheknél már felsorolt korlátozások kiterjedtek a teljes lakosságra. A szlovák törvények szerint a jogrend 45 napig állhat fent, ám ebben az esetben is meghosszabbítható, viszont minden alkalommal 45 napra.[86]

Lengyelország helyzetét vizsgálva kijelenthető, hogy igen nagy eltérések mutatkoznak meg a többi a Visegrádi tagállammal szemben. Az országban ugyanis nem került sor különleges jogrend bevezetésére.[87] 2020. március 20-án az egészségügyi miniszter rendeletben kihirdette a járványhelyzetet az egész ország területére, amely alapja az emberi fertőző betegségek megelőzését szolgáló, 2008. december 5-i törvény.[88] A rendelet jogokkal ruházta fel a központi és helyi szerveket, amelyek a járvánnyal kapcsolatos intézkedések meghozatalával is rendelkeztek. A bevezetett járványhelyzetnek nem volt időbeli hatálya, ezáltal visszavonásig maradt érvényben. Érdekesség, hogy Lengyelországban 2020. áprilisában választásokat tartottak volna, amelyet a kormány nem tervezett elhalasztani, hiszen az akkori közvélemény- kutatások szerint akár már az első fordulóban a szavazás győztesei lehettek volna. Emiatt rengeteg bírálatot kaptak, mivel sokak szerint emiatt nem került

bevezetésre a különleges jogrend. Az előzetes tervekkel ellentétben mégsem valósult meg a választás az áprilisi időpontban.[89]

Az előzőekben ismertetett intézkedések alapján megállapítható, hogy hasonlóképp vélekedtek a Visegrádi országok kormányai a koronavírus-járvány megjelenése utáni napokban és a COVID-19 terjedésének visszaszorítását próbálták előidézni. A fejezet egy későbbi pontján bemutatom ezeket a szigorításokat, ám az eddig ismertetett információkból is kitűnik, hogy mind a négy ország biztonságpercepciójában prioritást élvezett a járványkezelés.

A COVID-19 világjárvány kínai megjelenésével az Európai Unió is döntéskényszerbe került, mivel meg kellett akadályoznia a tagállamai területén a koronavírus gyors terjedését. Ennek érdekében 2020. március 17-én az Európai Tanács, a tagországok állam- és kormányfői együttesen lezárták az EU külső határait. Ezen intézkedés célja a nem létfontosságú utazások 30 napon át tartó korlátozása. A harmadik országból érkező, nem alapvető fontosságú beutazásokat is megtiltották, amely az EU konzulátusain, valamint nagykövetségein a vízumkiadás felfüggesztését jelentette.[90]

A külső határok lezárása, mint utólag kiderült, csak a kezdete volt az ilyen jellegű korlátozásoknak, ugyanis a belső határellenőrzések tekintetében is igen nagy változások léptek életbe azt ezt követő időszakban. A folyamatot Franciaország indította el, mivel nagy fenyegetést érzett a kormány elsőként Spanyolország, majd Olaszország irányából, ezért lezárták határaikat. Nem sokkal ezután, 2020. április 10-én több tagország, köztük Lengyelország, Magyarország és Csehország is jelezte az Európai Bizottság, valamint a tagállamok belügyminiszterei felé, hogy lezárják határaikat és visszaállítják azok ellenőrzését. A hivatalos jelzés előtt már tör-

téntek módosítások az országokban, amelyeket a Bizottság kezdetben nem támogatott, ám ez teljes mértékben az országok saját hatáskörébe tartozó döntést igényelt.[91]

Csehország március 16-án zárta le határait a külföldi állampolgárok előtt. Közel egy hónap eltelte után, április 24-től az Európai Unió tagállamainak állampolgárai maximum 72 órára, de beléphettek az ország területére, amennyiben beutazásuk okát a hatóságok megfelelőnek találták. Minden belépni szándékozónak rendelkeznie kellett egy negatív PCR koronavírus teszttel. Az országból való kiutazás is tilos volt ebben az időszakban.[92]

Lengyelország szintén lezárta határait, március 15-től május 3-ig szünetelt a nemzetközi légi-, közúti-, valamint a vasúti forgalom. A munkaügyben, valamint a családjaikhoz érkezők beléphettek az ország területére, ám Csehországhoz hasonlóan szükséges volt a negatív teszt bemutatása.[93]

Szlovákiában már március 13-án lezárásra kerültek a határátkelőhelyek, viszont a kilépést egyáltalán nem korlátozták. Szlovák állampolgárok számára engedélyezett volt a belépés, 14 nap házi karantén letöltése mellett.[94]

Magyarország intézkedései és bevezetett szigorításai megegyeztek a cseh kormány által hozott döntésekkel. Tehát március 16-tól hazánk is lezárta határait a külföldi állampolgárok előtt, a belépés csupán áprilistól volt engedélyezett, szigorú feltételek mellett.[95]

Mind a négy tagországban közös, hogy a schengeni belső határok ellenőrzését áprilisban visszaállították. Ezen időszakban a külföldi munkavállalók, valamint az országokban rokoni kapcsolattal rendelkezők beléphettek karantén kötelezettséget vállalva.[96] Jól látható tehát, hogy egyazon érdek vezérelte a V4-ek kormányait: meg kell védeniük állampolgáraikat annak ellenére is, ha akár a gazdaságuk, akár különböző ágazatok rendkívül nehéz helyzetbe kerülnek a szigorítások hatására.

A KORONAVÍRUS ELLENI VAKCINÁK HELYZETE A V4 ORSZÁGOKBAN

A tagállamok vezetői és kormányai között egyetértés mutatkozott a COVID-19 elleni vakcinákkal kapcsolatban. Az országok vezetői, valamint az egészségügyi szakemberek úgy vélték, hogy nagyban hozzájárulhat az oltakozás a járvány enyhítéséhez, akár véget is vethet annak. Azonban a Visegrádi országok nem voltak és jelenleg sincsenek egyszerű helyzetben, hiszen a periférián helyezkednek el, amely az oltóanyagok szempontjából esetleges hiánnyal is járhat. Valamint egyik V4-es ország sem rendelkezett a járvány kitörésekor olyan, vakcinát azonnal előállítani képes létesítménnyel, amely azonnal ki tudná szolgálni az állampolgárokat.

Az Európai Bizottság kidolgozott egy oltóanyag-stratégiát, amely célul tűzte ki, hogy mindegyik tagállam hozzájuthasson a megfelelő mennyiségű vakcinához. Ennek érdekében nyolc gyógyszeripari vállalattal kötött megállapodást a Bizottság, amelyek lassan, de elkezdték a szerződésekben foglalt mennyiség kiszállítását és azok szétosztását lakosságarányosan az uniós tagok között.[97] Ám az idő előrehaladtával egyre inkább csökkent az országokba érkező oltóanyag mennyisége, amely nehezebb helyzetbe hozta a döntéshozókat. Elsőként Magyarország kormánya döntött úgy, hogy az Uniós vakcina beszerzésen kívül önállóan is megpróbál oltóanyagot vásárolni, amely program során Kínából, valamint Oroszországból is vételezett nagyobb mennyiségű oltószert. A V4 többi tagja az oltakozás megkezdésekor nem tervezett más úton beszerzést végezni, ám amikor ők is megbizonyosodtak arról, hogy az Uniós program nem a megfelelő ütemben halad, akkor ők is lépéseket tettek. Szlovákia Oroszországból, míg Lengyelország és Csehország Kínából rendelt elő vakcinákat. Az országcsoportot ért előzetes bírálat után, több uniós állam is hasonlóképp cselekedett, mint a V4-

ek.[98] Ez a hasonló beszerzéspolitika viszont nem volt egyenlő a közös biztonságpercepció kialakulásával. Lengyelország a jól ismert ideológiai okok miatt a kezdetektől elutasította az orosz vakcina megvásárlását, Szlovákiában pedig kormányválság alakult ki, hiszen a miniszterelnök a koalíciós partnereivel való egyeztetés nélkül jelentette be az orosz vakcinák megvásárlását.[99]

A fentebb említett keleti vakcinák azonban az Európai Gyógyszerügynökség (EMA) által nem voltak regisztráltak, bevizsgálásuk folyamatban volt, amikor az országokban már elkezdődött a felhasználásuk. Többek között emiatt is több bírálat érte a csoport tagjait.

A V4 Keleti Szolidaritási Program nevezhető véleményem szerint az igazi és talán egyetlen kapcsolódási pontnak a Visegrádi országok között. A projektet a Nemzetközi Visegrádi Alap hirdette meg, amelynek célja a COVID-19 világjárvány következményei elleni küzdelemben való támogatás és segítség biztosítása a keleti partnerség országai számára.

A programot két alkalommal hirdette meg az Alap, a második felvonás alkalmával V4+ formációban, Dél-Korea támogatásával kiegészülve, melynek kormánya 183 400 eurót ajánlott fel. Összességében a csoport 1100 kiskorút, 72 fiatal vállalkozót, 132 fogyatékkal élőt, valamint 8000 idős személyt segített és támogatott a program két felvonása során. A felajánlásként eljuttatott orvosi eszközöket 370 000 euró értékben kórházak, valamint egészségügyi központok kapták meg a következő országokban: Fehéroroszország, Moldova, Ukrajna, Azerbajdzsán, Örményország, Grúzia.[100]

KÖVETKEZTETÉSEK

Tanulmányomban elemeztem a visegrádi együttműködés országainak, azaz Lengyelország, Magyarország, Csehország és Szlovákia biztonságpercepciójának fennálló közös pontjait az általam

vizsgált három területen. A katonai-védelmi együttműködés-, a migrációs válság idején tett törekvések-, valamint a koronavírus-járvány kezelése tekintetében elemeztem az országok által akár egyénileg, akár a Visegrádi csoporton belül meghozott döntéseit, iránymutatásokat, szigorításokat és kiadott nyilatkozatokat. Ezen keretek mentén kerestem és azonosítottam a közös pontokat a biztonságfelfogásukban.

Az első fejezetben a katonai-védelmi együttműködések esetében megállapítottam, hogy a Visegrádi csoport megalakulásakor célként kitűzött Európai Uniós-, valamint NATO csatlakozás utáni esztendőkben az országok kooperációja kissé visszaesett és már nem sikerült ezen a területen az ezt megelőző évek szintjén folytatni a megkezdett munkát. Ennek ellenére mégis történtek kísérletek különböző, a kutatási részben taglalt projektek elindítására, amelyekről szintén kijelentem, hogy nem értek el átütő eredményeket. Ebbe a csoportba sorolom a V4 harccsoportot (V4EUBG) is, amelyre a V4-ek zászlóshajó projektjeként szokás hivatkozni. A felállításakor kitűzött célját, azaz az állandó hadtestté alakítását nem sikerült abszolválnia a csoportnak. Az egyéb, más-más védelmi területen létrehozott programok sem váltak példássá. Napjainkban mégsem ezek a tényezők uralják az együttműködést, hanem az orosz-ukrán konfliktus. Ahogy a fejezetben írtakból kitűnik, Magyarországot leszámítva a többi tagállam egyértelműen ukrán-barát politikát folytat, amely már megmutatkozott különféle harcászati eszközök felajánlásában is az ukrán fél számára. Hazánk politikája viszont igen árnyalt, amelyben a béketárgyalások fontosságára hívta fel a figyelmet, valamint kijelentette, hogy mindenben támogatja és segíti az Ukrajnából menekülőket. Ezen eltérő álláspontok ellenére bizonyítottam, hogy az agresszió kirobbanása után egy közös pont megmutatkozott a tagállamok esetén: mind a négyen úgy vélekedtek, hogy Oroszország túllépett egy bizonyos

határt és elítélték Ukrajna megszállását. Az előzőekben már említett különböző védelmi projektek helyzete állításom szerint teljes mértékben ellehetetlenül, hiszen a vizsgált területen markáns ellentétet azonosítottam, amely legfőképp az orosz-ukrán konfliktusban tanúsított eltérő gondolkodásmódnak is köszönhető. Véleményem szerint a projektek igen nagy potenciált foglaltak magukba, ám a jelen helyzetben nem tudom elképzelni ezek folytatását, megújítását. A tanulmányom elkészítése elején felállított hipotézisem, amely szerint minél súlyosabb fenyegetést jelent egy probléma az országokra nézve, annál inkább egységesen lépnek fel megoldásokat keresve, ezen a területen nem helytálló. Úgy vélem, hogy a fegyveres konfliktusok súlyos fenyegetést jelentenek az országokra, főleg a jelen esetben, amikor is a harcok a szomszédos állam területén zajlanak. Ennek ellenére sem történt azonnali, közös fellépés a Visegrádi négyek részéről. Ezáltal első kutatási kérdésemre, miszerint miért működtek együtt az adott területen, erre nem tudok választ adni, hiszen ezen kooperációra nem került sor, mivel nem volt közös a biztonságpercepció a témakör esetében. Második kérdésem pedig, hogy melyek a közös pontjaik a V4-ek biztonságpercepciójának? Ezt a pontot szintén bebizonyítottam az első fejezetben, mivel annak ellenére, hogy közös fellépés nem történt, mind a négy ország kormánya nagy fenyegetésként tekint a háborúra és prioritásként tekintenek arra, hogy megvédjék saját országaikat, állampolgáraikat.

Kutatásom második fejezetében a migrációt, valamint az annak mérséklésére és megállítására tett tagállami intézkedéseket vizsgáltam. Bizonyítottam ezen adatok és információk mentén, hogy a V4-ek migrációs politikájában nagy egyetértés mutatkozott, amely a kezdetektől fennállt. Feltártam, hogy a migrációs válságban ténylegesen csak Magyarország volt érintett, ám a többi tagállam is fenyegetésként tekintett a térségbe beáramló menekültekre,

hiszen az ő határaikon is megkísérelték az áthaladást. Megállapítottam, hogy a legfőbb közös pont az Európai Unió által hirdetett programok elleni kiállásban mutatkozott meg, hiszen a Visegrádiak közül egyik ország sem értett egyet például a kötelező kvótarendszer bevezetésével. Ismertettem továbbá a közösen elfogadott nyilatkozatokat, amelyek esetében szembetűnő, hogy a másik két kutatott területhez képest jelentősen nagyobb számban fordulnak elő ezek a dokumentumok. Ez a tény abból a szempontból is meglepő, miszerint a 2015-ben elindult migrációs folyamatot megelőzően a tagállamoknak nem kellett szembenéznie hasonló, vagy ennél jelentősebb volumenű fenyegetéssel. A migrációs hullámot szintén markáns és sürgető problémaként azonosították az országok, hiszen sokak véleménye szerint a terrorizmus a bevándorlással együtt jár. Épp ezért kijelentem, hogy ezen a területen az együttműködés kiemelkedő volt. A probléma megjelenésekor azonnali válaszokkal szolgáltak V4-ek, és az idő elteltével sem távolodtak el attól a véleménytől, amelyet a legelején megfogalmaztak. Megfigyelhető volt azonban néhány pontban egyet nem értés és más gondolkodásmód, ám markáns változás nem következett be. Hipotézisemben leírt állításom ezáltal ezen a kutatási területen érvényesült. A kutatási kérdések esetében megállapítom, hogy azért működtek együtt az országok a migrációs politikájukban, mert biztonságpercepciójuk közös volt, megegyezett. Az országok vezetői egyértelműen kiálltak régiójuk, valamint országaik történelme és hagyományai mellett, hiszen ezekkel a döntéseikkel az állampolgáraik érdekeit is képviselték. Másik kutatási kérdésemre válaszul pedig a migráció, és az az elleni harc megfelelő, hiszen ez mindegyik ország percepciójában szerepelt és kezelték a kialakult válságot.

A harmadik, egyben utolsó kutatási témám a koronavírus-járvány, valamint az annak megfékezése érdekében tett tagállami

intézkedések vizsgálata. A COVID-19 járvány hasonlóképp az előző két területhez, nagy feladat elé állította a Visegrádi országok kormányait. A fejezet során bemutattam és ismertettem a V4 országok által bevezetett intézkedéseket és szigorításokat, amelyekből egyértelműen szembetűnő, hogy biztonságpercepciójuk azonos volt a vizsgált időszakban, ennek ellenére mégsem születtek nagy jelentőséggel bíró közös megállapodások. A fejezetben bemutatott véleményem szerint ennek kiváltó okaként nem más szolgálhatott, mint az országok egyéni érdekei. Mindegyik tagállam próbálta saját állampolgárait megvédeni és a járványgörbéjét laposan tartani. Kutatási kérdésemre válaszul kijelentem tehát, hogy a koronavírus-járvány terjedésének megállítása érdekében tett cselekvések közös pontok az országok esetében. Itt is tapasztaltam, hogy az előző két területen mutatott azonnali cselekvés, akár közösen, akár külön-külön, de megfigyelhető volt az országcsoport tagjai részéről. Ám hipotézisem ezen területen nem érvényesül, hiszen önállóan cselekedtek az országok, annak ellenére, hogy egészen sok közös pont megtalálható volt cselekvéseikben. A második kutatási kérdésemre szintén negatív választ adok, hiszen nem történt együttműködés az országok között a járvány megjelenésekor.

A három általam kutatott területet összegezve tehát megállapítom, hogy hipotézisem, mely szerint minél súlyosabb fenyegetést jelent egy probléma az országokra nézve, annál inkább egységesen lépnek fel megoldásokat keresve, csupán részben érvényesült. Kutatómunkám eredményeképp megállapítottam, hogy az állítás a migráció, valamint annak visszaszorítása érdekében tett tagállami törekvések esetén beszélhetünk teljes összhangról és meghozott közös nyilatkozatokról, kialakított közös álláspontokról. A védelmi-katonai együttműködés, illetve a koronavírus-járvány során tett tagállami intézkedések tekintetében hipotézisem tehát

nem érvényesült, hiszen bizonyítottan rendelkeztek közös biztonságfelfogással a V4-ek, ám közös cselekvésre vagy egyáltalán nem-, vagy csupán egy rövid ideig került sor. Ezen eredmények által előzetes várakozásaim beigazolódtak, viszont a kutatásom után már több szempontrendszer szerint tudom értékelni az elvégzett munkát. Első kutatási kérdésemre (Miért működtek együtt a vizsgált területeken a V4-ek?), a fejezeteket összegezve kijelentem, hogy együttműködésük alapja a hasonló, vagy éppen megegyező biztonságpercepció volt. Második kutatási kérdésemre (Melyek a közös pontjaik a V4-ek biztonságpercepcióinak?) válaszul mindhárom területet megadom, hiszen a tagországok mindegyik esetében időben, hamar azonosították a fenyegetést és folyamatosan nyomon követték azokat. Megpróbálták országaik érdekeit szem előtt tartani, ám legtöbb esetben egyénileg. A veszélyeket igen komolyan vették és mindhárom terület esetében azonosítható volt a valós félelem megléte.

Az elemzésem folyamán bemutatott, a Visegrádi országok körében jártas szakértők által kitöltött kérdőív eredményei is hasonló képet mutatnak. A kitöltők válaszai alapján megállapítottam, hogy úgy vélik, hogy az országok között már nem tapasztalható a kezdetekkor fennálló egység és motiváció. A legmérvadóbb kérdésre, amely a kutatási hipotézisemet foglalta magában, egyhangú válaszok érkeztek, melyek szerint a csoport tagjai nem cselekszenek közösen, amint egy fenyegetést észlelnek.

Úgy vélem, hogy az elemzésem során kutatott terület, benne a visegrádi országokkal még rendkívül sok lehetőséget tartogat magában. Véleményem szerint a napjainkat meghatározó orosz-ukrán konfliktus, valamint az annak következményeként megjelenő energiaválság is egy rendkívüli kérdés. A konfliktus végeztével érdemes lehet megvizsgálni és felkutatni annak hatásait a Vi-

segrádi együttműködésre, valamint hasonlóan mostani kutatásomhoz feltárni az az idő alatt meghozott esetleges közös intézkedéseket, nyilatkozatokat. Az Oroszországtól való függőség csökkentése, valamint a kőolaj, illetve földgázbeszerzések is további kérdéseket vetnek fel a V4-ekkel kapcsolatban, hiszen többek között Magyarország teljes mértékben kiszolgáltatott helyzetben van ezen a területen Oroszország irányába. Ez a jelenség és témakör egy későbbi kutatás alapját szolgálhatná, véleményem szerint. Végül pedig a biztonságpercepciós kutatás egyéb területekkel való kibővítése is egy releváns téma lehet, amely más aspektusokból mutatná be a csoport tevékenységét.

---

[1] Kiss Éva. (2020). A visegrádi csoport együttműködése, Ungvár, UA: II. Rákóczi Ferenc Kárpátajai Magyar Főiskola Számvitel és Auditálás tanszék http://genius-ja.uz.ua/images/files/kiss-eva-a-visegradi-csoport-egyuttkukodese-2020.pdf 8-15.o Letöltés dátuma: 2022. 11. 25.

[2] A Nyilatkozat tartalmazta a csoport által kitűzött célokat, valamint deklarálta a szoros együttműködést. (https://www.visegradgroup.eu/tortenelem)

[3] Kiss, 2020.

[4] Kocsis Károly-Karácsonyi Dávid. (2022.) *Geographical location and geopolitical situation of the V4 countries* in Scientia et Securitas 387-391. o.

[5] Kocsis, Karácsonyi, 2022. 391.o

[6] Központi Statisztikai Hivatal. (2021). *A visegrádi országok demográfiai jellemzői 3.o.* Központi Statisztikai Hivatal hivatalos honlapja https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/V4_demografiai_jellemzok.pdf Letöltés dátuma: 2023. 03. 21.

[7] Kocsis, Karácsonyi, 2022. 392.o

[8] A Power index egy numerikus érték, amely megmutatja egy ország számára szükséges nemzeti erőforrásokat a nemzetközi színtéren való befolyás gyakorlásához.

[9] Szenes Zoltán. (2017). *CÉL VAGY ESZKÖZ? A VISEGRÁDI VÉDELEMPOLITIKA FEJLŐDÉSE (2.).* Honvédségi Szemle 2017/1. 19.o https://honvedelem.hu/files/files/61193/cel_vagy_eszkoz_a_visegradi_vedelempolitika_fejlodese.pdf Letöltés dátuma: 2023. 03. 21.

[10] Stepper Péter (2018): A visegrádi együttműködésről a magyar elnökség kapcsán, *Külügyi Szemle,* 17:2, pp. 41-62.

[11] Remek Éva. (2015). *A V4 kül- és biztonságpolitikája* 288.o http://real.mtak.hu/85322/1/285_6BBK_konyv_2_u.pdf Letöltés dátuma: 2023. 03. 21.

[12] Dr Kiss, 2020. 22-30.o

[13] A magyar szakirodalomban az iskola módszertanát alkalmazta több tanulmány is, lásd például: Rada, P. (2012b) Rethinking the Democratic Peace Theory. In: Marian, M. et al ed. Panorama of Global Security Environment 2012. Bratislava: Centre for European and North Atlantic Affairs (CENAA), 415-428.; Rada, P. (2011). A demokratikus fejlődés Rubik kockája. SEREG SZEMLE, (9)2, 155-163.; Rada, P. (2009). The Rubik's Cube of Democracy. PAKISTAN JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS, (2)1, 81-114.; Rada Péter, Nyilas Laura (2022). A kanti örök béke érvényessége a 21. századi "demokráciák világában" I. Biztonságpolitikai Szemle, (15)1, 46-54.; Rada Péter, Rada Csaba (2007). Törökország európai uniós csatlakozásának biztonsági aspektusai. Külügyi Szemle, (6)4, 3-42.; Rada, Péter (2006). A nem működő államok újjáépítésének dimenziói KÜLÜGYI SZEMLE, (5) 3-4, 234-263.

[14]Buzan, Barry. (1991). *People, States and Fear:An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era.* London, Gb: Harvester Wheatsheaf

[15] Juhász Krisztina. (2019) *Biztonságpolitika a 21. században 1. lecke* Szeged, HU: Szegedi Tudományegyetem. https://eta.bibl.u-szeged.hu/5801/1/EFOP343Biztons%C3%A1gpolitika%20a%2021.%20sz%C3%A1zadban1.%20leckeJuh%C3%A1szKrisztina2023.02.06..pdf Letöltés dátuma: 2023. 02. 27.

[16]Balogh István – Háda Béla – Varga Gergely. (2014). *A regionális biztonsági komplexumok koncepciója* In szerk. Háda Béla-Tálas Péter. (2014). *Regionális biztonsági tanulmányok* 12-13.o.

[17]Haas, Ernst B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950–1957* University of Notre Dame Press

[18]Mitrany, David. (1966). *A Working Peace System.* Oxford University Press

[19] Lásd például: Rada Péter (2019). 30-20-15 and the Changing World. BiztPol Affairs, (7)1, 6-21.; Rada Péter (2022). 30 years of Visegrad Cooperation and the Transatlantic Relations. BiztPol Affairs, (9)1, 1-12.; Rada Péter; Jan Jires, Tomas Valasek, Wojciech Lorenz. 2012. Missiles and misgivings: the US and Central Europe's security. CEPI TRANSATLANTIC POLICY BRIEFS: 2013, pp 1-5; Rada Péter. 2022. The Rubik's Cube of Visegrád In: Ewelina Kancik-Kołtun 30 Years of the Visegrad Group. Volume 2: Basic Project Ideas and International Reality. Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press, pp 1-16; Rada Péter. 2022. The Visegrad Spirit and the international order. KOMMUNIKÁCIÓ MÉDIA GAZDASÁG (1589-9500): 19, 1, pp 25-43.

[20] Stepper Péter. (2018). *Közép-Európa és a Visegrádi Együttműködés, Történelmi és politikai nézőpontok*.. Budapest, Hu*:* Antall József Tudásközpont. A kötetben megjelenő, valamint az általam említett vélemények az alábbi szerzőktől származnak: Tomasz Otłowksi, Tomáš Strážay, Przemysław Pacuła, Oľga Gyárfásova.

[21] Stepper Péter. (2018). *A kényszermigráció mint biztonsági fenyegetés a visegrádi országokban.* Budapest, HU: Nemzet és Biztonság 2018/1. szám 115-141. oldal; Juhász Krisztina. (2018*). A VISEGRÁDI CSOPORT MIGRÁCIÓS ÉS MENEKÜLTÜGYI POLITIKÁJA.* Budapest, HU: PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2018/2, 24–49. Bauerová, Helena. (2018). *Migration Policy of the V4 in the Context of Migration Crisis* In POLITICS IN CENTRAL EUROPE 14 (2018) 2. 101.o. De Gruyter online https://sciendo.com/pdf/10.2478/pce-2018-0011 Letöltés dátuma: 2023. 03. 30. Frelak, Justyna Segeš. (2017). *Solidarity in European Migration Policy: The Perspective of the Visegrád States* In Andreas Grimmel-Susanne My Giang: Solidarity in the European Union 81-95.o. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-57036-5_7#Sec3 Letöltés dátuma: 2023. 04. 03.

[22]Furst, Rudolf. (2020). *China and Central Europe: cooperation in difficult times during the Covid-19 outbreak.* Journal of Chinese Economic and Business Studies, Volume 19, 2021. 181-196. oldal https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14765284.2021.1913549

[23] Balogh István. (2013). *Magyarország és a visegrádi országok biztonságpercepciói: hasonlóságok és különbségek.* Budapest, HU: Magyar Külügyi Intézet

[24] SzőllősiTibor. (2013) *The future of Visegrád group military cooperation.* Hadtudományi Szemle, 6. évf., 2013/2. szám, 194-198. o.

[25] Csiki Tamás. (2017). *A kelet-közép-európai államok védelmi együttműködési törekvései,2008-2016*. Budapest, HU: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/csiki-tamas-a-kelet-kozep-europai-allamok-vedelmi-egyuttmukodesi-torekvesei_-2008-2016.original.pdf Letöltés dátuma: 2023. 03. 30.

[26] Stepper, Péter (2022) A V4-együttműködés politikaelméleti magyarázata(i): A funkcionalista integrációelmélet strukturalista alternatívája, *Külügyi Szemle*, 21:1, p 32.

[27]Kiss, 2020.

[28] Hronyecz Erika. (2020). *A V4-ek biztonság- és védelempolitikája – nemzeti és szövetségesi kihívások a tagországokban.* Műszaki Tudományos Közlemények vol. 13. 87.o http://real.mtak.hu/150993/1/MTK13-14-Hronyecz.pdf Letöltés dátuma: 2023. 03. 23.

[29] The Official Website of The Visegrad Group. *Visegrad Declaration 2004* https://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412-1 Letöltés dátuma: 2023. 03. 23.

[30] Fodor Márk Joszipovics. (2019). *A visegrádi védelempolitika fejlődése.* biztonsagpolitika.hu https://biztonsagpolitika.hu/egyeb/a-visegradi-vedelempolitika-fejlodese. Letöltés dátuma: 2023. 03. 24.

[31] Declaration of the Visegrad Group – Responsibility for a strong NATO. (2012.) https://www.visegradgroup.eu/joint-v4-declaration, Letöltés dátuma: 2023. 03. 24.

[32] Szenes, 2016. 8.o.

http://real.mtak.hu/124139/1/HSZ_2016_144_6_Szenes_Zoltan.pdf
Letöltés dátuma: 2023. 03. 24.
[33] Hronyecz, 2020. 87.o
[34] Visegrad group. (2014). *Long Term Vision of the Visegrad Countries on Deepening their Defence Cooperation,* https://www.visegradgroup.eu/download.php?docID=253 , Letöltés dátuma: 2023. 03. 24.
[35] Visegrad group. (2015). *Framework for Enhanced Visegrad Defence Planning Cooperation* https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/annex-to-the-framework, Letöltés dátuma: 2023. 03. 24.
[36] Hronyecz, 2020. 87.o
[37] Uo. 87.o
[38] Uo. 88.o
[39]Paulech, Michal –Urbanovská, Jana (2014). *Visegrad Four Battlegroup. Meaning and Progress* in Obrana a Strategie, 14. évf., 2014/2. szám, 50-51. o.
https://www.researchgate.net/publication/299394519_Visegrad_Four_EU_Battlegroup_Meaning_and_Progre
Letöltés dátuma: 2023. 03. 24.
[40] Horváth Gábor – Szenes Zoltán – Szép László (2007). *Az Európai Unió harcscsoport-koncepciója* in Európai Tükör, XII. évfolyam, 2007. 4. szám, 97–111.
[41] Paulech-Urbanovská, 2014. 55.o
[42] Uo. 56.o
[43] Csiki, 2017. 132.o.
[44] Uo. 132-133.o.
[45] Visegrad group. (2022). *Areas of the Cooperation* in Visegrad group defence policy.
Official website of the Visegrad group. https://www.visegradgroup.eu/about/cooperation/visegrad-group-defence, Letöltés dátuma: 2023. 03. 24.
[46] CIMIC: Civil-katonai együttműködési képesség; PSYOPS: lélektani hadviselés
[47] Csányi Kadosa-Mihályi Zsolt. (2021). *European Visegrad: How to use V4 group as a platform in European politics?* Metropolitan University, Budapest 12.o.
https://www.metropolitan.hu/upload/c2be60fba4602fe7d1e52a0d78646d203d8ce204.pdf, Letöltés dátuma: 2023. 03. 28.
[48] Visegrad group, 2022.
[49] Szenes, 2017. 4.o.
[50]Bauerová. 2018. 101.o.
[51] United Nations. (1998). *Recommendations on Statistics of International Migration*. Revision 1, Statistical Papers, Series M, No. 58.
[52] Gazsó Dániel. (2021). *KI A MIGRÁNS? A JELENKORI MAGYAR TÁRSADALMAT ÉRINTŐ MIGRÁCIÓS FOLYAMATOK ÖSSZEGZÉSE* In Demográfia folyóirat 63. évf. 4. szám. https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/2815/2705 Letöltés dátuma: 2023. 03. 30.
[53] Legtöbbször Németország vagy Svédország jelentette a végállomást.
[54] Juhász Krisztina. (2018). *A VISEGRÁDI CSOPORT MIGRÁCIÓS ÉS MENEKÜLTÜGYI POLITIKÁJA* In PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2018/2, 24–49. 26.o.
[55] Uo. 29.o.
[56] Stepper, Péter (2014) Challenges of CEAS: The detention of asylum-seekers in Hungary, *Biztpol Affairs*, Vol. 2. No. 2.
[57] Bauerová, 2018. 101.o.
[58] Juhász, 2018. 34.o.
[59] Az élén Angela Merkel akkori német szövetségi kancellárral.
[60] Garai Nikolett. (2017). *A visegrádi négyek külpolitikai viselkedése a migrációs válság során. Kisállamok az európai dzsungelben* In Szerk: Szalai Máté. A KISÁLLAMOK LEHETŐSÉGEI ÉS KIHÍVÁSAI A 21. SZÁZADBAN 97.o.
https://kki.hu/assets/upload/Kisellamok.pdf#page=82
Letöltés dátuma: 2023. 03. 30.
[61] Juhász, 2018. 34.o.
[62] Stepper, 2018. 97.o.
[63]Juhász, 2018. 35.o.
[64]Frelak, Justyna Segeš. (2017). *Solidarity in European Migration Policy: The Perspective of the Visegrád States* In Andreas Grimmel-Susanne My Giang: Solidarity in the European Union 81-95.o.
https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-57036-5_7#Sec3

Letöltés dátuma: 2023. 04. 03.
[65]Juhász, 2018. 35.o.
[66] Uo. 36.o.
[67]Szalai Máté-Csornai Zsuzsanna-Garai Nikolett. (2017). *V4 MIGRATION POLICY: CONFLICTING NARRATIVES AND INTERPRETATIVE FRAMEWORKS* 21.o.
https://www.cidob.org/articulos/monografias/illiberals/v4_migration_policy_conflicting_narratives_and_interpretative_frameworks
Letöltés dátuma: 2023. 04. 03.
[68]Juhász, 2018. 36.o.
[69] Uo. 36-37.o.
[70] Uo. 37.o.
[71]Official website of the Visegrad Group. (2017). *Joint statement by the Prime Ministers of V4 Countries on migration 19 July 2017. Budapest*
https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Joint-Statement-by-the-Prime-Ministers-of-V4-Countries-on-migration.pdf
Letöltés dátuma: 2023. 04. 03.
[72] Official website of the Visegrad Group. (2015). *Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries (2015) Prague*
https://www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-statement-of-the-150904
Letöltés dátuma: 2023. 04. 03.
[73]Juhász, 2018. 38.o.
[74] Balla József-Kui László. (2017*). A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai* In Hadtudományi szemle 2017. X. évfolyam 1. szám 226.o.
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00034/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_1_222-238.pdf Letöltés dátuma: 2023. 04. 03.
[75]Juhász, 2018. 29.o.
[76] Stepper, Péter (2016) Törökország és az Európai Unió közös menekültügyi cselekvési terve, IN: Baranyi Tamás – Szálkai Kinga: *Újhold: A török külpolitika útkeresése a 21. század elején*, AJTK, Budapest; Palik, Júlia – Stepper, Péter (2016) XXI. századi migráció: Újfajta kihívások és lehetséges választok – az Európai Unió és Törökország visszafogadási megállapodása és annak kritikája, *AJRC-Elemzések*, 2016/11.
[77]Dániel Zoltán András – Molnárné Barna Katalin – Molnár Tamás. (2021). *Koronavírus-járvány a V4-országokban – társadalmi, gazdasági hatások, regionális összefüggések, kormányzati beavatkozások* In Területi Statisztika. Központi Statisztikai Hivatal 557-558.o.
https://www.ksh.hu/statszemle_archive/terstat/2021/2021_05/ts610501.pdf
Letöltés dátuma: 2023. 04. 18.
[78] Csink Lóránt. (2017). *Mikor legyen a jogrend különleges?* – Iustum Aequum salutare, 2017. 4. 8.o.
[79] Infojegyzet. (2020). *A KÜLÖNLEGES JOGREND ÉS A VESZÉLYHELYZET* 1.o. Az Országgyűlés Hivatala.
https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_6_kulonleges_jogrend+%281%29.pdf/f7c3e7e1-9b7d-cb32-3bf2-174e8d25b56c?t=1585507104211
Letöltés dátuma: 2023. 04. 20.
[80] Zákony pro lidi online. (2020). *Usnesení č. 69/2020 Sb.*
https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-69?text=194%2F2020
Letöltés dátuma: 2023. 04. 20.
[81] Ács Vera-Draskovich Edina. (2021). *Különleges jogrendek és járványügyi veszélyhelyzetek a COVID-19 járvány idején egyes európai országokban.* Országgyűlés Hivatala 10-11.o.
https://www.parlament.hu/documents/10181/39255330/Elemzes_2021_COVID_kulonleges_jogrend.pdf/fcd09b18-0e89-8918-b9d7-90089da15580?t=1613374242879
Letöltés dátuma: 2023. 04. 20.
[82]Zákony pro lidi online. (2020). *Zákon č. 240/2000 Sb.*
https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240
Letöltés dátuma: 2023. 04. 20.
[83] Ungvári Álmos-Hojnyák Dávid. (2020). *Az Európai Unió egyes tagállamainak koronavírus-járványra adott válasza, különös tekintettel a vizsgált államok által bevezetett különleges jogrendi szabályozásra* In MISKOLCI JOGI SZEMLE 15. évfolyam (2020) 1. szám 125-126.o.
[84] Uo. 123.o.
[85] Uo. 126.o.
[86] Ács- Draskovich, 2021. 22-23.o.
[87] Uo. 15.o.

[88] Internetowy System Aktów Prawnych. (2008). *Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.* Official website of the Sejm https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20082341570 Letöltés dátuma: 2023. 04. 20.
[89] Ács- Draskovich, 2021. 15-16.o.
[90] Friederey Réka. (2022). *COVID–19 és az Európai Unió külső határai* In MTA Law Working Papers 2022/25 3.o. http://real.mtak.hu/155800/1/Friedery_Reka_covid.pdf Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.
[91]Kortukova, Tamara O. et al. (2020). *COVID-19: Regulation of Migration Processes in The European Legal Area* In Cuestiones Politica 321-325.o. https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/34328/36182 Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.
[92] Ministerstvo Zdravotnictví Ceske Republiky weboldal. (2020). *Beutazási korlátozások* https://www.mzcr.cz/ Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.
[93] Serwis Rzeczypospolitej Polskiej weboldal. (2020). *Beutazási korlátozások Lengyelország területén* https://www.gov.pl/ Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.
[94]Government Office Of The Slovak Republic weboldal. (2020). *A Koronavírus-járvány során bevezetett intézkedések* https://www.vlada.gov.sk/government-of-the-slovak-republic/ Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.
[95]Magyarország Kormánya weboldal. (2020.) *Magyarország is lezárja határait, valamint egyéb szigorító intézkedéseket vezet be* https://kormany.hu/ Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.
[96]Urbán Ferenc. (2022). A COVID-19 globális humán pandémia és a schengeni határellenőrzés rendje In Belügyi Szemle, 2022/3. 463.o. http://real.mtak.hu/139043/1/UrbanFerencBelugyi-Szemle2022.evi3.szam459-480.pdf Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.
[97] Az Európai Bizottság hivatalos weboldala. (2020.) *A Bizottság válaszintézkedéseinek áttekintése* https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/overview-commissions-response_hu Letöltés dátuma: 2023. 04. 23.
[98]Bendarzsevszkij, Anton et al. (2021). *V4 countries and the fight against the Covid-19 pandemic.* Danube Institute 11-45.o. https://danubeinstitute.hu/en/research/v4-countries-and-the-fight-against-the-covid-19-pandemic Letöltés dátuma: 2023. 04. 23.
[99] Magyarország kormánya weboldala. (2021). *ORBÁN VIKTOR INTERJÚJA A POSTOJ.SK SZLOVÁK INTERNETES PORTÁLNAK* https://kormany.hu/beszedek-interjuk/miniszterelnok/orban-viktor-interjuja-a-postojsk-szlovak-internetes-portalnak Letöltés dátuma: 2023. 04. 23.
[100] Website of the Visegrad Fund. (2022). *V4 East Solidarity Program-Results* https://www.visegradfund.org/news/v4-east-solidarity-program-2-results/?fbclid=IwAR3P38NNlvD7sD-K1tP3tzvLAOq8F6CNVS5AvqyhbePQIe3hQ8gCbapWNJg Letöltés dátuma: 2023. 04. 21.

***